ANUL XXII
31
(901)
Sîmbătă
4 august
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înaltă prețuire

Acțiunile de politică internă și externă ale României contemporane afirmă în lume tot mai mult o țară care își împlinește cu neobosita ardoare, cu inegalabil patos, cu robustă încredere propria sa istorie conform atributelor sale specifice, trăsăturilor sale structurale. Activînd în prim-planul vieții internaționale, România socialistă se înfățișează lumii așa cum este, prin imaginile sale cele mai concludente, în stare să-i lumineze chipul unic. Gesturile sale din lăuntru și din afară refuză anonimatul, au loc totdeauna la lumina zilei de azi, dar și a zilei de mîine — semn de maturitate și consecvență, de luciditate și optimism.

Națiunea noastră socialistă este pe deplin conștientă că poziția României de azi în lume — poziție situată în spațiul demn de invidiat al prestigiului și stimei — se leagă organic, în chip definitoriu și esențial de activitatea și personalitatea proteică a secretarului general al partidului, președintele Republicii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Acum, cînd ne pregătim să sărbătorim cea de-a 35-a aniversare a Eliberării patriei, iată, avem prilejul să fim emoționați încă o dată prin trăirea adîncă a unor momente ce se asociază cu alte și alte dovezi ale stimei și respectului de care se bucură în lume cel mai iubit fiu al României. Noi, cetățenii României socialiste, fără deosebire de naționalitate, cunoaștem din practica zilnică a construcției socialiste cît de mult se identifică numele conducătorului iubit cu cel al patriei și cu atît mai intens trăim acest sentiment cu cît ne dăm seama că lumea însăși are revelația acestui fundamental adevăr al nostru.

Numele secretarului general al partidului se identifică, în politica externă de prietenie, pace și colaborare cu toate țările lumii, cu înseși cunoscutele și unanim apreciatele principii ce stau la baza activității internaționale a statului nostru. În aceste principii își află trăinicia prietenia dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, pe baza lor se adîncesc necontenit stima reciprocă, unitatea și colaborarea dintre ele în interesul cauzei socialismului în lume. Înmînarea Ordinului „Lenin" de către tovarășul Leonid Brejnev, cu ocazia recentei întîlniri la nivel înalt din Crimeea, secretarului general al partidului nostru a prilejuit o reafirmare a rolului și contribuției tovarășului Nicolae Ceaușescu în dezvoltarea prieteniei româno-sovietice.

Sînt deosebit de sugestive pentru substanța gîndirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru sentimentele pe care le trăiește muncind neobosit pentru binele patriei noastre, pentru cauza socialismului și comunismului, cuvintele rostite de secretarul general al partidului cu acest prilej : Văd în aceasta o ilustrare a bunelor relații prietenești între Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, dintre Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică, o expresie a sentimentelor de stimă și prietenie ce și le nutresc reciproc popoarele țărilor noastre.

Un alt prilej de vie satisfacție este pentru noi apariția în capitala elenă — la Editura Pnevmatikos — a primului volum dintr-un ciclu mai larg dedicat gîndirii social-politice a președintelui Republicii Socialiste România, volum apărut sub titlul generic : „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană".

Cu îndreptățită mîndrie putem citi în prefața lui Dimitrios Papaspyrou : „Numai sub președinția lui Ceaușescu, România a reușit să devină o fericită sinteză a îndelungatului său trecut istoric, presărat de nenumărate lupte și jertfe date pentru libertate și independență națională, și a prezentului său, demn de gloria acestui trecut".

Într-adevăr astăzi, în epoca Ceaușescu, România a devenit o sinteză — aceea a frumuseții și demnității unei țări, a unui popor stăpîn pe destinele sale.

Luceafărul

Ion Grigore : „Unirea"

Traian Iancu
Poporul meu în August...

Umblu prin țara de înălțări solare,
Și cu nădejde stau azi în Grădină,
Cu bucuria, cîmp, fără hotare
În care grîul dragostea-mi alină...

Desferecate-s toate-n curmezișul
Acestui ev de stele să dezmierde
Sămînța pusă de suișul
Partidului, ce în popor se pierde...

Ca un profet, adîhnitor de bine,
A luat o armă și ne-a liberat,
Și-a pus Lumina-n mine și în tine,
Și brațe tari să ne-apărăm ne-a dat...

Adulmecăm, acuma, prin decenii,
Folșii profeți, cum toți s-au risipit,
Care-ncotro ! În fulgerul gheenii,
Iar oamenii, ca prunii au rodit !...

Prin mii de sate noi eliberate,
Stropim cu un vinars inmiresmat,
Românul trai, trăit în libertate,
Poporu-i Domn ! Stăpîn ! Și Împărat !...

„Noul val" al dreptei

În numărul 1 462 din 28 iulie, 1979, din EXPRESS, Raymond Aron publică un articol, intitulat într-o manieră elocventă **La nouvelle droite**. Așadar, după potopul de cuvinte revărsat de noii filozofi asupra socialismului, din rîndurile cărora amintim pe Andre Gluksmann și Bernard-Henri Levy, asupra cărora vom reveni cu un alt prilej, asistăm acum la configurarea unui „nou val" de dreapta, care își caută anumite puncte de plecare atît în domeniul gîndirii filosofice cu o anumită tentă scientistă, cît și în sfera antropologiei și a geneticii.

Este adevărat că istoria ideilor, așa cum s-a cristalizat pe parcursul timpului, pune în lumină tipuri de concepție despre lume și existență care au un caracter pluralist. Antinomia dintre idealism și obiectivism, dintre subiectivismul exacerbat și pozitivismul scientist, dintre dialectică și metafizică, a căpătat în decursul vremii aspectele cele mai variate. Nu o singură dată, în confruntarea sa îndelungată cu diferitele moduri de argumentare a **idealismului subiectiv**, filozofia pozitivistă a făcut apel la argumente desprinse din cele mai noi domenii ale gîndirii științifice. Ba mai mult, oameni de știință ca Galileo Galilei, Descartes, Newton, Bertrand Russel etc. au fost ei înșiși creatori de sisteme filozofice cu un caracter foarte variat. Dar nu este mai puțin adevărat că o anumită formație științifică nu poate împiedica în mod automat con-

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

Personaj și context social

În cartea sa **Metamorphoses du roman**, analiză consacrată evidențierii mutațiilor produse în structura romanului între 1920 și 1966, R.-M. Albérès notă : „Între 1935 și zilele noastre, romanul a trecut de la interogația [illegible], socială, morală și metafizică la interogația estetică, onirică, fenomenologică". Epoca moraliștilor (Mauriac, Julien Green, Gide, Malraux, Bernanos, Saint-Exupery, Sartre, Camus) a trecut, constată criticul, iar în replică, precursorii romanelor de azi (adică ai „noului roman" francez) se numesc Joyce, Proust, Kafka, Beckett, Malcolm Lowry, Virginia Woolf. La data apariției **Metamorfozelor romanului** (1966), în Franța **„noul roman"** era încă în plină vogă, în centrul discuțiilor din lumea literară, stîrnind controverse aprinse, ce aminteau de celebra „ceartă dintre vechi și moderni". Cărțile unor autori ca Nathalie Sarraute, A. Robe-Grillet, Michel Butor, Claude Mauriac, Claude Simon, Philippe Sollers duceau la limită o tendință mai generală manifestată în romanul european și anume atenția din ce în ce mai mare acordată **formelor** românești, concomitent cu ignorarea deliberată a conținutului. Alberès vedea aici triumful viziunii fenomenologice a lumii, acesta fiind de altfel sensul clar al citatului de mai înainte. Privit din acest unghi de vedere, al raportului dintre **formă** și **conținut**, romanul românesc apare, pe una dintre direcțiile sale fundamentale de evoluție, intim preocupat de psihologic, social, moral adică de conținutul semnificat. Omul moral, omul social sînt personajele acestor romane care, asumîndu-și riscul desincronizării, acceptînd dominația „subiectului", dovedesc totuși viabilitatea și valabilitatea formulei alese. Ilustram, într-un articol din numărul trecut al revistei, vocația socialului în romanul românesc cu exemple ce acoperă, în timp, întreaga istorie a genului la noi. Acum, în cele ce urmează, vom analiza tipul relațiilor pe care cîteva personaje din romanul contemporan le stabilesc cu contexte sociale determinate istoric. **Intrusul** de Marin Preda este romanul unui dublu eșec. Călin Surupăceanu, eroul cărții, ratează, în plan social, integrarea în colectivitatea la a cărei constituire participase printre primii și, consecutiv, în plan erotic, fericirea conjugală. Deși contextul social suportă schimbări substanțiale, existența personajului pare a decurge liniștit, ferită de presiunea evenimentelor. Într-o primă fază, dincolo de un conflict cu tatăl, care nu capătă însă forme ireconciliabile, „problemele" tînărului de 19 ani sînt de ordin sentimental și biologic : „Și atunci m-a năpădit o dorință care aproape că mă înăbușea și o dată cu ea o întrebare, dacă pe lume au femeile vreun rost... Și ca în vis am făcut o mișcare, menită să aducă răspunsul : am pus mîna pe ea". Se înțelege că, acum, eroul nu este un complicat ci un ins cu reflexe normale și cu sentimente mereu sub presiune, un instinctual, un inocent aflat la începutul unui drum ce-i rezervă serioase surprize. În cartea sa **Marin Preda — vocație și aspirație**, Mihai Ungheanu definește cu precizie personajul : „Tipică pentru el este angajarea în întreprinderi grave ale căror incalculabile consecințe nu le poate prevedea". Din afecțiune și mai puțin din convingere, Surupăceanu îl va urma pe inginerul Dan Mihăilescu, devenind astfel unul din ctitorii unui important combinat. Evenimentele continuă să se deruleze sub semnul perfectei normalități : „...am luat cunoștință că au trecut aproape cinci ani din ziua cînd am plecat din București și iată-mă ajuns la un capăt de drum în care toate s-au împlinit așa cum dorisem, eram electrician calificat, terminasem armata, îmi luasem și primele clase de liceu și n-aveam nici măcar douăzeci și cinci de ani". La șirul succeselor sociale se va adăuga curînd căsătoria, cu toate premisele echilibrului și fericirii. Timpurile îi sînt favorabile lui Călin Surupăceanu. Intervine însă acum accidentul care va tulbura decisiv existența personajului : lumea îl privește cu suspiciune, soția îl părăsește, orașul îi este ostil. O variantă a dramei lui Radu Comșa, personajul romanului **Intunecare** de Cezar Petrescu ? Efectele accidentului sînt quasi-identice dar cauzele diferă. În timp ce pentru Comșa accidentul este chiar cauza care îi va deturna o carieră promițătoare, pentru Surupăceanu aceasta reprezintă doar catalizatorul, adjuvantul ce va precipita evenimentele. Ostilitatea orașului, „în care nu sînt nici bătrîni nici amintiri", este mai veche și, într-un fel, firească pentru o societate în formare, eterogenă, cu valori morale necristalizate încă, fără o tradiție integratoare. Din impactul cu noile mecanisme sociale, personajul lese învins. Dar nu iremediabil, căci, la sfîrșitul romanului, Călin este gata să reia același tip de experiență. Ceea ce a pierdut personajul în confruntare este „acea semeție (...) cînd nu te împinge spre cineva decît curiozitatea care o dată satisfăcută își reiau plimbările tale de om liber prin lume și te uiți dintr-o parte cu privirea micșorată de sfidare pînă și la soarele de pe cer". Această pierdere echivalează în planul semnificațiilor cu lunga tăcere în care se izolează de la un moment dat Ilie Moromete.

Semeția, născută din eticismul structural al personajului și din conștiința clară a apartenenței la o lume de valori durabile, verificate istoric, constituie trăsătura de caracter inalienabilă, care domină toate acțiunile lui

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Creion
„Ritmuri"

Faptul că în viața oricărei colectivități preocupările spirituale dau măsura adîncimii și înălțimii existenței sale este o axiomă. Dacă meseriile — cum spunea Eminescu — sînt ochii muncii (fără de care viața ar fi imposibilă), este evident că din multitudinea activităților creatoare rezultă o esențială și generală **vedere** asupra întregii existențe, numită cultură. Aspirația supremă a oricărui popor este aceea de a fi creator de cultură, de aceea nici un aspect din ierarhia acestui generos efort de creație nu trebuie trecut cu vederea. De la impiestrirea furcii de tors ori smălțuirea vaselor de lut pînă la **Oda în metru antic** ori simfoniile moderne, toate merită o cinstire și recunoaștere — adecvate. În orașele-cetăți ale Evului de mijloc fiecare comunitate se mîndrea cu pictorii, sculptorii, poeții și actorii pe care-i avea, spiritul de emulație perpetuîndu-se pînă azi în complexe entități culturale.

Cenaclul literar „Ritmuri" din Deva, aflăm cu bucurie, activează de un sfert de secol, ceea ce dovedește un interes permanent și iubire față de literatură, precum și apariția de la an la an a unor talente în acest municipiu. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Hunedoara tipărește cu acest prilej, și în cadrul „Cîntării României", douăsprezece plachete — poezie și proză — sub titlul imprimat pe banderolă : **Ritmuri XXV**. Din toate punctele de vedere, inițiativa Comitetului județean merită laude : pentru că dă posibilitate fiecăruia dintre cei incluși să participe la ilustrarea muncii creatoare a cenaclului și să se prezinte în același timp cititorilor cu o culegere proprie. Nu oricare oraș se poate mîndri cu existența unui astfel de cenaclu, încît înainte de toate subliniem perseverența cu care a fost întreținută dragostea pentru literatură de douăzeci și cinci de ani încoace în rîndul generațiilor succesive de tineri care au participat cu talentul lor la permanentizarea unei vieți literare. Plachetele acestei ediții a „Ritmuri"-lor aparțin lui : Ionel Amăriuței, Radu Ciobanu, Petrișor Ciorobea, Traian Filimon, Gligor Hașa, Dumitru Hurubă, Florina Jianu, Constantin Gheorghe Naidin, Marin Negoită, Aurelian Sârbu, Miron Tic, iar a douăsprezecea reunește numele celor mai tineri : Dorina Bîndușa, Cornel Crișan, Daniela Deac, Luiza Landt, Paul Somăcescu, Felicia Triff. Cum era de așteptat, preponderență au versurile patriotice de un discret retorism, scrise cu acuratețe, precum și cele meditative, dintre care nu puține ar merita să fie citate. În includerea printre membrii cenaclului a cunoscutului romancier Radu Ciobanu vedem un gest de solidaritate și o modestie rar întîlnită ; în **Orașul**, una dintre consemnările sale, este un imn închinat Devei (inspirată citarea postumului vers eminescian : „Peste codri sta Cetatea"), mărturie care ar constitui un titlu de mîndrie pentru oricare oraș.

Ritmuri XXV poate constitui un exemplu și pentru celelalte cenacluri cu aceeași longevitate, motiv pentru care adresăm felicitări editorului, iar cenaclului activitate îndelungată.

Gheorghe Pituț

● În acest număr : Cronica literară de Mihai Ungheanu ● Poeme de Virgil Teodorescu ● „Partida de șah" proză de Eugen Barbu ● „Primatul creației" de Grigore Hagiu ● „Voluptatea lecturii" de Aurel-Dragoș Munteanu ● „Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor" : Lucian Avramescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu.

Umanismul românesc

Asupra relației național-universal în literatură s-au propus, în decursul timpului, numeroase disociații, de la speculația strict estetică și pînă la constatările, întemeiate pe statistică, ale sociologiei literare. Au fost delimitate în mod convingător conceptele de literatură universală și de literatură națională. Sînt cunoscute și mecanismele sociale prin care operele de vîrf ale literaturilor naționale se îndreaptă către statutul suprem de componente ale literaturii universale. Oricîte preocupări teoretice și statistice ar exista, rămîne, însă, un spațiu în continuă evoluție, în legătură cu care discuțiile rămîn posibile.

În ceea ce privește literatura română, această evoluție are, în primul rînd, caracterul unei expansiuni cantitative. Deceniile de după Eliberare au adus mari sporiri ale difuzării literaturii române în lume. Creșterea considerabilă de prestigiu pe care a cunoscut-o țara noastră pe plan internațional se datorează și literaturii române, valorilor ei distincte, din ce în ce mai bine cunoscute de către cititorii de pretutindeni. Formula ușor reprobativă a lui Wellek („expansiune culturală") trebuie înlocuită, în ceea ce îi privește pe români. Fără a recurge la popularizarea uneori excesivă practicată de reprezentanții unor literaturi scrise în limbi de mare circulație, întemeindu-se doar pe valorile autentice, literatura română se află astăzi într-o nobilă expansiune. În acest sens, se poate vorbi despre transformarea tot mai accentuată a universalității virtuale a operelor reprezentative ale scriitorilor români, într-o universalitate reală.

Mai puțin evidentă, dar nu mai puțin semnificativă este mișcarea internă a literaturii noastre în raporturile ei cu universalul. După cum se

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

Construcție și analiză

Dumitru Matală este unul dintre prozatorii întîmpinați de la început cu comentarii favorabile, pe care evoluția sa ulterioară le-a confirmat, deschizînd însă noi perspective în cadrul aceleiași problematici etice diversificat abordate. Definit ca un creator de proză de situații și ca un analist al unor tipologii anume, prozatorul dovedește remarcabile disponibilități pentru construcția epică echilibrată și solidă. Dacă romanul **Rostogolirea** se constituia ca un demers analitic subtil și complex al unor stări conflictuale evoluînd progresiv, amplificînd tensiunea conștiinței, punînd în joc difuze presiuni nevrozante, cartea imediat următoare, **Efecte secundare**, apărută la distanță de numai un an, demonstrează în chip elocvent diversitatea modalităților artistice ale autorului. **Rostogolirea** era romanul unui conflict consumat subteran, redimensionat din perspectiva unui personaj. Tensiunea emoțională se manifestă preponderent ca latență, elementului subiectiv revenindu-i un rol esențial în compoziția romanescă. **Efecte secundare** reia, într-o oarecare măsură, experiența romanului din 1974, **Cele patru puncte cardinale**, extinzînd narațiunea de la proporțiile unei secvențe existențiale cu implicații morale, la viziunea evoluției unei tipologii distincte și reprezentative.

Debutînd în spațiul unei trăiri intime de plenitudine, romanul modifică unghiurile pînă la inversare. Criza existențială se va declanșa simultan cu momentul unei așteptate împliniri. Personajul central este definit prin raporturile sale cu celelalte personaje cărora, în viziunea sa egotistă, le revine rolul de sateliți subordonați personalității sale. **Profesorul** incununează o perioadă de cercetări în care tenacitatea provine nu atît din altruism, cît din vanitate, cu descoperirea unui ser care anihilează durerea. Victoria savurată solitar este împărtășită celorlalte personaje **prietena, fiul, soția, asistentul, decanul** ; din acest moment intervin fisura, îndoiala, responsabilitatea morală, problema „efectelor secundare". Dilema se prezintă pe planuri paralele : științific, medical, ca pericol al reversului, ca utopie inaccesibilă în absența riscurilor. Ca afirmare supremă a orgoliului științific, descoperirea reprezintă o victorie. O victorie care devine însă un eșec pe ambele planuri. Gestul profesorului, anulînd suferința, are la un moment dat semnificația unui act de generozitate prometeică, dar demersul analitic și intransigent al autorului relevă esența egotistă, profunda vanitate nemărturisită a savantului. Din confruntarea cu celelalte personaje, prin convergența conflictelor, se conturează progresiv

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

SCRIITORUL ȘI ȚARA
Oamenii șantierelor

Există printre noi niște oameni cu o existență tulburătoare, nu pentru că așa ni se dezvăluie ea din unghiul nostru de cetățeni legați o viață de un singur oraș, ci pentru că așa și este. Oamenii aceștia sînt oamenii șantierelor.

Niște oameni despre care, dacă vrei să scrii, trebuie să-i cauți cît mai degrabă cu putință la Lotru (dacă ai aflat că lucrează acolo), altfel o să fii îndrumat să-i cauți pe matca unui rîu cu două sute de kilometri mai sus. Niște oameni căsătoriți la Bicaz, cu copiii născuți unul la Orșova, altul la Lotru și care, iscălindu-se pe actele de naștere ale hidrocentralelor de la Bicaz, Lotru, Vidraru, pot spune că au lăsat ceva în urma lor, dar nu totul, din moment ce lucrează la temeliile unei hidrocentrale de al cărei nume luăm act într-o secvență de un minut la jurnalul de actualități. Lucrează, e un fel de-a zice, pentru că, de fapt, ei trăiesc plenar acolo, cu familiile lor, cu nunțile și botezurile lor. Niște oameni tulburători, cărora li se pare firesc ca virtuala stabilire a lor, prin pensionare, într-unul din orașele noastre seculare să capete o nuanță de utopie.

Și un personaj al fascinantului roman care se numește România de azi : șantierul.

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 7-a

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

semnează Constantin Stan, Horvath Dezideriu, Ion Gh. Pană, Marcel Olteanu

(în pagina a 3-a)

cronica literară

Paul Tutungiu: „DRUMUL HOȚILOR“

După Ștefan Bănulescu, care a încercat în nuvelele și romanul său ficțiunea unui Bărăgan mustind de legendă, Paul Tutungiu se înscrie cu romanul **Drumul hoților** în aceeași direcție. Sugestiile generale vin și într-un caz și în altul din Sadoveanu sau Voiculescu. Intenția celor doi prozatori este de a sugera cititorului un Bărăgan cu o existență secretă a cărei percepție o au doar locuitorii lui, un univers inaccesibil intrușilor. Există o evidentă relație între „drumul subțire“ din nuvelele lui Ștefan Bănulescu și „drumul hoților“ din romanul lui Paul Tutungiu ca arteră enigmatică a vieții pămîntenilor din Cîmpia Dunării. Propensiunea aceasta spre fabulos nu miră la Paul Tutungiu ale cărui balade tind să deschidă pentru același teritoriu orizonturi legendare. Punctul de plecare este folclorul, memoria colectivă, relicvele istorice misterioase din Bărăgan.

Într-un avertisment sumar către cititori Paul Tutungiu scrie: „**Drumul Hoților**“ este și un roman istoric. Multe din paginile lui sînt scoase din diferite arhive, mai vechi și mai noi. Personalele din evul mediu sînt reale. Ele nu pot fi altceva și altcineva, cu toate că cine știe de cîte ori, fără nici o dezlegare, imaginația scriitorului s-a adăugat documentelor și faptelor vremii. Dar orice asemănare cu situații și persoane contemporane nu poate exista decît prin imperiul fanteziei și al întîmplării“. Pe scurt, romanul este după chiar declarația autorului în egală măsură istoric și contemporan, în egală măsură legat de evenimente verificabile, dar în același timp depărtat de ele prin libertatea scriitorului de a broda liber în marginea documentului și a realității.

Lectura confirmă conținutul avertismentului. Un roman contemporan este interferat cu un roman istoric. Existenței unui secretar de partid pasionat de istorie într-o comună din Bărăgan îi este suprapusă evocarea unor momente de după răscoala seimenilor al căror personaj e pînă acum un trimis deghizat al papalității, implicat în evenimentele timpului și interesat de lumea valahă. Între ele, ocupînd adesea întreg orizontul cititorului, se desfășoară confesiunea și memoriile unui maniac al reclamațiilor și proceselor, care recapitulează din punct de vedere personal, discontinuu, evenimente din timpul războiului ultim mondial și de după. Punctul de contact al acestor trei fețe epice este „Drumul Hoților“, prezent și în Muntenia de după Matei Basarab, și în România lui Adam Rusu și vag chiar și în relatarea confuză a fostului ofițer de manutanță.

Încercarea de a reconstitui proiectul autorului ne conduce către un roman al tensiunii dintre o puternică realitate veche și secretă, și realitățile actuale, recente și evidente. În cadrul acestei compoziții motivul „Drumul Hoților“ are rolul de a coagula elementele aleatorii ale cărții, de a le da un sens și de a servi ca un simbol. „Drumul Hoților“ semnifică în această carte vechimea și răzvrătirea. **Vechimea** pentru că este un drum care se păstrează din vremuri imemoriale, de dincolo de evul mediu, **răzvrătirea** pentru că este drumul acelora [illegible] toni. Paul Tutungiu este destul de explicit în acest sens încă de la începutul cărții sale. „Drumul Hoților, drumul care îi magnetizase imaginația lui Filip Stanislavov, era drumul pădurii și cunoscut de acești răzvrătiți. Se știa că el are mai multe ramificații. Una venea de la Silistra, peste Dunăre, prin [illegible] Lichirești, apoi prin [illegible] pe undeva prin apropiere de Dor Mărunt, pînă la [illegible]rești. Alta venea de la Galați, Brăila și intra la Dor Mărunt în calea ascunsă spre București. Se spunea că un astfel de drum ar fi existat în continuare de la Galați la Iași și de acolo spre [illegible], traversa Germania și Franța, [illegible] în Spania, pînă la Madrid. Don Felipo [illegible] tenta [illegible] Hoților. [illegible] fie păscocit de [illegible] cepuseră să se infiltreze în Moldova, în dauna [illegible] franciscani, atît [illegible] convenționali cît și observanți bulgari“. Desigur existența unui drum atît de fabulos merită o carte după cum merită orice altă temă care intră în preferințele unui scriitor. [illegible] în **Drumul Hoților** [illegible] află, la primul volum, [illegible] aproape de starea de [illegible]. În romanul lui Paul Tutungiu prezența drumului nu este [illegible] ruitoare așa cum [illegible] pregătirea din prima parte a cărții, nu domină compoziția, ocupînd în **Drumul Hoților** care se află abia la început de ciclu un loc marginal.

Locul periferic pe care-l [illegible] pă în **Drumul Hoților** tema pe care o anunță chiar titlul cărții este rezultatul unei disproporționate, în primul rînd, organizări a planurilor romanești. Covîrșitoare în carte sînt prezentele legate de evenimente istorice din ultimele patru decenii ale veacului nostru. Romanul istoric anunțat ocupă ca volum un loc minor în economia ansamblului. Dincolo de asta, însă, trebuie spus că realizarea motivului „Drumului hoților“ așa cum este ea prezentată în uvertură nu este susținută decît în mică măsură de relatările fostului ofițer de manutanță, texte scrise la persoana [illegible] sau de expunerea [illegible] activistul de partid Adam Rusu care se exilează cu bună [illegible] [illegible] Toate aceste [illegible] curg din reconstituirea, [illegible] aproximativă, a [illegible] rului, care oferă în romanul său un alt centru de greutate decît

[illegible]

vidență cu celelalte două planuri ale cărții se arată a fi intervenția locotenentului de manutanță Varga Marius care-și povestește viața, oferindu-și memoriile lui Adam Rusu, de unde contactul acestuia și al cititorului cu fapte din ultimul război mondial și din Romania postbelică. Înțelegem că acesta e încă un orizont al conștiinței de om politic al lui Adam Rusu care e cel care [illegible] și citește pe Varga Marius. Relația între acest plan și celelalte rostul ascuns romanesc al prezenței lui nu se dezvăluie [illegible] la sfîrșitul primului volum.

Dacă sub aspectul construcției romanul **Drumul Hoților** prezintă [illegible] provenite probabil din inexperiența autorului [illegible] poet, trebuie să [illegible] că **Drumul Hoților** [illegible] ră o carte [illegible] tind [illegible] de prozator [illegible] Adam Rusu [illegible] intuiție psihologică [illegible] autentic [illegible] turi de [illegible] forțat. Aici cartea [illegible] motivații și [illegible] Situații epice care [illegible] urma“ sînt lăsate [illegible] fără urmare, personaje bine desenate [illegible] ca [illegible] Stan Fîța, sînt pă[illegible]. O reală forță evocatoare [illegible] dedicate evenimentelor de [illegible] Matei Basarab. Paul Tutungiu [illegible]

[illegible]

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Studiul clasicilor

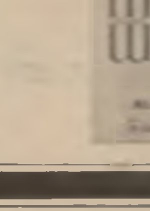

Că Vasile Alecsandri interesează încă, ne-o dovedește și micromonografia lui Emil Ghițulescu apărută la Editura Albatros numai la un an de la a noastră **Introducere în opera lui Vasile Alecsandri**.

Ca să vină cu ceva nou Emil Ghițulescu susține în prefața cărții sale că a încercat să prezinte pe larg „direcțiile precursoare ale operei lui Alecsandri“; ceea ce face ca autorul să rămînă mereu actual. De fapt clasicii fiind permanente sînt totdeauna moderni, încît actualitatea lor se demonstrează cel mai bine prin confirmarea exegetică a valorii. Faptul că un scriitor e un precursor al unei direcții importă tot atît cît importă direcția însăși care poate fi valabilă o vreme și apoi încetează. De exemplu, Alecsandri a început prin a scrie doine în spirit popular, l-a imitat în adolescență Eminescu care e, însă, Eminescu de la **Venere și Madonă**. Doine au mai scris apoi C. Negri, C. Negruzzi, Boliac, D. Th. Neculuță. Ei, și? Direcția inaugurată de Alecsandri are importanță istorică, dar a încetat de mult să mai constituie un model. În orice caz, modernitatea lui Alecsandri, actualitatea sa nu se motivează prin doine. Cam toate aceste referiri la ce era înainte de Alecsandri și ce după, ce a reluat el și ce anticipează, cu trimiteri la autori precum G. Sion, Aricescu, Grandea, A. Mureșanu, Dinicu Golescu, Ion Codru Drăgușanu, Vlahuță, Geo Bogza, Al. Andrițoiu etc. sînt superflue.

Cu privire la valoarea însăși a lui Alecsandri, Emil Ghițulescu nu diferă mult de opinia curentă, de opiniile lui Ibrăileanu, Vianu, Călinescu, Șerban Cioculescu. Repetă necritic părerea lui Ibrăileanu că cea mai importantă parte a operei lui Alecsandri e proza, consideră [illegible] poezia erotică („poate cea mai bună poezie de dragoste a lui Alecsandri“) e **Doina iubirei** din ciclul **Doine**, nu din **Lăcrămioare**, apreciază pastelurile ca poezii [illegible] Tudor Vianu) „impresioniste“ (parnassiene ?), crede doar că portretul lui Călinescu este o imagine imprecisă („acaciac“) [illegible] formată a marelui [illegible]. Valorizarea lui Emil Ghițulescu [illegible] ocolește superlativele „Alecsandri ridică poezia română „pe înalte culmi de măiestrie și [illegible]tionalitate“, legendele sînt [illegible] înalte de [illegible] în notele de călătorie Alecsandri e „cel mai mare scriitor globe-trotteur român“, [illegible] Elena Negri e un „roman Love story românesc“) [illegible] populare nu [illegible] babil din [illegible] aparțin lui Alecsandri care nu mai le-a cules, nu le-a [illegible] sau întocmit. De altfel, baladele populare, crede fără să mai [illegible] cetează Emil Ghițulescu, își păstrează aproape intactă „strălucirea lor naturală“ [illegible] dacă poezia și le-am [illegible] strălucirea primitivă“, mărturisește Alecsandri.

[illegible] **Bucăți**, **Pastel** [illegible] **Mandarinul** [illegible] **Bărăganul** [illegible] **Calul**, **Calea robilor**, **Valul lui Traian**, **Bradul** și **Linda** [illegible] **Pasteluri** [illegible]

[illegible] **Sînziana și Pepelea** [illegible] **Paraponisitul** [illegible]

[illegible] **Dumbrava roșie** [illegible] **Apus de soare** [illegible] **Kera Nastasia** [illegible]

Al. Piru

---

viața cărților

poezia

Drumul către sine al poetului

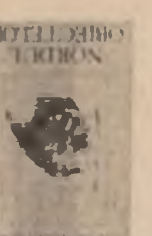

● O antologie, fie ea numită selecție retrospectivă*), interesează atît prin conținutul ei cît și prin criteriile selecției care au înlăturat din „blocul de piatră“ al poeziei prisosul și întîmplătorul, păstrînd un chip considerat de autor esențial și reprezentativ. În cazul lui Ioanid Romanescu, poet incomod și dificil pentru critică, mai ales pentru cea „elegantă“ și „subțire“, ceea ce frapează acum este neobișnuita gravitate a scrisului, trecută neobservată din cauza pitorescului frondei, seriozitatea „neseriozității“ sale. Definitorii pentru profilul liric al acestei antologii sînt căutarea lăuntrică a sensurilor, tentația ideii și a meditației adesea abstracte, oscilația neliniștită între lumea pestriță, palpabilă și vie a trăirii imediate: „mă spaimă, mă tristețe / mă cît ar trebui să fie oamenii de sinceri / și neinteresați de ei înșiși, / vino să te sărut pe frunte / fir-ai al dracului fericitule!“ și polul opus, cristalin, al gîndirii: „pentru că dincolo de cuvinte iubesc totul / împotriva mea numai acestea se pot întoarce // sînt marele supus — stăpînitorul / unei coroane dinăuntru / pe care o restitui și îmi închid ecoul / tentacular caut nordul obiectelor / noaptea lor boreală în care supraviețuiesc“. Căutarea aceasta otrăvită, ca un blestem al nefericirii interioare, curge subteran în poeme indiferent de bucuria sau disperarea versurilor, putînd fi detectată atît în planul „conținutului“ cît și în cel al „formei“. Căci sub un aparent dispreț al formei (al formulelor mai degrabă) se ascunde o lucidă și încrîncenată pîndă a cuvintelor, un dezinvolt chin al scrisului. Fără a ocoli versul tradițional, Ioanid Romanescu respinge formulele conformist-dulceage, fad-academice, experimentînd pe cele exploziv-spinoase, șocante, ale sincerității crude cu sine și cu lumea. Consecvența cu sine, autenticitatea propriilor trăiri, i-au permis poetului să asimileze de-a lungul timpului influențe multiple, păstrîndu-și totuși un timbru foarte personal. Dacă sinceritatea unei forme de realism poetic amintește de simplitatea poeziei ruse de tip Esenin, A. Blok, ironia tristă, autoironia delicată și sensibilă, suavitatea poeziei de dragoste trimit la Jacques Prévert: „Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr / uită să-și scoată bilet, e coborîtă / însă de fiecare dată o conduc / pînă acasă prieteni anonimi // nu are glorie / din simplul motiv că nu și-a dorit-o, / nu are religie / pentru că prea mult iubește viața, / nu face prozeliți / pentru că niciodată nu privește înapoi // nu merge în vizită / nu așteaptă pe nimeni / nu visează-n culori / nu se bizuiește pentru a obține ceva // are tot ce-i trebuie“ și la sarcasmul exasperat și familiar al lui H. Michaud: „Domnule nu mă bate pe umăr, / pentru că nu am spus tot — / fii atent la cuvintele / pe care le am în minte“. Unele poeme suferă de o grandilocvență minulesciană (**Spre Capul Horn al Patagoniei din stele**), în care autopersiflarea nu poate ascunde cît de mult se ia totuși în serios poetul. În contextul poeziei noastre contemporane Ioanid Romanescu se situează între Nichita Stănescu și Tudor George. De primul îl apropie meditația abstractă, uneori ermetică, alteori de o limpezime tulburătoare, vizibilă încă din poemele primelor volume (**Presiunea luminii**, **Walhalla**, **În iarbă**) și izbucnind plenar în ciclul **Antares** din **Trandafirul sălbatic**. Cu al doilea se întîlnește în vitalitatea și autenticitatea nonconformismului artistic asumat ca existență, spre deosebire de atîția iconoclaști și contestatari de operetă și circumstanță. Există însă poeme de largă respirație: **Drumul**, **Casa vîntului**, **Himeră**, sau altele mai lapidare: **Mașina de tocat**, **Marele pustiu din Orient**, **În dormitor**, **Primăvara cu genunchii mari**, **Marele plîns**, **Statutul nou de poet**, care prin ceea ce și cum comunică, asigură poetului un loc al său în primul plan al peisajului liric actual.

Motivul central al poeziei lui Ioanid Romanescu este condiția poetului. Negînd vechile formule lirice obosite și convenționale, Ioanid Romanescu își creează inițial o altă „mască“ mai modernă, mai aproape de ființă, cea a **Poetului**, acuzînd însă influența recuzitei romantice și gesturile cam teatrale ale scenariului ales. Căci acest mit suferă și el de o anume convenționalitate, mai subtilă e adevărat, dar încă mimînd sinceritatea totală. Orgoliul exacerbat al castei visătorilor artiști, explicabil în planul realității unde poetul este handicapat de „aripile-i uriașe“, poate deveni manieră supărătoare în jocul secund al poeziei. De această primejdie, vizibilă într-o perioadă a creației sale, Ioanid Romanescu se desprinde, renunțînd la poză, pentru adevărul profund al „condiției umane“ în care poetul experimentează viața pentru alții. Asumarea suferinței cu un curaj al rostirii celor mai simple și intime gînduri în dialogul cu sine, este mai patetică decît declamativa izolare.

În cartea sa, de la poemele despre viața și mitul poetului, Ioanid Romanescu străbate drumul de floare și spin al poeziei vieții **trăite** de poet în numele omenescului.

Dan Alex. Condeescu

*) **Ioanid Romanescu: „Nordul obiectelor“, Editura „Junimea“, 1979.**

---

proza

„Carnaval“ fără carnavalesc

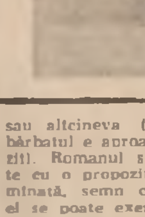

● Paradoxal și fantezist e „Carnaval la Constanța“ de Ion Coja*), debutant în roman dar nu și în literatură întrucît autorul publicase în 1971 un volum de teatru („Jucătorul de table“). Ion Coja e un filolog inteligent și cu o excelentă știință în limba română: el ne dă acum o proză cu totul insolită, unde experimentul de reterță este tributar, faptele nu sînt consemnate ci comentate, [illegible] își pierde din consistență și este blocată de un șir de vorbe identificabile ca o reluare diferențiată. „Carnaval la Constanța“ ar fi istoria [illegible] [illegible] sul“ (după expresia elegantă a romancierului) de la saltea în vreme ce Brunhilde se afla pe apă, mai în larg, salteaua se dezumflă și nevasta, ignorantă a înotului, se îneacă. Dar pînă la acest moment, Vasile Neacșu [illegible] perfect.

Din acest moment, cronologia faptelor se tulbură total. Vasile Neacșu e chemat la poliție să clarifice împrejurările în care i se furaseră niște bani, ignorînd cauza convocării, dă o declarație în care își recunoaște crima. Ofițerul care îl ascultează (?!) nu citește declarația, ba, mai mult se împrietenește cu Vasile Neacșu. O nouă convocare, la Procuratură, [illegible] evenimentele [illegible] mult. În fine, [illegible] carnavalului [illegible] Vasile Neacșu trăiește alături cu o femeie, care nu se înțelege dacă este încercata sau altcineva (de altfel, bărbatul e aproape ingrozit). Romanul se sfîrșește cu o propoziție neterminată, semn că practic el se poate exercita precum un mecanism, la nesfîrșit.

Vasile Neacșu este un Grobei constănțean, maniac, priapic (nota sexuală îi place autorului, în formă [illegible] o dată triviale) a cărui [illegible] este de a [illegible] ieși [illegible] ca în chipul [illegible] crime. Accesele megalomane, o turburare inveterată a simțurilor de orientare în spațiu, înclinația maladivă asupra unei idei unice — toate acestea fac din Vasile Neacșu un caz patologic, iar din „Carnaval la Constanța“ — un roman cu psihopați. În acest chip, înfățișarea haotică și nota de tot confuză a cărții, sînt pe deplin explicabile. Totuși, ce idee originară e aci? A voit autorul să arate ce forme iraționale ia fascinația violenței și lectura donquijotească a romanelor cu asasini? A voit să ne alarmeze, precum N. Breban în „Bunavestire“ asupra agresivității latente care zace în individul mediocru și serial?

Ion Coja ne-a dat, mai degrabă, un roman paradoxal, cu substratul în gratuitatea filologică, un joc lingvistic pe tema romanului în roman.

De altfel, instinctul construcției e absent, în forma tradițională, căci nu o dată frazele se întrerup, se contrazic, cad în vid, potrivite cu gîndirea surprinsă nemijlocit.

În schimb, remarcabile sînt ici și colo, o scenă de plajă mamaiotă („carnaval“) constănțean, o schiță de viață familială obișnuită — totul în pastă violentă, grotescă.

Și mai este ceva. Vasile Neacșu, un maniac criminal, se jelește și are „sentimente“, găsește, printr-o sofistică demențială, justificări, calculează tenebros. O notă oarecum indecentă plutește pretutindeni și ea provine din combinația sumbră de raționări umane și de conduită bestială care întruchipează pe Vasile Neacșu. „Carnaval la Constanța“ e un roman fără epică, mai degrabă un șir de tablouri și o producțiune în intenție „carnavalescă“ însă fără elementul pur „carnavalesc“.

Artur Silvestri

*) **Ion Coja: „Carnaval la Constanța“, Editura „Cartea Românească“, 1979.**

---

eseu

Un Jules Verne verosimil

● [illegible] Verne. [illegible] Ion Hobana [illegible]

[illegible] romanțării e [illegible] capitolul **Fantoma primei iubiri** cu o [illegible] excepție, atunci [illegible] traversată tema dragostei în opera autorului **Călătoriilor extraordinare**. Ion Hobana pune față în față textele și documentele contradictorii (cap. **Nașterea unei capodopere**) și credințele autorului iubit cu atîta realism și vigilență, face în fiecare capitol vizibil **efortul către verosimilitate** al lecturilor sale critice. Nimic mai cuceritor decît ipoteza vizitei întreprinse de Jules Verne în România și, totuși, absența dovezilor concrete frînează concluziile definitive. Comparațiile și asociațiile aleatorii sînt îndepărtate cu un gest ironic; Jules Verne-Nietzsche și eterna reîntoarcere? Ion Hobana arată cît de vulnerabilă e o critică impresionistă a izvoarelor. El amendează viziunile simplificatoare (Marie-Hélène Huet, Marcel More, Giani Montanari, Simone Viernel), indiferent că e vorba de psihanaliză, sociocritică, comparatism ori istorie literară.

Foarte interesante sînt investigațiile privind „deceniul românesc“ în opera lui Jules Verne, centrate pe chipurile și peisajele românești ce apar în scrisul vernian. Aceste capitole sînt o piatră de încercare, după noi, a spiritului critic. Ion Hobana o trece cu succes. Există de altfel numeroase prilejuri de meditație în această monografie scrisă cu tact, finețe și seninătate. Sînt discutate cu pertinență postumele, rolul jucat de Michel, fiul prozatorului, în apariția sau reeditarea lor, relația lui Jules Verne cu părinții lui și cu editorul Hetzel, tipologia personajelor verniene, condiția genului ales de prozator și atitudinea criticii față de el. Aflat în căutarea unui Jules Verne verosimil, autorul acestei monografii ne demonstrează nu numai virtuți analitice sau informative ci și calități de pedagog. Monografia **20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne** e și o lecție de metodologie și de lectură critică verosimilă.

Doina Uricariu

*) **Ion Hobana: „20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne“, Editura „Univers“, 1979.**

---

compendiu

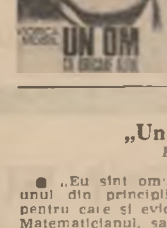

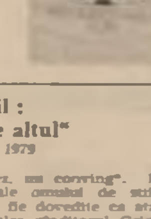

Viorica Moisil: „Un om ca oricare altul“
Editura Albatros, 1979

● „Eu sînt omul care demonstrez, nu conving“. Iată unul din principiile călăuzitoare ale omului de știință pentru care și evidențele trebuie să fie dovedite ca atare. Matematicianul, savantul, dar mai ales gînditorul Grigore Moisil ne incită încă o dată spiritele prin această carte în care autoarea reușește, cu o deosebită îndemînare să se retragă cu discreție, dar și distincție în spatele documentelor — scrisori, mărturisiri, articole diverse. Crono[illegible]

Evocarea [illegible] a autoarei ne oferă posibilitatea să urmărim [illegible] de decantare a ideilor fundamentale [illegible] care își trăia mereu încă din adolescență [illegible] intensitate și descoperirile și sentimentele.

Ironic, polemic, patriot înflăcărat (epitetul se acoperă în fapte la Grigore Moisil) — acest spirit în continuă agitație, promovînd curajul în gîndire și sancționînd impostura inteligenței, dă concrețețe unei definiții pe care [illegible]

[illegible] matematică [illegible] matematică“.

Exemplară, ca și personalitatea căreia îi este dedicată, această carte nu poate fi rezumată și, parafrazîndu-l lui Grigore Moisil o afirmație, putem spune că aici, la fel ca și în matematică „nu poți sări paginile“.

Ilie Măduța: „Privighetoarea albă“
Editura Albatros, 1979

● O culegere de stampe lirice am putea numi cel mai recent volum al poetului Ilie Măduța. Starea de limită pe care încearcă să ne-o transmită — nu confruntarea, ci contemplarea și efortul de înțelegere a întregului cortegiu de manifestări thanatice — impun o atmosferă caracterizată de o gravitate fără exaltări. Timpului suspendat, poetul vrea să-i configureze atît senzațiile, cît și sentimentele pe care le declanșează [illegible] — **Harta lui Piri Reis**). Și totuși valorile nu se clatină iar lumea nu se dizolvă, deși închipuirile nu-și mai pot afla o realitate care să le reprezinte („Din cînd în cînd cu [illegible] și mai ridice [illegible] pleoapele, cu-n [illegible] [illegible] — **Moartea Samueli**). Avalanșa de irremediabil dă naștere unor [illegible] în care simbolurile folclorice își descoperă o nouă expresivitate („Nu mă certa, tăicuțule, nu, / lumea de joc e-o adîncă părere, / grabă-mi e, dar pămîntu-i greu, / tristă e steaua și vîntul de fiere“. — **Bocet**). Purificarea are loc odată cu rostirea obsesiilor. Aduse la lumină, prin rostirea lor, forțele malefice par pentru o clipă mai ușor de îndurat. Avatarurile implicate de această luptă cu propriile neguri nu se sfîrșesc decît prin depășirea abisului care se deschide sub fiecare amănunt evocator a ceea ce a pierit („Azi stau pe temelia de [illegible] sumbră cu ochiul meu se-ncheie, / în carnea mea o slavă de torțe a murit / și sîngele-mi se-ncordă întregul gînd să-mi beie“. — **Biologie**).

Sensibilitatea poetului copleșită de presimțirile spațiului imaginar al ritualului **trecerii**, aventură „pe punți de nicăieri“, îi întinde nervul poetic la maximum împiedicîndu-l să vibreze pe întreaga sa gamă de calități lirice căreia această carte îi evidențiază numai notele dominante.

Andrei Roman

23 AUGUST

XXXV

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Senin de August

„Directivă operativă. Șeful Marelui Stat Major 23 August 1944. Scop politic: Armata română încetează lupta alături de trupele germane în scopul de a obține pacea de la Națiunile Unite și de a reîncepe lupta alături de forțele armate ale acestora pentru eliberarea Ardealului de Nord". „Telegramă. Nr. 636. Fulger. A se preda cu maximă urgență în mână D-lor Prefecți în cursul nopții. 165 București 19253 25 8 24 20 Prefecții de Arad continuați activitatea administrativă conform legilor în vigoare...". „Către Parchetul Tribunalului Arad 31 august 1944. Evenimente mai importante în săptămîna 23—30 august 1944. În ziua de 26 august, orele 14,30, Armata și poliția, în urma unei scurte lupte de stradă, au dezarmat cca. 50 de ofițeri și soldați germani din Comenduirea Wehrmacht Germane, din strada Brătianu nr. 2—4. În ziua de 27 august orele 13 cu ocazia unei razii izbindu-se o luptă cu arme de foc între elemente dușmane ascunse în palat și poliție și Armată care efectua razia, au căzut la datorie un caporal roman și gardianul public Varga Dumitru. În zilele de 27 și 28 august 1944 avioane germane au bombardat poziții ocupate de trupele române și populația civilă din sectorul Gai și Bujac omorîndu-se și rănindu-se 28 de persoane".

„Germania deci a început ostilitățile împotriva României. Facă-se voia Marelui Reich. E un rezultat pe care, desigur, nu noi vom avea să-l regretăm". (Din articolul lui Ion Vinea „Agresiunea germană").

Documentele tac închise pe mai departe între zidurile unor vitrine de muzeu printre alte sonate și eu, Constantin Stan, născut 7 ani în ziua acestor evenimente trăiesc cu sentimentul istoria se desfășoară așa cum n-am cunoscut-o, vie adică, ieșind din foile îngălbenite, din rîndurile eroilor de la Păuliș, așa cum au fost surprinși de clipa de geniu a unui fotograf pozindu-i, oferea eternității chipuri istorice, momente istoric autentice cu privire la vîrsta mea și, doamne, cît de tineri erau! —, cu prilejul caracterul lor ferm, la războjul lor de a stăvăzăbarbariei spre a se deschide drum cîștigului. Eu cred în această miraculoasă putere a momentului de a te arunca zeci de ani, sute de ani înapoi în timp spre a prinde pulsul istoriei așa cum a fost, așa cum s-a întîmplat. Și nu-mi închipui, și această imposibilitate rupe vălul iluziei optice, cum dincolo de această gravă liniște de muzeu e liniște și pace, e soare superb de August, e această alee de verdeață despărțind două sensuri de circulație un bulevard, e aceasta faleză a Mureșului, pe care oamenii se mișcă și rid, iubesc și-și îngrijesc copiii, își fac bucuriile și necazurile firesc, pe lîngă un om care, de-ar ști să spună, ar spune cîte ceva despre tristețe și eroism de la Oarba pînă la Păuliș.

Pe drumurile istoriei, căutîndu-i urmele, ca și existențele s-ar suprapune egale în ceea ce este, în ceea ce sînt și-mi repet cuvintele lui Ion Vinea: „E un rezultat pe care, desigur, nu noi vom avea să-l regretăm" și orașul acesta, pe care l-azut în cîteva rînduri, și alte locuri din văzute și citite prin oamenii lor, îmi dau senina împlinirii superbei sale previziuni. Regretul și mînia gîndului la viețile tăiate secerate ca grîul necopt. Fringerea lor nimintim în fața monumentelor noastre ghocrotite de flori.

Prin Arad și caut istoria și uneori percepțiile arătoasă a cuvintului mă îndeamnă cu gîndul trecut și caut acest trecut. Nu mai găsesc aceeași atmosferă. Nu mai găsesc nici acei oameni. S-au ascuns în pămînt asemenea rădăcinilor și da la lumină viață și fruct. Cunosc acești oameni. Cunosc acest senin de August mă luminez: istorie este ceea ce văd, este și ceea ce aud. Stau de vorbă cu tineri din Arad și din cînd în cînd mă întreb cît din ceea ce ei să nu-mi vorbească numai de ideile fierbinți ale lui August '44, cît de mult nu spună prea multe despre părinții care au luptat atunci. Și-mi răspund: da, este mult, nu facem din trecut o obsesie, este ceea ce trăim azi pentru azi și mîine și nicidoatru ieri. Și despre ce spun tinerii? La intrarea de strunguri se trece repede pestele întreprinderii spre a se ajunge la prețul de acum — strunguri cu comenzi secvențiale numerice. S-au uitat oare roțile fabricate de Edmund Hendel, producătă ale lui Arcadie Iuhasz și clopotașul lui Hönig? Nu s-au uitat, dar ele nu mai dăm decît valoarea unor fotografii de personaje pe care tu, cel ce-l răsfoiești, le-ai văzut niciodată și nici nu te atingi de ei. Acum înseamnă cele 7 invenții brevetate ale ingenioasei Ivănca, importantele transformări ale unei ce au adus schimbări și în profesiunea ucenicului programator, strungaș (operator), importantă este acum munca de oameni din întreprindere, importanți oameni, importanți este că la [illegible] în cinstea zilei de 23 August, strungul nr. [illegible].

La [illegible] de prelucrare a lemnului vei putea ciuberele mobilor cocoșii din Zărand, gustul mobilei. Vei mai putea [illegible] primei linii electrice (ce [illegible] spre Șiria uitat de timp) cu [illegible] la Întreprinderea de vagoane Arad.

Și știu și știu că un oraș, un loc nu [illegible] lor numai prin industrie. Este dintre mii de semne. Dar privește stradă: senin de August cobor chipuri peste gesturile lor firești, crescuți în liniște și siguranță. Istorie. Și faptele oamenilor rodesc.

Din cartelor, știrilor, din dîrza inițiere a tancuri și vuiet de avioane, dar, dragoste de țară s-a intrupat o lume și cinci de ani. Fie ca seninătatea oamenilor să fie eternă.

Constantin Stan

„Monumentul de la Moisei" de Vida Geza

Cei treizeci de la Moisei

Colo jos, la poalele munților [illegible] Tibleșul se îngemănă cu Munții Maramureșului, unde Iza [illegible] calea de o șchioapă de la [illegible] își adună apele din izvorul cărunt [illegible] te să le limpezească, contopind mărgelele-i de cristal în freamăt și unde cele peste 9 000 de suflete de azi plămădesc perpetua viață, inundată de torentele de raze, izvorite din [illegible] binefăcător ce a răsărit mai luminos și mai falnic ca oricînd după zilele fierbinți din acel August memorabil, acolo brațe cordoase de conștiința clasei și de propria lor conștiință, doomdită în lupta lor muncitorească, cei treizeci de la Moisei, foști fii de plugari, au plecat de la vetre înspre oraș, unde în procesul muncii au dobîndit maturitatea și s-au alăturat grupurilor de partizani care prin acțiuni, la început de sabotare a mașinațiunii de război, apoi cu arma în mînă se împotriveau, firesc, ca de altfel tot suflul cinstit al țării, terorilor și exploatării, provocate de ocupația fascistă-hortistă și care prin sacrificiul suprem s-au acoperit de glorie veșnică, aducînd vetrei străbune, Moiseiului, faima ce s-a înscris cu litere roșii pe paginile memorabile ale istoriei noastre.

Este de netăgăduit că oamenii fac istoria, dar tot atît de adevărat este că și istoria modelează conștiința, făurește propriii ei eroi, tot atît de legic ca legile proprii istoriei.

Și aici, la Moisei, la început au fost oamenii, apoi înălțarea lor în conștiința ce îi urca spre culmile făuritorilor de istorie.

Cei treizeci s-au purificat în lupte, s-au înălțat spre neuitare. Viața lor rămîne o pildă pentru toți cei ce i-au urmat și-i urmează.

...Mă reculeg o clipă, în semn de cinstire adusă jertfei lor, acolo unde și-au dat sufletul acești eroi ai zilelor de atunci. De fapt din aceste căsuțe bătrînești nu mai există decît una și aceea poartă pecetea evenimentelor, dar menținut ca semn de cinstire a memoriei celor căzuți, iar cealaltă, ca de altfel întreaga comună a fost pîrjolită din temelii din răzbunarea neputincioasă a fasciștilor, despre care localnicii despletesc de pe buze amintiri pentru generațiile de azi, relevînd ca aceste case, odată cu eroii lor, au înscris o filă de pestere în istoria nouă a țării.

Comuna s-a recădit așa cum plastic se exprima în amintiri fostul primar al comunei Tomșanegă Ion-Răzuș: „pe vatră de jăratic".

Omagiindu-i, sculptorul de renume mondial, Vida Geza, a cioplit din lemn, apoi în piatră, un monument martirilor, ce sfințește și el, de-a pururi, în pagini de legendă adevărată, imortalizînd-i. Opera aceasta se adaugă șirului de creații fără de sfîrșit, [illegible] coloanei lui Brâncuși ce vine parcă, să dovedească faptele celor de aici și de pretutindeni, dintre hotarele țării.

28 de oameni — 28 de vise — 28 de vieți curmate din cele treizeci. Unul a avut șansa de a supraviețui, căzînd sub trupurile unei fierbinți, din celor care i-au salvat viața. El, Vasile Ivascu-Vivat, acum disparut, a povestit tuturor despre frații săi de arme, despre faptele lor — oameni obișnuiți dar extraordinari și dîrzi, aveau celor care cu desăvîrșit apoi [illegible] de [illegible] conștiinței socialiste.

Grainii istoriei nu se va [illegible] niciunul. Exemplul lui va dăinui asemeni [illegible].

Acum, cînd ne aduceți aminte de eroi, după treizeci și cinci de ani de sacrificii și eroism febril de creație, așa cum este datorită pămîntului acesta, moștenirea din țară-n [illegible] și cum ea pe-o cale, și așa este direct, să [illegible] în fața celor care au udat glia nemuritoare cu sînge și lacrimi cu legămîntul de a clădi cetatea nouă pe ruinele belșugului și ale fericirii.

Ca fiu al acestui pămînt, dau [illegible] locuri cinstirea [illegible] se cuvine și îmi [illegible] spre soare, privind cu smerenie locurile acoperite de glorie, iar apoi îmi înalț fruntea spre zorile anilor ce vor inunda cu razele comunismului întreaga zare infinită.

Înconjur cu privirea panorama „vetrei ce s-a clădit pe jăratic", salutînd-o cu emoția izvorîtă din adîncul inimii.

Oamenii, munții și Iza salută și ei locurile care atunci, și nu numai atunci, ci din totdeauna și pentru totdeauna au devenit istorie.

Horvath Dezideriu

„Dă-le drumul așa!..."

August 1944, portul Constanța. Cînd spun portul mă gîndesc, în primul rînd, la acea așezare omenească de un fel deosebit, un oraș sui-generis, prin trupul căruia pulsează necontenit spre și dinspre larguri veșnica viață a inimii fierbinți a „Uscatului", veșnica inimă a OMULUI.

Cu trei decenii și jumătate în urmă, aici, eram tulburat din dulcile visări, adeseori, de alarmele aeriene. Atunci coboram de pe terasa portului la adăpostul de lîngă tunel. Figurile posomorite ale oamenilor mei, ale muncitorilor și funcționarilor îmi întunecau și mie sufletul. Dintr-un spectator din „loja lumii", deveneam o biată cîrtiță care-și căuta, cu grijă și teamă, un locșor pe undeva, pe sub pămîntul portului. Acesta era ținut sub stricta observație a organelor de contrainformații ale comandamentului Diviziei 9 infanterie din care făceam parte și cu care aveam legătură telefonică directă. Îndeosebi, organele gestapoului erau acelea care căutau, prin orice mijloace, să fie informați despre starea de spirit a ostașilor și muncitorilor din port. Aceasta fiind situația, inspecțiile, controalele organelor superioare se țineau lanț.

Într-una din zilele primei decade a lui august 1944, mă găseam la cancelaria companiei, instalată în clădirea spațioasă a așa-numitei Stații de petrol. Într-o cameră se găseau și agenții de la plutoane și de la cazematele cu tunuri și mitraliere din port, aflate sub comanda mea. Chemasem curierii ca să le împart corespondența și ziarele. Este cazul să-i spun cititorului că pe acea vreme în mod obligatoriu se distribuia în unitățile Diviziei și un ziar intitulat „Cuvîntul mareșalului". În timp ce plutonierul major terminase gruparea pachetelor cu ziarele amintite, scrisori de-acasă pentru ofițeri, subofițeri și oșteni, plus ordinele mele, a picat la postul meu de comandă și generalul Costin Ionașcu, Comandantul diviziei noastre. După ce i-am raportat situația în care se găsea subunitatea mea, m-a întrebat și despre stadiul legăturilor telefonice dintre cazemate și centrala mea telefonică, și că vrea să le controleze la fața locului. Mă cam pierdusem, întrucît, după sfaturile „secrete" ale colegului meu de promoție, locotenentul Ion Eremia, care activa în celula de partid din comandamentul marii noastre unități, le neglijasem, nu mai lucram la finisarea lor. „Măi, Pană, văd că te-ai cam fisticit... Le-ai terminat sau nu?". Începînd să mă bîlbîi, mi-a retezat-o scurt: „Mi se pare că le-ai lăsat baltă". „Domnule general, am început eu, să vedeți... am avut de săpat și noi adăposturi pentru grupele de lîngă Șantierul naval și pe digul cu farul verde și în gura tunelului și în triaiul de cale ferată și lîngă silozuri...". „Te-am înțeles. Deocamdată ocupă-te de adăposturi și de instrucție... Vezi să-i înveți bine și pe muncitori cum să acționeze strîns cu plutoanele tale în exercițiile de apărare din incinta portului". După ce i-am spus că am făcut acest lucru potrivit ordinului primit de la regiment, a început să viziteze încăperile postului de comandă. A intrat și în camera cu pachetele amintite. Am început să le distribui agenților. Dar cînd am încercat să număr ziarele, în timp ce generalul stătea lîngă mine, am rămas perplex. După ce am ridicat primul ziar, am constatat că altele nu mai erau... ci sub el se afla un plic mare. „Ce-i acolo?" m-a întrebat el. Desfăcîndu-l, am dat peste cîteva file bătute la mașina de scris. Erau manifeste ale Regionalei de partid Dobrogea în care cetățenilor și populației li se cerea să fie gata de luptă împotriva hitleriștilor...

Cum voi fi arătat atunci, nu știu. Simțeam că-mi fuge pămîntul de sub picioare. Generalul și maiorul Pelerghin, șeful biroului de contrainformații, se uitau lung la mine, își aruncau între ei priviri ciudate. Am încercat să mă dezvinovățesc, să jur pe „cuvîntul de onoare" că habar n-aveam despre acea „manevră", etc., etc. „Bine! Dă-le drumul așa!" a conchis comandantul diviziei. Mi-a strîns mîna, în timp ce ne fugărea-i aspră îi străfulgeră un zîmbet pe care nu l-am putut înțelege.

De cum s-a suit în mașină, îndepărtîndu-se către Gara maritimă, am și chemat la telefon pe Eremia: „Dragă Nelule, vino repede la mine în port. A trecut pe aici generalul. S-a întîmplat ceva grav!". „Nu mai continua, vin imediat!". Așezat la masă lîngă telefon, gîndeam: „De ce mi-a spus să continui exercițiile comune ale companiei cu grupele de muncitori și funcționari din port? De ce mi-a spus să trimit la plutoane pachetele cu ziare și cu manifeste? Oare nu de la divizie veneau ordine să fim vigileenți, să depistăm pe comuniști și pe simpatizanții lor?".

Într-o asemenea zbatere m-a găsit Eremia. I-am spus totul. A izbucnit într-un hohot de rîs. M-a luat de-o parte, le-a spus telefoniștilor să tacă din încăpere. „Măi, Jeane, fii pe pace. Măi, să știi și tu de la mine că ștabul nostru are legături cu Bucureștiul, chiar cu Bodnăraș, de care îi-am vorbit de atîtea ori. Ține-te bine! Se apropie ceasul cel mare. Plec, sînt grăbit. Mai trec mîine pe la tine".

Am înțeles, cît puteam pricepe eu atunci.

Mai rămăseseră cîteva zile pînă la acel memorabil 23 August pe care n-aveam cum să-l cunoaștem mai dinainte. După îndemnul lui Eremia, cu care țineam de multă vreme o strînsă legătură, simpatizanții comuniștilor, ostașii și ofițerii cu care ei lucrau, și-au lărgit și intensificat activitatea antifascistă, antihitleristă, în rîndurile militarilor. Așa se și explică avîntul cu care s-a lansat întreaga masă ostășească din regiment, din divizie, pentru transpunerea în faptă a istoricei chemări, a marelui 23 AUGUST 1944.

Un om, un nasture...

De pe colinele Prahovei plecase să-și facă armata tocmai în Dobrogea, la Constanța. Cine ar fi putut gîndi că acel chipeș sergent, Nicolae Mănescu, un mare specialist în compania de pionieri, decantat în eprubeta unui gest incandescent al supremei jertfiri de sine, va străluci și glăsui inimilor camarazilor supraviețuitori sub chipul unui nasture de alamă?... Trei zile „de sînge ude" pe valea Mureșului, zile ale lui septembrie 1944 se scurseseră pe același deal, Singiorgiu, din preajma satelor Ogra, Oarba de Mureș, Cipău, Iernut. Deal de pe care doar cu cîteva ore mai înainte își luase zborul în veșnicii căpitanul erou Victor Marcuș.

Oare de ce din tot regimentul, singurul ostaș care nu și-a îmbrăcat veston cu nasturi vopsiți în kaki, ci cu nasturi de metal galben, strălucitor, a fost Mănescu? Se știe doar că pe cîmpul de bătaie, nasturele lucitor de metal atrage focul vrășmașului, cheamă moartea. Cu cîteva zile în urmă, la Tîrnăveni, luînd un cartuș de mitralieră în mînă l-a cîntărit și mi-a spus: „Unu' d-ăsta mi l-a omorît pe cumnatu-meu, Grădinaru, îl știți dvs. L-au împușcat nemții care au tras asupra noastră cînd garnitura trenului ne transporta către Ardeal, intra în gara Sighireanu din Bărăgan". Țin minte că vorbele lui mi-au [illegible] o naivă reflecție. „Un cartuș... o nimicenie toată... o jucărie pe lîngă un topor, un par, o rangă, o baionetă, un bolovan... Și totuși o parte dintr-o jucărie ca asta, parte ce se cheamă glonț, a șters de pe fața pămîntului pe cumnatul lui Mănescu. Oare tot nasturi de metal galben a fi avut și Grădinaru?"

Să ne întoarcem la Mureș. Era în 26 septembrie 1944. Din picla sîngerie a amurgului, ce trăgea după el noaptea din ajunul celui de al șaselea atac, se apropia, venind dinapoia noastră, a primei linii, un fir subțire de soldați. Cînd apăreau, cînd dispăreau în norii de fum ai exploziilor provocate de brandurile germane. Au ajuns. Lîngă mine s-a făcut grămadă sergentul Nicolae Mănescu, tocmai cînd s-a înălțat lîngă noi o trombă de foc, de bronz și de fum inecăcios... Am scăpat teferi.

„Ce să vă spun, domnule căpitan, începu Mănescu. Mă doare sufletul, îmi seacă inima cînd văd cela ce văd!". Și-mi întinse un sfert de foaie de caiet de matematică, murdară, cu pete uscate de sînge. Ce va fi fost scris pe restul foii, nu știu, dar pe ce-a mai rămas din ea, cu litere lăbărțate, se putea citi: „... De la Mureș pînă sus, tot romînii cu fața-n sus..." Apoi sergentul a continuat: „Și pe cîți de-ai noștri, i-am văzut nemișcați, morți, încă neadunați. Am dat și peste domn' sublocotenent Preda... parcă dormea. Și peste sergentul Pleșa, dela mine din Prahova. Pe amîndoi ne-a făcut deodată sergenți... și acum?..." „Dar ce-i cu sacii ăștia de merinde?", l-am întrebat. „Și eu, și ceilalți 7 pionieri, purtăm, fiecare, în acești saci cîte două calupuri de cîte o jumătate de kg de trotil. Știți, pentru a arunca în aer blestemata ceea de cazemată. Ea stă proptită ca un diavol în calea regimentului nostru".

„Artileriști români în deplasare spre o nouă poziție de luptă"

După două răsărituri și două apusuri, peste cîmpul de luptă a început să se prelingă învăpăierea celui de al treilea răsărit. Era atîta liniște! Și peste toată întinderea nu se vedea țipenie de om — nici pe poziția noastră, nici pe cea a vrăjmașului. Omul-luptător întrase în carnea pămîntului. Cîteva momente a durat vicleana liniște, deoarece pe la orele șapte... mii de trăznete au spart tăcerea dimineții. Toate tunurile diviziei dobrogene bubuiau. Sute, mii de proiectile zburau pe deasupra noastră!. După care, trîmbe uriașe de fum alb, negru și roșietic, împestrițate cu limbi de foc, învăluiră creasta dușmană. Pămîntul se zgîlțîia, se urdocăia neîncetat. Răspundea și artileria fascistă. Începură să ne vijie capetele. Au țîșnit prin deasa fumărie și rachetele vestitoare ale pornirii la atac... Uite-i, cum se avîntă toți, toți pînă la unul! Ne acoperă și ne îneacă praful, ne biciuesc alicele bulgărilor de pămînt, ne dogoresc flăcările scurte ale răbufnirilor brandurilor.

„Dom' căpitan, de aici nu mai e departe. Mă duc singur cu pionierii mei. Țineți-i zdravăn pe nemți, sub focul companiei dumneavoastră."

Au intrat într-o viroagă, lîngă cazemată. L-am pierdut din vedere și pe Mănescu și pe oamenii săi. Cazemata a început însă să fulgere iarăși. Snopuri după snopuri de gloanțe de mitralieră izbucneau din ea, revărsîndu-se asupra batalionului nostru. Ne-am adăpostit cum am putut. Am ordonat „foc" asupra ambrazurilor cazematei. ...Și, deodată, a irumpt o asemenea explozie, de ne-am făcut una cu pămîntul. Peste noi au început să cadă bucăți de lemne și de beton. Cazemata a sărit în aer, într-un nor de fum dens, după care se ridicau, în încolăceli lente, aburi și praf. Din dreapta se auzi o goarnă. De pe toată linia, strigăte de reluare a asaltului...

Cînd am ajuns pe locul cazematei, se mai țineau în picioare cîțiva pereți. De jur împrejur, cadavre inamice, muniție răvășită, țevi de mitralieră încovrigate. Doar un singur pionier român rămăsese teafăr. Restul erau împrăștiați, unii morți, alții grav răniți. Cel teafăr, caporalul Buzilă, buimac și afumat ca un coșar, brobonit de sudoare, nu ne-a vorbit, ci căuta de zor, prin trupe cadavre și prin șanțuri. Am crezut că a înnebunit. După cîteva minute s-a proptit de mine cu o privire jalnică. Sufla în pumni: „Domn' căpitan, uitați-vă ce a mai rămas din domn' sergent Mănescu". Și îmi întinse un nasture de metal galben.

...După cucerirea definitivă a dealului Singeorgiu, regimentul s-a regrupat. La trenul regimentar — acel convoi de care în care pe lîngă echipamentul unității se aflau și bagajele ofițerilor și subofițerilor — într-o ladă de campanie a fost așezat, împachetat într-un șterger, și „NASTURELE" de metal galben.

Acel nasture de veston era Mănescu. De cîte ori și eu și sergentul-major Ciurea și sergentul Panoza și alți mulți ostași, pe cînd eram în refacere, nu-l scoteam la lumina zilei!. Îl mîngîiam, îl puneam la ureche și-l ascultam...

Din lada de campanie, NASTURELE a intrat în păstrarea locotenentului Pompiliu Dinescu, comandantul companiei de pionieri.

Unde va mai fi oare acel nasture? S-o fi dus poate și el undeva, în veșnicie, odată cu Dinescu, sfîrtecat și el de schijele unui obuz, în martie 1945, tocmai lîngă satul Zolna, din Cehoslovacia?...

Ion Gh. Pană

Am luptat „scară la scară" cu cavaleriștii

În luptele crîncene ce s-au dat pentru cucerirea pădurii Băneasa — care constituia, de fapt, „bîrlogul" hitleriștilor, și pe care ei o botezaseră „Lagerwald" — comandam Detașamentul „Băneasa-Străulești".

Dar, pe lîngă aceste unități, au mai luptat sub comanda mea, în acele zile memorabile, și cîțiva luptători izolați, care — reușind să scape, la 24 August, din încercuirea de la Ferma Albă (pd. Băneasa) — mi-au cerut să lupte sub drapelul Gărzii Călare.

Între acești bravi **voluntari** trebuie să citez și pe plutonierul Mihai Grama, a cărui odisee am socotit că merită să fie povestită chiar de el.

Vorbește, de acum, eroul plutonier Grama:

„Am făcut parte din cadrele active ale armatei, cu gradul de subofițer, în regt. de Gardă al lui Ion Antonescu. La 23 August 1944, mă aflam în permisie, în București, cînd, în după amiaza acelei zile, către orele 18, am văzut unități de cavalerie, înțărite cu branduri și tunuri anti-tank, trecînd prin piața Victoriei spre Băneasa. Informîndu-mă și aflînd despre ce era vorba, am pornit îndată spre pădurea Băneasa, unde se afla dislocată unitatea mea. De la aeroport am mers pe jos, ajungînd la postul de Radio în jurul orei 21. În dreptul postului am întîlnit compania 6-a, din regimentul meu, cu cîteva autoblindate. Pe ultima mașină se afla Slt. Munteanu Liviu, care mi-a spus că primiseră ordin de la colonelul comandant să se prezinte la Comandamentul Militar al Capitalei, în parcul Jianu. Ofițerul m-a rugat ca, a doua zi de dimineață, să îi se trimită ceaiul acolo.

Dar, în dimineața următoare, trupele germane, care stăpîneau puternic pădurea Băneasa și dispuneau de multă artilerie, au hotărît să lichideze unitatea românească de la Ferma Albă, care le sta în coastă, în atacul proiectat împotriva Capitalei.

În fața acestei situații tragice — și ca să nu cad și eu prizonier — am rupt-o de fugă, printre copaci, în adîncul pădurii. S-a tras o rafală de automate după mine, dar n-am fost atins; iar în interiorul pădurii am întîlnit pe Slt. Protopopescu și pe caporalul Popescu Petre, de fel din comuna Jugureni (Prahova), care, la fel, scăpaseră prin fugă.

La 24 și 25 august — împreună cu caporalul Popescu Petre — am încercat să ieșim din încercuire, însă a fost imposibil, căci de jur împrejurul pădurii inamicul întărise liziera cu posturi de mitraliere și branduri, plus piese antiaeriene de calibru mic, cu care trăgeau terestru rafale, în toate direcțiile. Patrule cu automate controlau în permanență liziera pădurii, iar în partea dinspre București se ocupase solid Ferma regală, Școala de Horticultura, fosta vilă Ion Antonescu și aeroportul. Nu aveam asupra noastră decît un pistol de calibru 6,35 mm. Am răbdat de foame și sete, timp de două zile, dar tot nu ne-am predat. Văzînd că nu este posibilă ieșirea din încercuire, am recurs la un truc: în seara de 25 august, în amurg, m-am apropiat de casa pădurarului, care se afla în interiorul pădurii, cam la 150 m de liziera spre satul Băneasa. În fața casei se găsea un camion german, cu cîțiva „friți" în jurul lui. Am așteptat în spatele casei, după un copac, pînă ce soția pădurarului a ieșit prin ușa din dos. Am strigat-o în șoaptă, și a venit: i-am explicat situația noastră, iar femeia m-a făcut atent să nu intrăm în casă, căci patrule de nemți îi vizitează foarte des. În înțelegere cu soția pădurarului ne-am retras puțin în interiorul pădurii; acolo ne-a adus de mîncare și apă. La propunerea mea, femeia s-a dus să discute cu soțul ei și au fost amîndoi de acord cu planul meu. Mi-au adus un pardesiu vechi, cu care mi-am acoperit uniforma, o pălărie de paie și o furcă, pe care am luat-o pe umăr; iar cînd s-a mai înserat, femeia, la fel, cu o furcă pe umăr, m-a luat și am ieșit din pădure, chiar la cîțiva pași de un post de mitraliere german. Nemții s-au uitat după noi, crezînd că sîntem țărani și venim de la muncă; nu ne-au somat și nici n-au tras.

Apoi femeia m-a condus pînă în cartierul „Apărătorii Patriei" în apropiere de podețul ce duce la **„Distribuția"** de benzină, și m-am înțeles cu ea să procedeze la fel cu caporalul Popescu Petre, a doua seară. Slt. Protopopescu se despărțise de noi, din prima zi, în pădure, ca să nu fie grupul prea mare și ca să putem ieși mai ușor din încercuire. Rămas singur, pe întuneric, cam la 200 m de podeț, am hotărît drumul de urmat. În apropierea podețului m-am culcat în șanț, căci bănuiam că obstacolul este ocupat de trupele germane; dar, în acel moment, am auzit vorbindu-se românește. M-am sculat repede și am înaintat, pînă ce m-au somat să mă opresc: erau ostași români.

În dimineața zilei de 26 august 1944, am pornit atacul. Plutonului de cavalerie, din care făceam parte, i-a picat, în sectorul de atac, Școala de Horticultură, care era puternic ocupată de forte hitleriste. În dreapta noastră, se găsea comp. 7-a, căpitan Anca, avînd ca direcție de atac „Vila Ion Antonescu".

La ora 6 dimineața, am luat cu asalt Școala de Horticultură; sărind peste multe garduri, nu ne-am oprit decît la 100 m în spatele școalei. În acel atac am avut mulți ostași răniți, așa că după „curățirea" obiectivului, am reorganizat grupele pentru atacul pădurii. Trupele naziste de la Ferma Regală, Școala de Horticultură și vila mareșalului, care au mai scăpat, fugeau în dezordine spre pădurea Băneasa, urmărite de aproape de escadroanele de cavalerie.

După terminarea luptelor, la prezentarea de plecare, comandantul mi-a mulțumit, m-a felicitat pentru gestul și comportarea mea, și a ostașilor mei, în acele zile de grele încercări, și m-a propus la decorare cu ordinul „Virtutea militară", care încununează cariera mea ostășească, și constituie mîndria vieții mele".

General-locotenent în rezervă
Marcel Olteanu

„Din Capitală în sprijinul armatei române"

[illegible] Sebeș, Cluj-Napoca, Cris, Ineu, Lipova, Brașov. Importanți este că la [illegible] în cinstea zilei de 23 August, strungul nr. [illegible].

La [illegible] de prelucrare a lemnului vei putea ciuberele mobilor cocoșii din Zărand, gustul mobilei. Vei mai putea [illegible] primei linii electrice (ce [illegible] spre Șiria uitat de timp) cu [illegible] la Întreprinderea de vagoane Arad.

Și știu și știu că un oraș, un loc nu [illegible] lor numai prin industrie. Este dintre mii de semne. Dar privește stradă: senin de August coboară chipuri peste gesturile lor firești, crescuți în liniște și siguranță. Istorie. Și faptele oamenilor rodesc.

Din cartelor, știrilor, din dîrza inițiere a tancuri și vuiet de avioane, dar, dragoste de țară s-a întrupat o lume și cinci de ani. Fie ca seninătatea oamenilor să fie eternă.

virgil teodorescu

E adevărat

Vorbesc şi eu din inimă,
prin ea,
şi văd prin ea cind a-ngheţat izvorul,
cu ea m-apucă dimineaţa dorul
de fiecare val care se sparge
la ţărmul cu podoabă de catarge,
cu ea-mblinzesc pomi mari şi instrumente,
ea pune, iarna, fără pic de grabă,
cuvintelor impare sedile şi accente,
ea mişcă orologiul înţepenit din turn,
ea ştie cum să-ţi facă nasul cirn
şi jucării din sirmă şi din aţă
care să ţie mult de tot : o viaţă,
şi după ce ai să ajungi om mare,
ea schimbă cifrele din calendare,
ea mină trenuri pline cu oameni şi eşarfe,
ingină tremurarea nepreţuitei harfe,
şi ea întoarce, cu bătaia ei,
ale cimpiei dantelate chei.

Oul ascultător

Ce nebunie, ce obicei urît,
care nu mai e nici măcar atît,
ci mai degrabă o maladie contractată
din neatenţie

in timpul indelungei abstinenţe
impusă de părinţi, cumnaţi, surori
de fel de fel de rude, mătuşi sau verişoare,
in linie colaterală,
de nişte cuscri sau nepoţi de vară,
o boală
de care nimeni nu-i scutit in lume,
nici metalurgii, nici agricultorii,
şi nici măcar savanţii cu renume,
prea trista maladie de-a rima,
netam-nesam,
tingă cu stingă
sau poate-n cazul cel mai bun: excavator
cu dor,

fără să-ţi pese că afară plouă,
ca rezultat mai dă doi şi cu două,
fără măcar să te intereseze
bătrinele cuvinte slăbite de asceze,
care-au ajuns, in fine, cu arma la picior,
sau arborează un drapel in bernă
o boală care tinde a deveni eternă
dacă poeţii stau cu mina-n sin,
sau se retrag la munte,
sau poate fac chiar cheta,
in timp ce prozeliţii işi pregătesc omleta,
pocnind cu linguriţa oul ascultător in frunte.

Braţ la braţ

Spre seară, pe la şapte, in chioşc, ai să mă
certi,

puţin ironizată de nişte plopi incerţi
cu frunze vibratile şi glasnele de vor,
ai să mă certi sub plopii inalţi ce greu răsar
din viitorul patru, dintr-un fragil caibar
călcat cu mare poftă in picioare
de cineva care habar nu are
să umble pe cimpia aceasta fără seamn,
ci merge in neştire lovind in ea cu sapa,
împiedicind păstorul ce păstoreşte apa
s-o facă să şaptească, să doarmă, să viseze,
să spargă argiloase metereze,
şi ca o herghelie mai albă ca in vis
să iasă pe cimpie, din abis,
şi să-şi resfire coama intr-o fluidă fugă
pe care negrii bulgări au inceput să-nveţe
s-o soarbă şi s-o sugă,
după un lung şi-ntăritat refuz,
pe urmă s-o preschimbe intr-un inalt havuz
al plantelor abrupte şi-al spicelor semeţe
de secere iubite cu nesaţ,
şi care merg de veacuri nesfirşite
cu placia braţ la braţ.

Am avut noroc

Am avut noroc in viaţă
şi-am avut de la-nceput :
mai intîi că m-am născut
pe a mării suprafaţă,
apoi că mi-a fost iubită
o fiinţă sclifosită
şi care avea, de mică,
ochi prelungi, ca de pisică,
ochi adinci şi fumurii
cum avea Anabell Lee,
dulci lumini care cutează
somnului să-i stea de pază.
Multe-am indurat noi doi
pină am ajuns eroi !
Chiar puteam pieri pe loc,
insă ne-am călit in foc
şi-am putut răzbi, căci marea
ne primea insingurarea
in palatul ei lichid
cu mari uşi ce se deschid
spre fluidele grădini
locuite de delfini.
Cit p-aci să o pătim !
Sintem bine : aferim !
Ce-a fost mil coclit s-a dus.
Astăzi sintem foarte sus
şi, nu facem un mister,
gata să suim la cer.

Umbra

Umbra de corp zvirlită a-un martor ocular
al drumului pe care, cu soarele-mpreună,
l-ai străbătut, pe vreme rea sau bună,
odată cu rotirea săgeţii-n secundar.

Umbra de corp zvirlită e uneori un semn
al laptei transparente in limpezimea zilei,
e o zăloagă pusă-n dreptul filei
inchipuind un jurămint solemn.

E un sextant al celui ce nu se dă invins
in năzuinţa lui centrifugală,
ci-asemenea colinelor se scoală
in şesul leneş, deseori surprins.

Acelaşi porumbel vizionar

Domnea in casă pacea şi miinile cintau
pe lustruite clape aproape fără nume,
se intersesa pacea dintr-un voiaj prin lume
ca piinea ruptă-n două pe masa noastră, sau

Ca somnoroasa blană a unui jaguar.
Era acela [illegible] la un loc,
ne incălzeam iubirea privind acelaşi loc,
acelaşi porumbel vizionar

Zburind nevătămat peste cascade :
el ne-aducea dragostea in gaj,
tămăduind bolnavul peisaj
de panica murmurelor nomade.

Văzui deunăzi

Mi s-a părut că nu mai cred că tot ce
zboară se mănincă,
insă văzui deunăzi că totuşi mai cred incă
in păsările-acestea cu aripi de şindrilă
pe care le mincam in silă,
cu puf cu tot, intr-un efort adinc
ca bibilicile unui prunc ;
am vrut să scap, să scap de-acest blestem
şi răsucit in mine ca un ghem
să mă prefac [illegible] andrele,
să fiu măcar util pentru flanele ;
am invăţat pusderie de date
pe care-n miezul nopţii, trezit din somn,
pe toate
le-aş fi rostit ca pe o poezie,
şi spintecind terestra nostalgie
ca pe un bou bătrin la abator,
grozav am vrut să nu-mi mai fie dor
nici de ciocnirile dintre cuvinte,
dintre porumb şi boabele de linte,
dintre călciul parfumat cu mosc
şi mărăcinii pustei pe care îi cunosc
inconjuraţi de nimbul unor fatale,
rostogoliţi de vint la vale :
paradoxale tumbe rectilinie
[illegible] de bondoace balerine, —
mi se părea că nu mai cred deloc
in păsările care s-au intrupat din foc,
c-am străbătut platoul de cenuşe
dar că-nfirşit mi s-a deschis o uşe,
că arde focul intr-un şemineu,
că-am fost incorporat şi eu
in marşul spre nisipuri al broaştelor ţestoase
şi care, frinte-n două,
sub maluri işi ingroapă prea netedele ouă
de indigeni străpunse cu un par
ca să te [illegible] compact, ca de mălai,
credeam că-acele păsări şi-au incheiat
cu nasturi
aripile betege şi-asemeni unor castori
au coborit in luncă să caute nuiele
spre a-şi clădi pătratele castele ; —
insă văzui deunăzi că totuşi mai cred incă
că ce-i sortit să zboare se mănincă.

In ţinutul acela

N-ar fi rău
să cunosc şi eu acel ingenios sistem hidraulic
folosit odinioară de Isus
care făcea să ţişnească din găurile mesei
vinul porfiriu
nu n-ar fi rău să ştiu
să inmulţesc dintr-o dată peştii şi piinile
mişcind prin aer amindouă miinile
şi-atunci
să pot să-ntind pe o cimpie masă mare
fără prinţi şi regi
la umbra [illegible] largi.

eugen barbu

partida

FRAGMENTE DIN VOLUMUL IV

A doua intilnire din dimineaţa aceea avea loc in alte imprejurări şi in alt punct al [illegible] in Parcul Carol, lingă **Giganţii** lui Paciurea, unde il aştepta Cezar Vlădescu de la Serviciul Armament de pe lingă Statul Major. Era un ofiter de carieră, unul dintre ofiţerii rămaşi buni in grad, lucru [illegible] pe vremuri cu Antonescu, cu care avusese un conflict ce nu se stinsese nici pină acum. La venirea la putere, viitorul Mareşal, după domiciliul forţat de la Bistriţa, dăduse un decret prin care ii scosese la pensie pe cei mai in virstă decit el, in aşa fel incit nici unul să nu ajungă inaintea sa la gradul de general. Pretextul era intinerirea cadrelor ofiţereşti şi indepărtarea celor care ar fi putut, prin plafonarea lor, să compromită instruirea armatei romăne. Acest lucru nu fusese iertat de cei vreo 16 sau 17 [illegible] in situaţia lui Cezar Vlădescu. [illegible]

[illegible]

[illegible]

— Domnilor, dumneavoastră, ca ofiţeri, ar trebui să vă [illegible]

[illegible]

— Domnule, nu ştiu dacă aţi fost combatant. [illegible]

[illegible]

destul de imprevizibilă o turnură cit de cit acceptabilă.

— Recunosc că poate in situaţia dumneavoastră aş vorbi la fel. Sigur că unul care a stat in tranşee şi a simţit pe pielea lui urgia războiului vorbeşte altfel. Dar, domnilor, nu este vina mea că eu am luptat in felul meu impotriva acestui inamic, cu mintea, cu ştiinţa mea militară. Şi aş fi făcut-o şi cu arma in mină dacă era nevoie. Cred că nu vă indoiţi de acest lucru, dar nu am avut ocazia. Asta nu inseamnă că eu pot să fiu de acord cu defetismul dumneavoastră. Un război nu inseamnă numai o infruntare fizică. Este, inainte de toate, o infruntare ideologică. Aici se bat două idei. Dumneavoastră vă puteţi imagina cum va arăta lumea dacă plutocraţia iudeo-masonică, unită cu bolşevismul rusesc va invinge ? In joc este, inainte de toate, spiritualitatea creştină. Asta ar trebui să vă intre inainte de toate in cap.

Atunci intervenise Cezar Vlădescu, care ascultase atent pe cei care vorbiseră inaintea lui.

— Domnule Ghica, te-am auzit vorbind despre spiritualitatea creştină. Vrei să spui că nemţii sunt creştini ? Că luptă in numele lui Christos ? După cite imi amintesc, zvastika nu este o ideogramă creştină. De altfel, nici nemţii nu susţin că sunt creştini. Hitler, in convorbirile lui cu Rauschning, batjocoreşte ideea de creştinism, de milă creştină. El se declară neopăgin, dorind să facă din german un vinător de capete. Desigur, nu un sălbatic al pădurilor care vinează cu suliţa, ci cu tancul şi cu avionul **Stukas**. Este vorba de primatul unui spirit barbar, lipsit de scrupule, care are nevoie de expansiuni, de victorii şi care şi-a găsit şi o ideologie. Ca să extermini alte popoare, le declari inferioare, adică condamnate la neperpetuare, la dispariţie. O singură rasă pe tot pămintul, rasa superioară a germanilor ! Ce are asta comun cu creştinismul care era şi este o religie a milei, a toleranţei, a infrăţirii umane? Şi ce căutăm noi in jocul lor ?

Eusebiu Ghica il privise ca şi cind atunci l-ar fi descoperit pe Cezar Vlădescu.

— Şi dumneavoastră vorbiţi aşa ? Incep să fiu ingrijorat. Ce fel de armată mai avem, ce fel de ofiţeri, dacă dumneavoastră, domnilor, gindiţi in felul in care gindiţi ?

— Domnule Ghica, ii răspunsese Cezar Vlădescu, există o fascinaţie a muzicii, a războiului, a drapelelor scuturate in vint, a tobelor care bat, a pasului de gişcă, a defilărilor masive, a uralelor pe stadioanele müncheneze pe care le-am auzit şi eu la radio. Asta poate să te facă să-ţi pierzi raţiunea, să te imbete, să te crezi unsul lui Dumnezeu. Dar numai noi, militarii, şi dumneavoastră ar trebui să ştiţi la fel de bine ca mine, cu cit singe, cu cită sudoare, cu ciţi morţi şi răniţi se fac războaiele. Şi atuncea, vă intreb : merită pentru fanatismul citorva indivizi să arunci milioane de oameni impotriva altor milioane ? Să-i stirneşti să se ucidă intre ei fără cruţare ? Numai pentru ca undeva, intr-un manual de istorie, să-ţi apară numele, să fii menţionat ca invingător sau ca invins ? Cezarismul este o boală veche. Probabil că s-a născut odată cu omul şi va pieri odată cu el, dar nu trebuie făcut ceva pentru a-l extirpa ?

Eusebiu Ghica se simţea in inferioritate. Se intoarse spre omul care ii fusese prezentat, dar acesta nu se amestecase pină atunci in convorbire. Îi ţinuse domn Petroveanu, care-l ascultase cu [illegible], fără să se lase îndemnat de [illegible] care îi ruga să mai bea coniac [illegible]

— Dumneavoastră ce credeţi, domnule ?...

— Petroveanu, îl amendase Coconelul.

— Domnule Petroveanu, nu ştiu ce meserie aveţi. Probabil că aţi fost concentrat, aţi făcut şi dumneavoastră războiul. Ce ne puteţi spune în disputa asta a noastră ?

— Vă ascult cu mult interes şi nu ştiu cui să dau dreptate.

— Inţeleg, inţeleg, făcuse ironic Eusebiu Ghica. Dumneata te derobezi. Nu vrei să ai nici o părere. Eşti un indiferent.

Colonelul il lăsase să gindească ce doreşte şi se estompase in mica mulţime de invitaţi care căutau să schimbe vorba pentru a nu irita şi mai mult spiritele, şi aşa destul de incinse.

După citeva momente, profitind că Cezar Vlădescu rămăsese o clipă singur, il abordase direct :

— Domnule, v-am ascultat cu mult interes. Cred că dumneavoastră aveţi dreptate şi mi-ar face plăcere să vă revăd. Cred că aşa ar trebui să gindească foarte multă lume in aceste timpuri. Ne aflăm intr-o situaţie destul de neplăcută. Războiul nu ne-a adus decit necazuri. Sigur, eu nu am autoritatea dumneavoastră şi nu-mi place să mă angajez in discuţii pe care nu pot să le susţin, dar cred, ca şi dumneavoastră, că megalomania unor factori care ar trebui să fie mai responsabili ne-a impins intr-o aventură din care nu ştiu cum o să ieşim. Mă invirtesc in medii diferite, sunt inginer, intilnesc muncitori, tehnicieni, colegi de-ai mei. Războiul este foarte impopular. Noi nu avem stofă de cuceritori. Ar fi trebuit să ne limităm la graniţele noastre. Dealtfel, părerea mea este că l-am pierdut inainte de a-l incepe. Dacă am fi avut nişte politicieni lucizi, ei nu ne-ar fi silit să ajungem in situaţia in care am ajuns. O neutralitate inarmată ar fi fost mult mai recomandabilă. Dar, in sfirşit, jocurile au fost făcute, acum ar trebui găsită o cale de a ieşi din luptă.

Celălalt il privise atent ca şi cum ar fi vrut să-l cintărească : Petroveanu părea un om deschis, modest, nu ţinea să-şi impună părerile sale, pe deasupra se apropia de vederile lui.

— Domnule, nu vreau să impun părerile mele nimănui. Sunt militar de carieră, in mod firesc, ar fi trebuit să-mi placă războiul, să fiu mai belicos. Pe urmă, toţi partizanii lui, vrei nu vrei, vorbesc in numele patriotismului şi este greu să răspunzi la acest argument fără a fi socotit defetist, trădător de ţară şi aşa mai departe, dar eu il cunosc pe Mareşal. N-o să-i contest calităţile, ar fi un păcat foarte mare. Este foarte bine pregătit din punct de vedere al profesiunii sale, un om autoritar care a indrăznit să se opună regelui Carol al II-lea, riscindu-şi viaţa, pentru că, aşa cum l-a curăţat pe Codreanu, regele putea să-l ucidă şi pe

Dragoş Morărescu : linogravuri din ciclul „Co[...] memorabile bucureştene" — **„Clădirea Comanc[...] mentului formaţiunilor patriotice 23–25 Aug[...] 1944"** (str. Ştefan Gheorghiu, 1)

el. Dar curajul individual nu trebuie asumat către toată lumea, nu trebuie să devină o d[...] mă. Aşa gindesc eu, luaţi-mă cum vreţi, in[...] ferent de riscuri şi de consecinţe. Popoarele sunt numai nişte mase oarbe pe care le cond[...] prin decrete : in numele nostru şi al lui Du[...] nezeu etc., etc. Dumnezeu are foarte mult lucru. Intre altele, trebuie să aibă grijă de t[...] popoarele. Şi atunci degeaba il implori pe[...] că n-are cum să te audă. Se vorbea mai [...] vreme despre cezarism. Este o boală care se[...] Mai mult, toate manualele şcolare din lum[...] propagă. Nu am nici o antipatie faţă de c[...] eroilor şi recunosc că popoarele sunt imp[...] inainte de marii lor bărbaţi, că martirii car[...] jertfesc pentru un ideal mişcă conştiinţele, ca să te foloseşti de ei pentru a instiga la [...] prudenţe, la campanii fără acoperire, să amesteci in această infruntare universală care o să-mi spuneţi că nu puteam ieşi, un lucru care cerea o matură chibzuinţă. sunt atit de necinstit incit să nu spun că [...] meu camarad de arme, pe care l-am ad[...] atita vreme cit s-a comportat ca un militar [...] văzat, nu a avut şi ghinionul de a se sub[...] unui personaj care avea de infruntat o i[...] destul de complicată, dar asta era un ris[...] care trebuia să-l estimeze cu grijă.

— Vreţi să spuneţi că pentru dumneav[...] el nu mai reprezintă virtuţile adevăratulu[...] litar ?

— Nu, nu tocmai asta. Are o răspu[...] uriaşă, evident, dar aşa cum s-a impotri[...] unele cazuri lui Hitler, putea să-l spună se angajase decit la un război limitat. că era primejdios, poate că era imposi[...] spus, dar dacă se credea erou, trebuia să [...] pină la capăt in acest sens. Pe urmă, motive personale să spun că, in ce ne pr[...] pe unii dintre noi, nu a fost loial.

— Nu inţeleg.

— Dar e foarte simplu. In cariera m[...] ca-n toate carierele celelalte : in medici[...] diplomaţie, in inginerie, există o compe[...] intrecere liberă care incepe din momen[...] care dai primul examen şcolar. „Cei ma[...] să cîştige". Sigur că, in ce mă priveşte, pregătit cit se poate de bine pentru cari[...] melor. Am făcut o şcoală militară i[...] liceului, am intrat intr-o alta, de ofiţer aceea. Nu am fost şeful promoţiei, dar [...] insemna că nu eram printre primii şi puteam să mă bat, in ceea ce priveşte [...] tatea, cu alţii. Ei bine, am crezut că o[...] venirea acestui om in fruntea armatei, avea cavalerismul de a ingădui ca înt[...] noastră să continue cu mijloace egale mai in virstă decit el, ar fi trebuit s[...] general şi nu eram singurul. Un decret tă-ne puşi pe linia moartă. Buni in g[...] partizaţi la servicii auxiliare de mina [...] N-ar fi nimic, dar pe front ciţiva gene[...]

teatru

Debuturile dramaturgice...

...ale stagiunii recent incheiate, sint surprinzător de numeroase (unsprezece!). Nu şi surprinzător de valoroase, pentru că, cu excepţia unuia singur dintre proaspeţii dramaturgi, ceilalţi au deja „antecedente" literar-teatrale — fie că e vorba de poezie, proză, eseistică, actorie, teatru de păpuşi, ori teatru TV. In fine, mai trebuie precizat că, in mod firesc, ele (debuturile) s-au produs mai mult in afara Capitalei, şi au fost concretizate scenic de regizori din generaţii diferite, incepind cu Silviu Purcărete şi terminind cu Dan Nasta. Aşadar, nu ne rămine decit să trecem la nominalizarea recenţilor autori de teatru, sperind că, in viitor, vor continua să fie prezenţi pe afişele teatrelor cu lucrări de calitate.

In mod incredibil, nedrept poate, prezenta trecere in revistă incepe cu numele lui Fănuş Neagu (oricit ar părea de ciudat, jucat abia acum, pe scena teatrului Nottara). E un act reparatoriu, chiar dacă tardiv, nu lipsit de consecinţe in istoria teatrului romănesc contemporan şi in activitatea celui care-a obţinut premiul pentru dramaturgie cu **Echipa de zgomote**. A doua lui lucrare destinată scenei, **Scoica de lemn** (tipărită in paginile acestei reviste), chiar dacă pare prioritar auditivă, poate sugera unui director de scenă idei **vizuale** remarcabile, actorilor — creaţii mai puţin obişnuite, iar publicului — senzaţia plăcută, ideală, a perceperii inefabilului (lucruri confirmate, dealtfel, de către reprezentaţia realizată de Dan Nasta). Această opţiune repertorială se numără printre cele mai importante din anul teatral abia sfirşit.

O secondează, la o sensibilă distanţă, alte trei piese intrate in circuitul artistic datorită unor iniţiative ardelene: **Provincialii. Racora in Judecata de apoi** (ambele de Constantin Cubleşan) şi **Degeraţie** [illegible] **asupra lui Seneca** (Kineses Elemer). [illegible] ironic-amară asupra [illegible] — jucată la Cluj-Napoca şi Sibiu), dramatizarea unui caz de [illegible] socială şi existenţială [illegible] — montată la Arad şi un eseu dramatic dens in idei, alimentat de o fackelă puternic intelectuală, [illegible] dialog pe tema puterii [illegible] — realizată chiar de către autor la Satu Mare).

Ar mai trebui amintite, in fugă măcar, **Singur in Paradis** de Mihai Dutescu (o piesă inspirată din viaţa teatrului), poemul istoric **Tragicul domn Ion al cămilelor** a lui Dorin Mărgărit, **Iancu, domnul moţilor** de Ştefan Vasilescu, omagiul adus [illegible] de Ion Coja prin **Credinţa**. Se ridică ceata a lui Fl. N. Năstase (o dezbatere comunistă, autentică), comedia moralizatoare a lui Mircea M. Ionescu — **Centrul inaintaş s-a născut la miezul nopţii** şi **Happy-end la miliţie**, comedie savuroasă, sentimentală, semnată de Dumitru Furdui. Nu ar trebui menţionat deloc (dacă ar fi să ne ghidăm după severitatea cronicilor) **Zborul de sticleţi** al lui D. Bobircă.

Dar cum raportul dintre piesele bune ale debutanţilor şi cele proaste, este net in favoarea primelor, nu ne rămine decit să conchidem că cei care-au păşit, in anul 1978—79, pentru prima oară pe scindura scenei, au făcut-o „cu dreptul", compensind, totodată, insignifianţa debuturilor regizorale şi scenografice...

Bogdan Ulmu

film

Imagini sonore pentru tinereţe

Fiecare generaţie işi are patronată tinereţea de o anumită muzică dispărută, din care citeva melodii vor deveni topuri, vor supravieţui şi vor căpăta noi interpretări, redevenind, aşa zis, succesuri pentru tinereţea altei generaţii. Fiecare generaţie işi aminteşte cu nostalgie de dansurile, şlagărele, cintecele moderne din tinereţe. Televiziunea şi cinemateca ne oferă, de foarte mulţi ani de zile, imagini sonore ale acestor aspecte ale muzicii, de cind filmul sonor le-a putut imortaliza. Astăzi, in lume, filme de acest gen se produc cu duzina, arhivele de filme vor avea nenumărate date, sonore şi de imagini, despre muzica tinereţii noastre. Filmul lui **Scorsese, The Band The Last Waltz** este o surprindere pe peliculă a melodiilor **top** ale Americii din ultimii ani. Marele succes de public demonstrează necesitatea acestui gen, pentru toate virstele, căci muzica face omul mai bun şi mai frumos. Farmecul filmului constă in renunţarea la arhicunoscuta povestioară prin care un tinăr care cintă şi el, ca toţi oamenii (dar cu talent) ajunge o strălucitoare vedetă. Filmul e document, se desfăşoară ca un concert, un concert oferit de tineri pentru care muzica pe care o interpretează e insăşi viaţa. Construit pe un suport aproape ziaristic, acela al interviului, filmul desfăşoară istoria unei orchestre, modeste, asemănătoare cu alte sute sau mii de orchestre din lume, a unei orchestre care de-alungul anilor a incercat să se numească in fel şi chip, dar care, acompaniind solişti, deja celebrităţi (mai mari sau mai mici), a fost numită consecvent **The Band**, numai **The Band**. Trăind o viaţă de turnee, prin barurile, sălile de bal şi scenele oraşelor, orchestra ajunge la maturitatea virstei, la momentul in care intervine spaima că viaţa a devenit un turneu, adesea mizerabil, fără bani, fără căldura şi siguranţa unui cămin. Şi **The Band** se hotărăşte să ofere, cu aceeaşi patimă, căci este vorba de pătimaşi, Ultimul Vals, — metaforă delicată, suficient de emoţionantă, pe care filmul o implică in pretextul existenţei sale.

Filmat admirabil, concertul de aproape două ore, este o incintare pentru **tinerii de toate virstele**. Sala este prinsă de ritmurile noului **rock**, noului **blues**, noului **pop**, cu accente luate din noul **jazz**. Inspirat, atenuind stridenţele **Disco** ale intregului spectacol, noul, dar in acelaşi timp vechiul şi nemuritorul **vals**, inchide, in graţia şi sobrietatea lui, orchestra pe un podium pe care imaginea ni-l depărtează şi ni-l umbreşte incet. Există o senzaţie de puritate, de cinste, de patimă a unei generaţii de tineri, pe care acest film o difuzează. Reproşurile de zgomotos, de prea tare, de prea la fel, pe care unii le aduc, sint motivate prin epocă, prin zgomotul şi „prea tarele" epocii. Dar e a tinerilor, e a noastră şi e frumoasă, supără numai in măsura in care pe urmaşii valsului i-a supărat tangoul şi charlestonul şi fox-trotul şi conga, iar pe **tinerii** acestor melodii, rock-ul şi cha-cha-ul. Dar **Ultimul Vals** nu mai poate supăra pe nimeni cu nimic, dansul şi muzica aparţin tinereţii, depinde de noi cit o păstrăm de mult şi cit o dorim de cuprinzătoare.

Corina Cristea

televiziune

tv

August

● Un teatru fără vacanţă este teatrul T.V. pe „scena" căruia piesele lungi se joacă marţi, piesele scurte joi, iar scenetele simbăta şi duminica. Avind o asemenea „scenă", o „sală" atit de cuprinzătoare, fiecare piesă pare să se joace concomitent atit la sediu, cit şi in turneu. Este firesc deci, in aceste condiţii de maximă popularitate, in repertoriul dramatic T.V. să alterneze piesele clasice cu cele contemporane, comediile cu dramele, farsele cu tragediile, străine şi autohtone. Această alternare se şi face, uneori mai bine, alteori nu, insă ceea ce se observă cu pregnanţă este interesul redacţiei pentru piesa de actualitate, interes salutar, desigur, căruia, din păcate, nu i se răspunde intotdeauna la fel de către dramaturgii noştri. Ce inseamnă o piesă de actualitate pe micul ecran nu mai trebuie s-o spunem. Ne gindim insă că in montarea ei ar trebui folosite mai multe mijloace specifice televiziunii, cu alte cuvinte s-ar putea juca mai mult afară decit in studio, unde, uneori, scirţiitul decorurilor (perdea, uşă, fereastră, cuier etc.) acoperă vocile actorilor. Poate atunci actualitatea ar pătrunde pe micul ecran fără intermediar, direct din stradă. S-ar mai pierde din fardul convenţiei şi actorii, cred, s-ar simţi in voia lor, cu singura condiţie să nu fie puşi să debiteze replici false.

In acest sens, o incercare, timidă, e drept, a fost **„Unii l-ar numi destin"**, adaptare T.V. după o idee din ciclul „Caiete regăsite" de Titus Popovici. Nu ne propunem să [...] adaptarea la textul iniţial [...] analizăm **cit** şi **cum** s-a p[...] spiritul ideii iniţiale.

Intriga adaptării este dest[...] noscută : un carierist se fo[...] succes de talentele de inve[...] unui meşter bătrin, pină ci[...] năr cinstit descoperă acest [...] demască (pripindu-se, nu [...] virstei) ajutat de secretarul [...] al uzinei, deputata de circun[...] de... mustrările de conştiinţ[...] terului. Cum vedem, tema [...] tualitate, insă ţesătura ei [...] străvezie. Din acest motiv [...] pină la un moment dat, ad[...] marţi, 31 iulie, este lipsită [...] Subliniind bunele intenţii [...] rului (Ioana Prodan), speră[...] urmată această cale, insă c[...] curaj şi cu accente mai a[...] astăzi decit de ieri.

● Duminică, intr-un „al[...] nical", cu paginile parcă d[...] mai ingălbenite, am putut [...] frumos reportaj de Hor[...] „Navigatori intre pămint şi [...] portajul, dedicat curajoşilo[...] nişti — oameni care parc[...] zmeul de hirtie din copilă[...] presionat nu atit prin acu[...] ginilor, cit prin comenta[...] la obiect, lipsit de orice u[...] taforită", boală de care i[...] feră, indiferent de subiect[...] teri ai televiziunii.

Iulia[...]

de șah

AL CINÉ-ROMANULUI „INCOGNITO“

făcut remarcați cu prilejul primelor lupte. I-a decorat, i-a felicitat și i-a scos de la comanda armatei. Începeau să aibă faimă, și faima asta i-ar fi umbrit-o pe a lui. Nu știu dacă cunoașteți, dar în meseria noastră există un **esprit de corp**. În cavalerism care face noblețea ofițerului. E trebuie să aibă o anumită comportare, să fi demn, să nu decadă. Regula tăcută a fost încălcată și suntem cîțiva oameni care nu putem să-i iertăm cele ce a făcut. Asta neînsemnînd că nu ne facem datoria față de țară, și că nu-i executăm ordinele cît o sile mai executăm...

Nu ărea minios, era un om echilibrat, vorbind onderat, măsurîndu-și cuvintele, parcă regretînd că spunea ceea ce spunea, întrucît probabil că o veche admirație față de mai tînărul cnarad de arme, ajuns Mareșal, se distingeau ușurință din cele ce afirma.

„Trebie procedat cu grijă cu acest om“, gîndise ocnelul. Bănuia că este foarte susceptibil și că ea mai mică greșeală, în modul de a-l abordaar fi făcut retractil, bănuitor, după care ar fi fi foarte greu să se mai lucreze cu el. Ceruse bnicului informații, referințele erau bune, di și de-acolo veneau recomandări destul de grijorătoare: Atenție! Fire susceptibilă, capricioasă, incăpățînare, vanitate.

Nu-l pse, nu-l inghesuise cu prietenia lui, aflase ce un bun jucător de șah, el nu excela în acest c, dar își propusese să facă totul pentru ca spoată să-l capteze măcar pe această linie. Așteptînd citondată după orele de serviciu alei Cezar Vlădescu, îl invita în mașina lui și-l ptea în afara Bucureștiului. Asta se întîmpla la sfîrșitul verii lui '43 și în toamna care urte. Ofițerului îi plăceau plimbările lungi, pios, era sufocat de orele de birou. Nu-l intase ce face, el o spusese singur mai tîrziu, ca se imprieteniseră bine. Lucra la transportarmamentului pentru front. Era un fel de plicator, conducea un serviciu de pierderi, cen capturi și reconditionări. Ceva complicaare îl silea să stea mai tot timpul lîngă telne, solicitînd mereu de la alții materiale șme. Era vorba de uzinele militare, de livrăce trebuiau să aibă loc la timp, pentru cerile erau presante și reclamațiile

„În aceasa s-au ținut ședințele conspirative ale C.C. al R. în vederea pregătirii insurecției armate. Ele au fost ținute sub pază de către formațiuni luptă patriotice căpeteniile dictaturii fasciste la 23 August 1944“ (str. Sighișoara)

comandan armate ajungeau mai întîi la Mareșal s-ceau ca niște fulgere împotriva celo nați cu ceea ce aceia numeau, eufemistic, „datria războiului“.

— Mulți Ce ușor e să faci metafore, stînd într-ei la spatele frontului și cerînd merc obuze, branduri, mitraliere, puști și n De fapt, marea bătălie o cîștigă cel c o mai bună industrie de război, asta o rușii după primele luni de luptă. celălalt, cu amintirea căruia rămăseser vechii comandanți, fusese o operație rș. Nemții anticipaseră forma nouă a lu Nu privești niciodată în urmă, ci înainte, domnule Petroveanu, cînd am citit că la ea Poloniei cavaleria poloneză a încercat ască tancurile mi-am dat seama cîți ajuseră învingătorii de la Versailles. Acțiunile inițiale ale hitleriștilor m-au uimi mine și m-au umplut de admirație lat. Iată geniul german, îmi ziceam. Să fi o țară în cîteva zile, alta într-o săptămînă dai linia Maginot, de care se făcuse z peste cap, cu atîta ușurință era într-aceeva înspăimîntător. Atunci ignoram fsurpriză. Recunosc că rapiditatea, ferol mai ales pregătirea în materie de sișcuseră foarte mult. Germanii loveau exa trebuia, ceea ce însemna că erau bine și acest lucru, din punct de vedere pare un lucru excelent, dar te întreb tezii, francezii nu aveau servicii de ii? Aceste servicii nu-și informaseră de pregătirile pe care le făceau nemții? Au crezut că vor putea trata cu acești scelerați, au crezut că îi vor induioșa? Unde erau politicienii lor care ar fi trebuit să fie primii soldați ai războiului? Cînd am citit ziarele care scriau cu entuziasm despre marea victorie a lui Chamberlain la Munchen, abia atunci mi-am dat seama că Anglia era pe cale de a pierde bătălia. Din fericire ea și-a găsit oamenii de care avea nevoie și iată-i pe aliații noștri simțind pe pielea lor ce înseamnă un război.

— Nu sunteți deloc entuziasmat de finalul acestei lupte la care participați împotriva voinței dumneavoastră.

Uneori Cezar Vlădescu nu mai răspundea. Dacă nu se plimbau, jucau cîte o partidă de șah, acasă la el, unde-l invita. Locuia pe strada Alecu Russo, într-un bloc nă-l conducea pe balconul care dădea spre o stradă zgomotoasă, plină de mașini și de fum. Partidele de șah îl pasionau nemaipomenit. Uita de toate. Din nefericire, el era un partener care-l scotea din sărite.

— Joci ca un ageamiu, domnule inginer, nu te supăra. Asta e mutare? Vezi că-ți iau pe gina.

Altădată, enervat, îi muta vreo piesă, furios, ajungînd în cele din urmă să joace împotriva lui însuși.

Inginerul nu se supăra. Căuta să învețe de la el logica irefutabilă a bunului jucător, chiar făcuse progrese, dar era greu să-l învingă pe un om ca el. Pe Colonel nu-l interesa șahul, asta începuse să intuiască și Cezar Vlădescu.

— Domnule, începu să-mi devii suspect, dacă îmi ești foarte simpatic.

Celălalt făcea o mutră uluită.

— Nu înțeleg.

— Ești prea cumsecade. Nu ai vicii, nu ai mindrii. Mă lași să cîștig toate partidele.

— Dar v-am spus că nu am fost niciodată un jucător prea bun și vă servesc dorul partenerului pentru că știu cît vă place aceste partide.

Cezar Vlădescu lua ferea obrazul nasului cu palma, scrutîndu-l ca și cînd ar fi vrut să ghicească ce se ascunde dincolo de frunzea celuilalt.

— Nu știu de unde să te iau. Convorbirile noastre au un singur sens. Eu sporovăiesc, ca orice nemulțumit, și dumneata mă asculți. Unde vrei să ajungi?

— Nicăieri. Nu urmărese nimic în ce vă privește. Îmi face plăcere să stau cu dumneavoastră. Meseria pe care o am e atît de plictioasă!

— Dar nu mi-ai spus nimic despre viața dumitale personală. Ești însurat? Unde locuiești? Nu m-ai invitat la dumneata acasă. Poate că ești sărac, poate că te jenezi să-ți văd locuința, dar sunt detalii care mă pun pe gînduri.

Era momentul cînd a-l minți mai departe ar fi fost primejdios.

— Domnule Vlădescu, o să vă spun de ce n-am putut să vă invit la mine acasă și de ce nu v-am vorbit despre viața mea personală. Înainte de asta, însă, aș vrea să fac o observație. Aș vrea să vă întreb ceva, din pură curiozitate: dacă s-ar fi întîmplat ca Mareșalul să nu facă greșeala de a vă retrograda în mod indirect, punîndu-vă pe linie moartă cu bună știință, ați fi gîndit la fel cum gîndiți acum? Nu sunteți și dumneavoastră la fel de orgolios ca și el și nu cumva tocmai acest orgoliu rănit v-a aruncat în opoziție?

Celălalt îl privea dintr-odată intrigat, descoperind un alt om cu care vorbise o limbă necunoscută pînă atunci.

— Ia spune, că e interesant.

— Vedeți dumneavoastră, de bine, de rău, faceți totuși războiul acestui Mareșal. Îl serviți. O să-mi invocați disciplina militară. O să-mi spuneți că ați depus un jurămînt pe care trebuie să-l respectați și așa mai departe. V-ați gîndit că sute de mii de oameni, și cînd spun asta, mă gîndesc la cei fugariți acum pe cîmpurile de luptă — pe care războiul la început i-a încîntat, trecînd peste orori, îmbătați de niște victorii, care au rămas niște amintiri — sunt dezamăgiți? V-ați gîndit la oamenii care stau în șanțuri și iată (discuția avea loc pe la sfîrșitul lui octombrie '43) va veni în curînd iarna și ei vor trebui să înfrunte a treia oară înghețul, frigul, deznădejdea: Ei, acești oameni, ce gîndesc despre războiul orgoliosului nostru comandant? Ajunge numai atît ca să nu mai fiți de acord cu el? Este suficient un atît de mic lucru? Nu trebuie făcut ceva împotriva omului care și-a asumat totul în numele tuturor, și al nostru, al dumitale, al meu și al altora? Nu e cazul să-l hotărîm să sfîrșească războiul lui, nu al nostru?

Cezar Vlădescu înțelesese că se întîmplă un lucru neobișnuit pentru el: să aibă o mare surpriză. Se aflau în pădurea Băneasa, plimbîndu-se pe una din puținele alei asfaltate care duceau spre un mic restaurant. Un val de frunze măturate de un vînt stîrnit pe neașteptate le încurca mersul. Veneau ca o trombă și curentul de aer le ridica în văzduh, le răsucea și le proiecta în trunchiurile negre ale copacilor din jur. Se făcuse deodată frig, erau amîndoi îmbrăcați în pardesie și Colonelul îi propusese să bea ceva în crișma a cărei firmă se vedea de la o sută de pași.

— Nu, mulțumesc, nu beau în timpul zilei, spusese.

— Atunci să ne mai plimbăm puțin, chiar dacă a început vîntul care ne-aruncă frunzele în față, dar care e plăcut, nu?

Dincolo de o peluză, niște grădinari stringeau, purcoaie-purcoaie, resturile acelei veri, frunze de platan, de plop, de stejar, care păliseră ceva mai tîrziu și le dădeau foc. Fumul gonea spre ei, adus de vînt, avea un miros, amărui, plăcut.

— Pot să te întreb cu ce te ocupi în realitate, domnul meu? întrebase Cezar Vlădescu.

— Am să vă răspund cu sinceritate. Nu are rost să mă mai ascund. Faptul că m-am împrietenit cu dumneavoastră nu este întîmplător. Sunt trimis de un grup de patrioți, de opozanți ai Mareșalului. Voiam să știu exact ceea ce gîndiți și am aflat. Să nu credeți că v-am spionat. Sincer vorbind mi-a făcut o mare plăcere să întîlnesc și oameni care gîndesc ca dumneavoastră. Iată de ce v-am pus întrebarea de mai înainte.

— Domnule Petroveanu, am înțeles că mă crezi și pe mine un orgolios. Nu-i așa?

— Sincer să fiu, așa este.

Celălalt o luase cu cîțiva pași înainte, gînditor, cu mîinile la spate, frecîndu-și degetele, nervos. Nu-i răspunsese cîtva timp, căutîndu-și probabil cuvintele.

— Sinceritatea dumitale m-a dezarmat. N-am să pot să-ți răspund astăzi. Dar, de fapt, ce vrei de la mine, domnule?

— Aș dori să aderați la o mișcare care țintește să scoată România din război. Nu știu cît ați înțeles din ceea ce am discutat noi doi, în cîteva rînduri, lucrul acesta, dar acum pot să vorbesc deschis. Nu sunteți singurul militar

„Aici a avut loc constituirea din noaptea de 13–14 iunie 1944 pentru pregătirea insurecției armate“ (col. Moșilor, 103)

care merge cu noi și nici ultimul. Vreau să vă mai spun că sunt și eu militar și vă vorbesc ca un militar. Trebuie să facem ceva ca să scoatem România din cîrdășia cu nemții. E ultima carte pe care jucăm. Puteți să nu mai îmi dați mîna, să nu mai îmi spuneți un cuvînt. Nu vreau să-mi răspundeți nici la această întrebare azi, trebuie să vă gîndiți foarte bine înainte de a spune da sau nu.

Străbătuseră în tăcere kilometrul care îl despărțea de mașina inginerului. Abia cînd motorul **Adlerului** începuse să zumzăie și pornise spre București, Cezar Vlădescu reușise să vorbească.

— Trebuia să bănuiesc ceva. Dar aveți o onestitate care mă scutește de orice bănuială. Asta o simt. Pe urmă, răbdarea dovedită cu mine. Ați știut probabil că sunt un om singur, nevastămea a murit acum doi ani, că n-am prieteni și sunt neîncrezător și bănuielnic.

— Exact.

— Domnule, îmi ceri un lucru foarte greu. Una este să nu fii de acord cu Conducătorul statului și alta să i te opui. Sunt militar, nu știu ce fel de militar oi fi fost dumneata sau vei fi fiind, dar odată ce mi-ai spus cele ce mi-ai spus, îți dai seama că nici unul dintre noi nu mai poate da înapoi. Suntem legați de un secret. Te asigur, îți dau cuvîntul meu de onoare că nu voi vorbi nimănui despre cele ce mi-ai spus, dar nici nu-ți promit, cel puțin acum, că voi colabora cu dumneata și cu prietenii dumitale. Cînd voi hotărî am să-ți comunic. Nu vreau nici să par laș și să-ți interzic să ne mai vedem. Angajîndu-te în astfel de acțiuni, probabil că ești urmărit și într-un fel mă primejduiesc stînd cu dumneata. Dar nici să mă fac că nu te mai cunosc nu mi-ar place. Dacă vei fi prins cred că vei spune adevărul despre dumneata și despre mine. Nu vrei să lăsăm întîmplarea să ne ajute? Bănuiesc că ești destul de prudent pentru a nu risca să-l compromiteți și pe alții.

Reușiseră să păstreze relațiile bune pe care le aveau pînă atunci și nu se putea spune că Cezar Vlădescu îl evita. Se vedeau mai rar, probabil că și situația frontului care se înrăutățea, și ultimele ofensive rusești contribuiseră la decizia lui, astfel încît, în cele din urmă, pe cînd jucau șah în apartamentul lui Vlădescu din strada Alecu Russo, el îi spusese:

— M-am hotărît. Spune-mi ce am de făcut?

— Deocamdată nimic. Nu vă cer să-mi dați cifre sau statistici, vreau numai ca vreodată, cînd lucrurile vor fi foarte aproape de actul hotărîtor, să ne ajutați. O singură dată și atît. E vorba de procurarea unor arme. Știm cît este de greu, dar vom avea grijă ca măcar în aparență să nu fiți amestecat. Poate vă gîndiți și dumneavoastră, poate ne gîndim și noi, cum să facem ca un vagon cu arme și muniție, printr-o eroare sau o neglijență în serviciu, să se rătăcească...

— Despre ce arme e vorba? Sper că nu-mi cereți tancuri și tunuri, glumise Cezar Vlădescu.

— Evident că nu e vorba de așa ceva. Avem nevoie de niște pistoale mitralieră cu muniția respectivă, de faust-patroane, branduri, grenade și puști. Nici cîteva pistoale nu ar strica să adăugați la toate acestea.

Cezar Vlădescu încă ezitase o clipă.

— Vrei să-mi spui care e destinația acestor arme, cine le va folosi și împotriva cui?

— Armele vor fi folosite de către patrioții români împotriva nemților în momentul în care insurecția armată pe care o plănuim ne va sili să le folosim contra celor care vor voi cu siguranță să ne pedepsească pentru îndrăzneala noastră.

Celălalt lăsase piesele de șah, măturîndu-le cu palma.

— Astea erau partidele dumitale pierdute? Noi jucam șah pe altă tablă și nu-mi dădeam seama. Vorbești de o insurecție armată, nu exagerezi? Crezi că toți generalii vor întoarce spatele Mareșalului? Are și el oamenii lui.

— Nu toți, cei mai mulți. Și nu e vorba numai de generali, e vorba de armata română care este sătulă de acest război.

— Siguranța dumitale îmi place, dar tare aș vrea să nu te înșeli.

— Cum, dumneavoastră credeți că mai există, sigur cu excepția unui grup restrîns de oameni, cineva în țara asta care să vrea să meargă pe drumul spre prăpastie? Nu-mi răspundeți acum, v-am rugat să nu vă grăbiți să spuneți da sau nu. Ați acceptat, noi avem răbdare.

Cezar Vlădescu se ridicase în picioare, silindu-l și pe el să facă la fel. Se apropiase de fereastra care dădea spre un bulevard sau o stradă aglomerată. Afară era o zi rece de toamnă. Soarele sărac arunca prin perdele o lumină stoarsă. Caloriferul sfîrîia aproape adormitor.

— Privește-mă în ochi, domnule Petroveanu, și spune-mi în numele cui vorbești? Al armatei române sau al altcuiva?

— Și al armatei române, și al comuniștilor. Sunt comunist.

— Ce curios lucru! E prima oară cînd văd un asemenea exemplar. Am auzit despre el, am citit niște relatări în presă privitoare la niște procese, dar dumneata ești un intelectual, domnule. Asta se cunoaște după felul cum vorbești.

— Și ce vă spune că în rîndul comuniștilor nu există și intelectuali? Credeți că ăsta e un partid de troglodiți, de tîrne-briu, de golani, de lumpeni?

— Nu cred așa ceva, dar mi se pare foarte curios cum un ofițer al armatei române poate să declare cu atîta seninătate că este comunist. E atît de neobișnuit pentru mine și pentru oricine ar auzi, încît dă-mi voie să mă mir. Dumneata erai ofițer de carieră?

— Da.

— Atunci e și mai interesant. Ce te-a putut hotărî să treci de partea cealaltă? Pentru că am impresia că n-ai făcut nici o zi de război. Probabil că și numele dumitale e de împrumut și că nu mi-l poți spune.

— Numele adevărat nu vi-l pot spune. Ce m-a hotărît să trec de partea cealaltă, cum spuneți dumneavoastră? Poate că provin dintr-o familie foarte săracă, poate că o mare nedreptate pe care am suferit-o m-a împins spre comuniști. Sunt multe explicații, dar n-are nici un rost acum să vorbim despre asa ceva...

Și iată că ziua pe care o așteptase inginerul sosise. Îl înștiințase prin telefon că vrea să-l vadă și fixaseră întîlnirea aceea din parcul Carol, lîngă Giganții lui Paciurea. Cezar Vlădescu sosise la ora fixată. Avea o ușoară febricitate pe care căuta să și-o ascundă. Se salutaseră, își strînseseră mîinile și porniseră agale ca doi oameni care fac o plimbare. Rarii trecători cu care se întîlneau erau cîteva bone cu copii, niște bătrîne, elevi scăpați de la școală, ba se întîlniseră și cu doi muncitori de la Telefoane care duceau în tăștele lor niște aparate agățate cu un fel de cîrlig.

— Ei, bine? făcuse în cele din urmă Cezar Vlădescu.

— Ei, bine, este momentul să-mi dați mîna de ajutor pe care v-am cerut-o.

— Știam că pentru asta mă convoci. Din punctul meu de vedere bănuiesc ce am de făcut. Spune-mi numai locul de debarcare.

După aceea Colonelul mai avusese două întîlniri cu doi oameni pe care trebuia să-i consulte tot în problema discutată cu Cezar Vlădescu și, către ora prînzului, se îndreptă agale spre magazinul doamnei Smaranda Robescu unde trebuia să-l găsească pe Tronaru, dacă ar fi avut noroc și totul ar fi mers cum trebuie. Ziua călduță, plăcută, cu cerul limpede, faptul că avea la dispoziție, după socotelile lui, cel puțin o jumătate de oră, de mers pe jos îi dădea o bună dispoziție pe care nu o mai avusese de mult. Se afla undeva, dincolo de Podul Grant, spre Calea Griviței, privind dughenele micilor negustori și mulțimea care se îndesa în fața galantarelor.

Atunci se auziseră sirenele sunînd prelung. Sergenții începuseră să fluiere, lumea nu prea se înghesuia să intre în adăposturi, obișnuită cu exercițiile din ultimele luni, așa încît nici Colonelul nu se grăbi să se miște de la locul lui. Coada înainta încet, apucase totuși să cumpere două chiftele cu pîine, plătise și apucase agale spre Gara de Nord, cînd se auziră focurile încrucișate ale antiaerienei. Zgomotul exploziilor îi liniștise pe cei cîțiva trecători cu care se încrucișase, femeile, mai sperioase, începuseră să alerge spre locurile indicate cu o săgeată albă și cu litera **A**, înconjurată cu un cerc, indicînd direcția și locul unde se găseau adăposturile.

După încă alte două minute se auziră și bombele căzînd undeva, în față, ca și cînd bolovani uriași ar fi zdrobit asfaltul. Fluierele sergenților se întețiseră, mașinile alergau nebunește înspre marginile orașului, claxonînd furios. Tramvaiele se opriseră între stații și vagoanele se goliseră la repezeală. Se auzeau strigătele amestecate ale unor bărbați și ale unor femei: „Se bombardează!“ și iar fluierăturile sergenților. O clipă Colonelul nu știu încotro să alerge. Pe ziduri nu mai vedea săgeata care indicase pînă atunci direcția spre adăpostul cel mai apropiat, și înțelesese că depășise acel loc și că trebuie să se întoarcă. De undeva, din față, căderea ritmică a bombelor și mai ales suieratul lor înfiorător se apropia. De data asta era serios. Începu să alerge. Imediat după cinematograful **Lia**, spre bulevardul Basarab, zări săgeata de var alb și cercul ce indicau un adăpost aflat sub o clădire cu cîteva etaje. Bombele cădeau foarte aproape. Se auzeau exploziile și zări, cu coada ochiului, din fugă, fumul uriaș și flăcările, precum și bucăți de fier din acoperișul peroanelor.

— Au lovit Gara! striga careva. Repede, la adăpost! Repede!

În jurul lui cădeau geamuri și grinzi fărîmate, schije mărunte de fier și bolovani smulși din caldarîm. În față văzu ridicîndu-se niște vîlvătăi uriașe. Ardeau prăvăliile Griviței dinspre partea cea mai apropiată de șinele de fier.

— Or să lovească podul, urla cineva lîngă el. Ne prăpădim.

Ajunsese în fața unor scări. Cineva îl trăgea de mînă, în adăpost. Coborî în goană într-un fel de garaj, plin de vehicule pe sasiuri. Nu erau prea mulți înăuntru, vreo 20 sau 30 de oameni care apucaseră să intre. Cineva vorbea agitat, un bărbat galben la față, cu o expresie de spaimă înfiorătoare pe chip.

— Cîte planșeuri are blocul ăsta?

— Șase, spunea unul dintre șoferii aflați în garajul în care intraseră. N-aveți nici o grijă, că n-ajung ei pînă aici.

— Nu se știe, ciriia altcineva, oricum bombele cad foarte aproape. Trebuia să ne așteptăm la așa ceva. Vor să dezorganizeze transporturile.

Colonelul îl privise. Era un sublocotenent tînăr, cu ochelari, cu un port-hart pe șold, ascultînd cu atenție unde cad bombele.

— Au lovit destul de precis pînă acum. Bombele lovesc Grivița, cu o mică abatere.

„Asta îmi mai trebuia, gîndea Colonelul. Acum m-a găsit să-l aduc pe Tronaru la București. Are și el o baftă! Să-l scoți din lagăr și să-l arunci într-un bombardament! Dar aveam nevoie de el. Cum ne-o fi norocul!“

Primul val trecuse. Urmaseră cîteva minute de liniște deplină. De afară nu se auzea nimic, ca și cum orașul ar fi fost înecat de o apă uriașă. Pe urmă, iar desluși lătratul sacadat al antiaerienei.

— Vin în valuri. Ăsta e obiceiul lor, zisese sublocotenentul. Eu i-am apucat la Ploiești. La fel au făcut și-atunci. Dar ai noștri le-au doborît destule aparate. Avem o vînătoare foarte bună. Nici cu antiaeriana nu mi-e rușine.

— Mama lor! Cu noi și-au găsit să-și arate vitejia, injura un șofer plin de unsoare pe mîini, care-și abandonase lucrul la o mașină pe care o reparase pînă atunci.

— Trece și asta, zisese un altul, filosofic, de lîngă el.

— Trece, trece, dar ne face chisăliță.

Acum bombardau în altă parte. Sunetul exploziilor răsuna undeva, mai la stînga și mai în spate.

— Lovesc la **Arsenal**, spunea sublocotenentul. Sus, în deal, la Cotroceni. E normal, caută punctele nevralgice.

— Dumneata le știi pe toate, făcea șoferul, ar trebui să te muncească comandantul antiaerienei. Poate i-ai vindeca să mai vină încoace.

— Nu mă bagă el în seamă pe mine pînă atunci.

Trecuse și al doilea val. Din nou urmase liniștea aceea încărcată de spaimă. De data aceasta se auzeau sirenele unor ambulanțe care soseau probabil ca să culeagă răniții. Sergenții suierau și ei din gangurile Griviței. Deasupra, un murmur uriaș de motoare grele spintecă aerul.

— Al treilea val, catalogă sublocotenentul. Vin tot încoace. Mai au o repriză cu noi.

— Praf se alege de Gara de Nord. Unde mai pui hotelurile din jur! Că dacă îi plesnește pe musterii o să aibă ciocîlii ce îngropa o săptămînă.

Pămîntul vibra la fiecare lovitură. Căzură cîteva bombe, foarte aproape. Blocul sub care se aflau, pîrîi ca un cătarg, dar bomba căzuse în față. Cei aflați în adăpost auzeau numai schijele înfigîndu-se în fațadă și geamurile pleznind și căzînd ca o ploaie de grăunțe pe asfalt.

— A fost foarte aproape! zisese sublocotenentul. 20 de metri mai încoace și ne cîntau **Aleluia**.

— N-ajung pînă la noi! zicea aceeași voce încăpățînată care-i informase că deasupra lor se află șase planșee de beton.

— Să dea Dumnezeu, spunea o muiere care, de nervi, mușca dintr-un măr cam terciuit, cumpărat probabil din Piața Matache.

Peste un sfert de oră Colonelul se afla în stradă. Sunase de mult încetarea alarmei, acum Grivița arăta halucinant. Undeva, în față, ardeau niște acoperișuri. Cîteva clădiri fuseseră parcă spintecate cu un uriaș tîrnăcop. Arătau numai jumătăți de apartamente cu mobila ciobită; cîteva cadavre fuseseră proiectate de suflul bombelor unde lăsaseră pe caldarim numai niște creieri terciuiți și mîini dislocate și bălți de sînge printre bucăți de beton armat, smuls și făcut țăndări. Alte clădiri aveau fațadele ciuruite, ferestrele smulse iar acoperișurile ardeau încă într-un foc stins. Se auzeau prăbușindu-se grinzile, voci amestecate strigau: „Ajutor“, trecătorii huimăciți, abia ieșiți din adăposturi alergau de colo-colo, fără rost, nemaiînțelegînd unde se află. Cîteva vagoane de tramvai contorsionate de loviturile proiectilelor arătau ca niște mormane de fier vechi. Sticla geamurilor sfărîmate părea o chiciură albă, în soarele care abia pătrundea prin norul negru de fum.

Colonelul n-avea timp să privească sau să se înduioșeze de ceea ce vedea. Pornise aproape alergînd înspre Gara de Nord, ocolind mormanele de ruine încă fumegînd. Praful de mortar îi îngreuna respirația. Nu mai vedea nici piața centrală a Gării. Soseau primele mașini de pompieri, clopotind cu furie pentru ca să-și facă loc prin mulțimea de alte mașini care își căutau un drum lateral, încercînd să iasă din cimitirul de vehicule răsturnate și de cadavre proiectate pe pereți. În stînga lui, cineva arunca o găleată cu apă pe un om cu hainele încă arzînd pe el. Era mort, avea o față calcinată, neagră și numai o jumătate de trup. Spectacolul înfiorător îl făcu să se grăbească. Un baraj de camioane militare silea acum pe toată lumea să ocolească spre strada Dinicu Golescu. Cineva innebunise, nu mai știa dacă este o femeie sau un bărbat,

Continuare în pag. a 7-a

ra

Letopiseț

După felurame de muzică, de la preclasodii muzicale mai mult sau mamuzante, după un concurs **Cinuță**, pe tema culturii de mare a examinat cu multă verva Vulpescu, după o reușită re**Fotbal cu lăutari**, piesa lui Io după o serie de rubrici fidel ascultătorii trebuie să le la sfîrșitul unei duminici ra festivale, emisiunea **Biografii apodopere** ne-a purtat, nostalgituitor, într-un tărîm al istori prin paginile de letopiseț ale Costin. Autoarea dramatizGroza, a avut în întreprinderea tajul că Miron Costin, caz cronicarii noștri, a fost linc în afacerile publice ale hiariul său fiind al unui partau cel puțin al unuia care experiență are toate datele lă sensul celor petrecute în Politician, războinic, diplogostit de cultură și înzestra scrisului, scrupulos cronin at la gîndirea moralistă, în a oferit un portret genecetul de vedere al mijloacelolor radiofonice. Portretul umplet, activ, al unei constiin re. Am admirat naturaletului și am observat că s-ine ajustări ca să „iasă piesformațiile erau aproape fărăredincioase adevărului asezut și l-a gîndit Miron Co te ori dramatizările de genul acesta sufăr de un stil supărător și uniformizator de idealizare: Miron Costin nu a fost copleșit cu o asemenea atitudine; dar am avut, desigur, senzația că selecția detaliilor a ocolit ceea ce ar fi putut aduce o cît de mică indoială în imaginea iconografică propusă. Ar fi de gîndit dacă procedeul merită să fie perpetuat ca rețetă constantă pentru popularizare.

Cîteva pasaje din cronică au fost rostite de personaje, pentru a dovedi tensiunea unor scene sau umorul altora, spiritul moralist, frumusețea frazelor. Cum mai observam cîndva, o lectură bine făcută (ceea ce e o chestiune profesională elementară, la radio) înseamnă foarte mult pentru ascultătorul care poate nu a avut ocazia ori răbdarea să abordeze textul.

Ne-a plăcut să observăm că dramatizarea în discuție a pus un accent cu adevărat mișcător pe sentimentul de demnitate și răspundere al scrisului, sentiment definitoriu al lui Miron Costin, ca întemeietor conștient de cultură. Cele scrise de el s-au răspîndit prin copii făcute de mînă; doar adevărul și înțelepciunea merită multele ceasuri de transcriere caligrafică și merită podoabele vinietelor. Sentimentul demnității și responsabilității scrisului într-o formă atît de autentică nu poate să nu fie tulburător și stenic.

Ioana Ieronim

plastică

p

Gheorghe Anghel

Marea expoziție retrospectivă din anul 1966, cuprinzînd sculpturile lui Gheorghe Anghel, va rămîne multă vreme o manifestare de referință în istoria artei românești. Apărea cu acea ocazie, în toată plenitudinea sa, imaginea unei personalități de excepție, a unui artist sobru și exigent, care concentrat cu îndîrjire asupra propriei sale munci a știut să facă din consecvență o virtute, din coerență stilistică ecoul unui eu generos. Gheorghe Anghel a fost un introspectiv și de aceea tot ce a ieșit din mîinile sale poartă amprenta unei mari combustii, a unei spiritualități profunde. Nu întîmplător sculptura sa este de extracție clasică. Personajul central al sculpturilor lui Gheorghe Anghel a fost și a rămas întotdeauna omul, în special văzut în momentele fundamentale ale existenței, în clipele cînd sufletul și spiritul se imprimă în toți porii materiei. Actul exteriorizării nu este însă niciodată violent. Sculpturile lui Anghel au o blîndețe visătoare, departe însă de sfătoșenie, de poveste, de legendă. Prezintă omul ca pe o ființă reflexivă, înnobilată de gîndire. Ipostazele eroice, tragice, mărețe sînt la sculptorul român emanația liniștii și a echilibrului, a păcii și a seninătății universului migrate în microcosmosul de gînduri simbolizat de ființa umană.

Au contribuit la orientarea sculpturii lui Anghel, desigur, anii petrecuți la Paris (între 1924—1937), oraș unde a frecventat atelierul marelui său compatriot Brâncuși și unde a luat contact cu arta unor Rodin, Bourdelle, Maillol. Sculptura lui Anghel și-a precizat în perioada respectivă în mod complet identitatea. El a preferat să nu meargă pe urmele lui Brâncuși; nu-l preocupau formele arhetipale și nici reducțiile la esență. Era mai degrabă interesat de romantismul clasicizant al lui Rodin, preocupat și el de evidențierea fluidului adînc al vieții în detrimentul retoricii. Pe lecția acestuia, pe energia stilului bourdellian și pe delicatețea ușor emfatică a celui al lui Maillol, se grefează viziunea sa austeră, dar plină, totodată, de o fervoare afișată cu supremă demnitate. Portretele lui **Enescu** (1943), **Bălcescu** (1948), **Emil Racoviță** (1964), punctează mai puțin pe caracterele individuale ale psihologiei personajului cît pe acea tensiune spirituală ce relevă particularitățile ce îl leagă pe om de propria lui speță. Temeinicia rațiunii este pentru Anghel emblema ei și poate nici o altă statuie a sa nu exprimă mai elocvent decît **Cărturarul** (1938) această idee obsedantă. S-ar putea crede că astfel sculptura maestrului se detașează de contingent, de realitatea imediată la care fac apel toate intruchipările sale. Nimic nu poate fi mai fals. Anghel — care o viață întreagă a trăit sub teroarea perfecțiunii, pînă la a-și distruge toate schițele preliminare, lăsînd să vorbească tutelar doar bronzul — a vrut, dimpotrivă, să sublinieze că aparențele lumii sensibile nu constituie decît o dimensiune a umanității, trecătoare, pe care numai prezența spiritului o proiectează în eternitate. **Cărturarul** hieratic al lui Anghel este gîndul devenit materie, după cum **Eminescu** al său (datînd din 1956) este un zeu, majestuos și trist, ieșit însingurat din apele infinite ale mării.

Grigore Arbore

muzică

m

Alegere și decantare

Tîrgu Mureș, oraș al verilor muzicale, a adunat sub bătăile ceasului din turn o nouă ediție a festivalului național „Cîntarea României“, etapa republicană (18—22 iulie). O echilibrată organizare a permis desfășurarea fără decalaje a marelui număr de formații și grupuri corale, formații simfonice și de cameră, precum, și de muzică populară. În programul destul de încărcat s-au detașat intențiile bune ale participanților: prezentarea unor prime audiții și abordarea unor lucrări care să unească severa știință a compoziției cu accesibilitatea.

Dintre primele audiții ascultate, trebuie să notăm preponderența corurilor: „Stergar românesc“ de Gh. Bazavan, „Ecoul patriei“ de Anton Dogaru, „Cîntec de jale“ de Doru Popovici, „Patrie de frumuseți“ de C. Romașcanu, „Măreață Românie“ de C. Arvinte, acoperind astfel încă o parte a cererii mereu crescute în acest domeniu. Corala „Melos“ de la Casa corpului didactic (dirijor C. Popescu), corul bărbătesc „Gh. Danga“ (dirijor Anatol Goreaev Soroceanu), valorificînd originalitatea compozițiilor, au făcut dovada unei bine studiate și armonioase linii interpretative.

La formațiile de cameră, nivelul mediu n-a fost depășit de multe orchestre, totuși finețea concertului de P. Constantinescu (Orchestra medicilor, dirijor dr. Ermil Nichifor), a dansurilor de Bela Bartok și Silvestri (Orchestra de cameră a Sindicatului învățămînt din sectorul 8, dirijor Șt. Prallea Blaga), acuratețea celor „Cinci piese“ de Bughici (Orchestra de cameră a liceului G. Enescu), simplitatea nobilă a dansurilor valahe de Daniel Speer (orchestra „Orfeu“ a Societății „Muzica“, dirijor Radu Cozărescu) ori a stilizatului „Codex Caioni“ de Doru Popovici („Collegium musicum“ de la Casa de cultură din sectorul 6, dirijor Cornel Leventiu), au demonstrat individualizare interpretativă și stil. Am fi dorit (ca întotdeauna) o mai vizibilă popularizare a creațiilor de tineri compozitori, care nu trebuie să rămînă la stadiul de „primă“ (și ultimă) audiție. Rmarcăm astfel inițiativa triourlui vocal-instrumental al Sindicatelor Învățămînt din sectorul 4 de a aborda „Incantația“ de Astrid Tufescu-Geonea.

În ceea ce privește formațiile de muzică populară, remarcăm diversitatea tematicii, prezentarea nu numai de jocuri, ci și de dificile balade ori doine. De asemenea, evoluția celor cîteva instrumente soliste mai rare (Ion Rada la ocarina, N. Bărăgan la drimbă, V. Piscureanu la fluier, Cristian Simionescu — nai) precum și a unor rapsozi populari (Ioana Mănăilă de la C.P.C.S.), a demonstrat destul de convingător, credem, că trebuiesc evitate prelucrările de folclor, „tarafurile simfonice“ cu un repertoriu lipsit de autenticitate.

Tîrgu Mureș, oraș al alegerii, al decantării a mai arătat că nu țăcheta repertoriului trebuie coborîtă, pentru a obține accesibilitate și priză la public, ci educația muzicală a publicului se întărește cu fiecare ediție a „Cîntării României“.

Grete Tartler

Primatul creației

Printre colegii de breaslă, mai tineri sau mai virstnici, Lucian Raicu este autorul care afirmă cel mai hotărît și cu cea mai îndreptățită autoritate primatul creației în critica literară. Pentru el, critica literară nu reprezintă altceva decît înseamnă, în genere, scrisul pentru oricare alt scriitor, acumularea, decizia de conștiință și explozia inspirației fiind identice. Elementele de „ruptură", de „mirare", de „surprindere", de „cutremurare" sînt proprii scriitorului-critic, pătrunzînd atît de adînc în opera literară încît pîpăie inseși fundamentele vieții, expresiile generalizate ale umanității, detașîndu-se în același timp în privitor unic, în deținător al unui plus de cunoaștere nerealizabil, de neconceput altfel, în păstrător al unei taine ce justifică puterea noastră de a ne menține drept oameni, de a fi capabili să comunicăm între noi la modul esențial, prin intermediul fulgerător al creației, al formei ei superioare : poezia — prin poezie. Lucian Raicu înțelegînd nu numai „limbajul cel mai rapid", cum spunea Pasternak (pe care-l și citează), ci „omenescul adînc al vieții", „tragismul" și „sublimul" ei ; nu numai „esența incoruptibilă a literaturii în totalitatea ei", ci singura dimensiune umană capabilă să stea mărturie și judecată despre om, cum scria, cu alte cuvinte, Fundoianu (citat deasemeni).

Începînd să scriem despre critică am ajuns instantaneu să glosăm despre poezie, comentariu imposibil altfel de făcut pe marginea textelor lui Lucian Raicu, trăind permanent din această fecundă alăturare. Aici nu este vorba de „voință" ci de „o putere neautorizată, o putere fără putere, natură fără natură, așteptare fără obiect, pură așteptare, constituind un miracol", de un spațiu „al totalei uitări de sine, al sacrei așteptări, al **sacrei atenții**" (s.n.), elemente atît de caracteristice creației lui Lucian Raicu încît ideea de dăruire supremă, de „religie a artei" se potrivește și lui și oricărui scriitor adevărat. Indiscutabil, Lucian Raicu își trăiește cu pasiune scrisul, sentimentele și gîndurile lui sînt într-o continuă stare de tensiune și alarmă, de atenție inspirat aplicată, de sensibilitate posesivă în expansiune, de inteligență străbătătoare prin materie pînă la schemă, de raționalitate maleabilă la multiplu, de așteptare și suferință mintuite prin revelație, în firescul extraordinar de firesc al expresiei rezolutive. Procedînd asemeni oricărui alt artist, care încorporează cît mai multă realitate, la contactul asociației incandescente, el își construiește demersul după norme necunoscute, în curs de facere și de prefacere, deodată cu înaintarea lor în necunoscut. Un păienjeniș de cărți, opera unui autor, o singură carte, un singur gînd sau o singură frază, dacă ora și clipa îi sînt propice, sînt prinse în lumina tare a unui cadru mai larg, mai adecvat, ne dăm seama, cu surprinderea și încîntarea întotdeauna furnizate de a nu ști cît, cum și pînă unde se poate merge : un răspuns bine formulat antrenînd mult mai puternic lanțul întrebărilor însondabile decît o bîlbîială critică, univocă în fond prin chiar neputința cuprinderii.

Fiind „un timp tranzitoriu", o „energie mai mare decît este de trebuință satisfacerii scopului ei imediat", un soi de cauză a propriei sale cauze, acționînd, în sensul transformării efective, asupra autorului ei, opera, creația spune și se spune pe sine, alcătuind nu numai o nouă biografie spirituală, ci chiar și o altă viață celui în cauză. Dacă, în această ordine de idei, Lucian Raicu îl amintește pe Nicolae Labiș, eu aș exemplifica prin Lucian Raicu însuși : traiul, comportamentul său, o anume hotărîtă rigoare, o anume austeritate favorizînd un intens regim spiritual și de muncă, sînt tot atîtea expresii ale cuceririlor sale pe tărîmul scrisului, condiționate în paralel de ele. Acel „simț că-mi revin forțele", notat de Beethoven pe o partitură, este vizibil în tot ceea ce face și scrie Lucian Raicu, în plină tensiune de caracter și idee, pregătit să-și întîmpine viziunile dar și să le strunească, la clipa optimă. Dovadă a nefetișizării procedeelor, oricare ar fi ele, a [illegible] și atente, cînd cu cît știi mai multe cu atît îți vine mai greu să ataci un subiect, în așteptarea, la pîndă activă a investiturii secrete și de excepție, accentuînd cu o sinceritate dezarmantă și profundă dimensiunea pe care o comportă noțiunea de creație, stă mărturie o destăinuire : „Aș vrea să scriu o carte despre Eminescu, dar, deocamdată (și asta ține cam de mult și mă tem că n-o să-mi treacă) emoția în fața subiectului mă copleșește. N-am scris, n-am fost capabil niciodată să scriu un rînd, o frază cursivă, despre Mihai Eminescu" — spune Lucian Raicu și nu putem să nu ne înfiorăm noi înșine în fața unei conștiințe atît de chinuite de actul scrisului, pentru care chiar și o „frază" devine problema unei vieți, a unui destin.

Ceea ce dă farmecul și savoarea paginei critice, cu totul deosebite, la Lucian Raicu, este un adevărat torent al surprizelor furnizate de inteligență. El descoperă, în texte la prima vedere ușor elucidabile, filoane adînci, pînă la un punct unde nu mai distingem dacă se comentează de fapt ce-a vrut să spună un autor sau ce crede criticul să sublinieze din propriile sale idei, ajutîndu-se, exemplificîndu-se numai cu cîteva fraze străine, aspect definitoriu pentru un astfel de demers critic, în care, edificator, a citi exact înseamnă a transfigura, conform unor legi ascunse de care numai dialectica purei creații poate beneficia ; edificator deoarece, în final, produsul cîștigat se dovedește a fi la fel de fidel și operei comentate dar și ideilor comentatorului, dublă verificare efectuată în planul unificator al unei noi creații : creația critică, surprinsă în faza ei încă necunoscută sieși, debarasată de procesele auxiliare, penetrantă, originală. Critica are, astfel, o realitate a ei, pe care „o dezvoltă, o afirmă, o neagă, din nou o afirmă, iarăși o neagă, o pune într-o diversitate de situații, verificîndu-i tăria și rezistența", într-o proliferare și contragere ce tinde să aproximeze adevărurile ultime, nestrăină, ba chiar dimpotrivă, antrenînd emoțiile și sentimentele. O critică aparținînd deopotrivă științei și preștiinței, rațiunii și intuiției, analizei și metaanalizei, căutînd să sublimeze extremitățile pe treapta lor de echilibru instabil dar convenabil, deosebindu-se de cea clasică printr-o abordare mai abruptă, mai tranșantă, știind despre obiectul ei de investigare mai multe și avînd îndrăzneala de a le spune — modernitate pe care Lucian Raicu o atribuie creației în genere dar o subînțelege intrinsecă în primul rînd criticii.

Ușor observabilă, dialectica triadei, la Lucian Raicu, se încarcă de o energie aparte. Din două disonanțe se extrage o calitate nouă, dar subtilitatea de fond apare în minuirea celor trei dimensiuni drept efecte ale revelației care se afirmă, se caută și se verifică, se confirmă la nivelul etajelor consonante (o trimitere, o intuiție neobișnuit de intensă despre tripla relație Iehova-Moise-Aron, luminează adîncimea și frumusețea procesului). Tehnica diminuării, a restringerii, a precizării, a clarității dureroase este profund resimțită (criticul ar vrea să adauge

Ludmila Ionescu : „Tapiserie" (fragment)

noi comentarii la autori cărora le-a dedicat volume întregi, nu îndrăznește încă să scrie, din aceeași pricină limitativă a fiorului inițial, vast și orbitor, inhibant, despre alții, aflați la cea mai înaltă cotă valorică în ierarhia lui) dar și răsplata greului și necesar tribut plătit este pe măsură : compartimente în aparență total diferite încep să vibreze, să-și transmită semnale inteligibile, conlucrînd la esențializare — aspect simfonic inconfundabil al operei critice la care lucrează Lucian Raicu și-ncepe să-l definească drept un ginditor al artei. S-ar putea alege — în sprijinul celor spuse pînă acum — o listă foarte lungă de termeni, de noțiuni, de categorii literare în baza cărora funcționează critica lui Lucian Raicu. Modelul ispitește dar nici nu se lasă atît de ușor cenzurat. O supraimpresie a codului intrigă la fel sau chiar mai temeinic. Mă limitez la a consemna cîteva din fragmentele care-mi plac și convin cel mai mult din ultima carte a scriitorului (este vorba, firește, de „Practica scrisului și experiența lecturii" avută de la început în vedere).

Din [illegible] mai [illegible] cele inteligent provocate de Florin [illegible], Lucian Raicu (iată și o primă triadă posibilă) alcătuiește un solid punct de reper pentru stabilirea genezei operelor fundamentale (în această direcție, stima față de Marin Preda este nu numai exactă dar și extrem de convingătoare), izolînd cîteva întîmplări. Micile povestiri, de o exemplară probitate, în care Marin Preda își analizează o fotografie din copilărie, comentează primirea unei palme, în primii ani de școală, de la învățătorul satului, ori își amintește, cu o lucidă dar cît de delicată nostalgie, scena întoarcerii părinților de la Roșiori, oferă un prilej favorabil comentariului critic. Folosindu-l din plin, Lucian Raicu repune în discuție, explicit sau implicit, termenii de somnolență și încetineală, de mirare și revoltă, de fatalitate și necesitate, adecvîndu-i la problematizarea existenței, la starea de criză morală și de tensiune interogativă a conștiinței, pe întreaga durată a dezvoltării de sensuri descoperirea lumii și asumarea destinului ei însemnînd o necontenită regăsire de sine, o revitalizare continuă a acelor momente care favorizează revelația și sînt chiar revelația, desmărginînd memoria incontrolabilă, asigurînd perenitatea unei opere în care viața, eroii și autorul insuși alcătuiesc o unitate indestructibilă : „Din astfel de momente genetice, de o stranie putere de rezistență și iradiere, neînsemnate și dobîndind deodată, în virtutea cine știe cărui principiu, o semnificație nouă, se configurează spațiul intern al unei opere făcută să dăinuiască." Cîteva pagini memorialistice din Gide, care povestește o modestă, la prima vedere, întîmplare ce i s-a petrecut în tinerețe, cînd era primar, îi atrage atenția lui Lucian Raicu, îl fascinează. Este vorba de „cazul Mulot" ; de peripețiile unui muncitor necalificat, Mulot, care, deși, după propriile-i mărturisiri, extraordinar de convingătoare, fusese victima unei condamnabile și grave erori de justiție, se dovedește în fapt a fi doar un simplu violator. Povestea lui Mulot, cea inventată, conținînd în germene un roman social de proporții, pendulînd între minciună și adevăr, este comparabilă mai mult cu ficțiunea literară — acesta este șocul adevărat suferit de Gide și Lucian Raicu îl scoate în evidență magistral : „Un astfel de șoc modifică nu numai viziunea scriitorului despre „psihologia omului", făcînd-o mai nuanțată ; modificarea se produce la nivelul literaturii, al actului literar însuși. „Comentînd declinul poeziei, dacă ar fi real, drept declin al omului, Lucian Raicu argumentează în favoarea permanenței tragismului și sublimului, omenescul și poezia — cele două mari necunoscute — neputînd fi depășite ci doar trăite. În această adîncime insondabilă, Lucian Raicu aruncă o frază din Fundoianu, cristalizată brusc de frînarea ideilor : „Din ceasul acela am înțeles că poemul e altceva... ce ?... n-am priceput prea bine... nu pricep încă... ceva care modifică realitatea ? nu... ceva care mă modifică... Pe mine ? Dar cine ? Și cine sînt eu ?"

Întreținîndu-se pe aceleași lungimi de undă cu texte atît de diferite, alternînd plinul cu golul, prezența cu absența încîtantă, afirmația cu întrebarea nedecisă, grav și totuși cu detașare, scriind despre geneza actului literar și ambiguitatea lui, despre poezia ca umanitate, Lucian Raicu se destăinuie, își mărturisește dar și organizează „viața secretă" într-un discurs de coerență și cursivitate. Perplexitatea transfigurată la lectura unui text de Lucian Raicu (și acestea nu sînt puține), nesiguranța fecundă de a nu ști pînă unde va îndrăzni să meargă argumentarea, acea demonie critică binevoitoare în perimetrul căreia totul pare permis, autorul anărîndu-ne drept deținător al unor puteri nelimitate, te ține, pur și simplu, cu sufletul la gură. Performanța de a fi misterios în plină activitate a lucidității, de a struni substanțe și forțe care ne-ar putea fi altfel, nefolosite cum trebuie, fatale, pun accentul necesar pe o complexitate la care se aderă (...„literatura și poezia mare se deosebesc de cele „normale" prin aceea că ne dau senzația nu că n-au ajuns încă la gîndirea abstractă puternică, dar mai curînd, cum se întîmplă la Goethe și Rilke, Dostoievski și Proust. Eminescu și Blaga, că au depășit-o, nemulțumiți de ea"). Îmblînzirea setei de absolut prin reducție la condiția umană firească și controlabilă, nu exclude ci implică nemijlocit neliniștea, chinul (este citat Marx : „A fi sensibil înseamnă a suferi") ; revelă statutul inalt responsabil al artistului (este citat Ralea : „Numai arta reușește să paralizeze pentru o clipă obsesia finalistă") ; evidențiază postura lui inconfundabilă (este citat Pârvan : „Putința de a trăi noi ființe în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească"). Ne reîntoarcem la creație, punctul cel mai ferm de sprijin, dincolo de [illegible] speculații, oricît de dragi nouă, mînați de o tăcută, tenace și ultimă îndreptățire : „La Tolstoi-profetul, cel mai mult te tulbură că fiind, desigur, și profet și conștiință, a scris odată **Război și pace** și ca, în anii cînd ajunsese să disprețuiască literatura ca literatură, a scris **Moartea lui Ivan Ilici**, iar la adînci bătrînețe, a mai avut sublima „răbdare" de a scris **Cazacii**".

Captivant în tot ce scrie, la nivelul verbului și al ideii, creator prin vocație și autocontrol, dialectician suplu, înzestrat cu harul metodei, ofilînd „patosul analfabet" parcă în treacăt dar necruțător, surîzînd și în același timp inflexibil, rigid în armura lui îndelung ciocănită, arsă și pe dinafară și pe dinăuntru ; inconoclast cu măsură, entuziast fără gesticulații de prisos, concentrat la obiectul cercetării și vizibil numai în acțiune (în felul unei raze sesizabile doar dacă privești metalul în care taie), impulsionat dinspre cultură către o filosofie a culturii, înzestrat cu acel simț al solemnului în prezența căruia, deși e greu sau aproape imposibil să-i determini natura, mozaicul tablelor de valori se-nfioară și modifică subit, într-o imagine mai limpede și cuprinzătoare ; umanist prin tradiție și prezență activă, înviorînd peisajul prin simplul fapt de a-l ști citind și scriind prin apropiere, aflat la ceea ce numim îndeobște vîrsta maturității (dar lui începe chiar să i se potrivească), — Lucian Raicu este un exemplu fericit de capacitate literară actuală în curs de realizare și numai lehamitea superstițioasă ce mi-o produc și azi clasamentele, atît de efemere uneori, mă împiedică să avansez și eu unul. Totuși, pentru conștiința mea există, bine constituită, o generație Lucian Raicu.

Grigore Hagiu

Voluptatea lecturii

O antologie de proză scurtă românească reprezintă un prilej atrăgător de a trece în revistă cele mai semnificative realizări din acest domeniu, evaluînd ponderea mijloacelor de expresie și disociind marile căi de evoluție a diferitelor specii narative. De altfel, coordonatele stabilite în titlu sînt foarte vagi, „proză scurtă" însemnînd atîtea lucruri, încît am tinde să evităm acești termeni într-o discuție literară prea riguroasă. Adresîndu-se publicului larg, antologatorul a propus în prefață o „diferență specifică", dacă ne este îngăduit a o numi așa, sugerînd că s-a oprit numai la formele de literatură „scurtă" ce includ un nucleu narativ, iar în nota asupra ediției spune direct că avem de-a face cu o „antologie a nuvelei, povestirii și schiței românești clasice și moderne", adică „a întregii proze narative românești, cu excepția romanului". Trecînd cu ușurință peste ostentația unei terminologii de circulație restrînsă, criticul Nicolae Ciobanu a preferat să compună o carte cu „apel" către cititorul obișnuit, lăsîndu-l mai degrabă în voia „plăcerii" de a traversa istoria literaturii, în compania unor titluri clasicizate, decît de a-l îndepărta de texte printr-un filtru intelectual prea elaborat. Mi se pare evident faptul că tipul de antologie la care s-a oprit Nicolae Ciobanu mărturisește el însuși o pasiune, o adevărată „slăbiciune". Ambiguitatea cuvîntului dintre ghilimele ne ajută de această dată să exprimăm avantajele și limitele întreprinderii criticului. Pornind de la o preocupare constantă, de mai mulți ani, selecția autorilor și a titlurilor este aproape ireproșabilă. Să nu uităm că Nicolae Ciobanu este unul dintre puținii noștri critici și istorici literari care au ținut tot timpul în atenția lor aceste specii narative. În toate volumele sale precedente există considerații ample asupra povestirii și nuvelei, iar în 1967 a publicat un studiu monografic intitulat **Nuvela și povestirea contemporană**, din care nu lipsesc deschiderile de istorie literară. Nu e în afară de semnificație nici faptul că predilecția sa este în contradicție cu vasalitatea întregii critici din acești ani față de roman. Afirmînd suveranitatea narațiunii pure, Nicolae Ciobanu dezvăluie un instinct critic sigur. Îți trebuie apoi o sensibilitate foarte acută sau chiar rafinament pentru a gusta o schiță de trei pagini ca pe revelația unui întreg univers. Instinctul și formația de istoric literar îl ajută pe Nicolae Ciobanu să ajungă la concluziile unui om de gust indiscutabil, propunînd cîteva texte din literatura noastră, care trebuie citite cu perucă pudrată, de aristocrat. Slăbiciunea la care ne refeream vine însă de la faptul paradoxal că simpla voluptate de lectură este în cele din urmă înșelătoare. Tot atît de bine îi cunoaștem și pasiunea pentru Ionel Teodoreanu, dar prezența sa în această antologie este, fără îndoială, nejustificată, ca să nu mai vorbim de aprecierea din nota asupra autorului, în care se afirmă că a jucat un rol dintre cele mai importante în evoluția romanului românesc. Scriitor adulat de un public mediocru, (vai mie, nu mă gîndesc la Ibrăileanu !), Ionel Teodoreanu este un caz tipic de artist care scrie pentru cititorul voluptos, cel care mănîncă romanțuri în loc de dulciuri. Deși a profesat cu mai multă consecvență literatura, Ionel Teodoreanu ' este totuși mai puțin benefic pentru conștiința estetică decît un Urmuz, de pildă, accidentul literar de care vorbește Nicolae Ciobanu. Indiferent de intenția lor, schițele urmuziene închid o neliniște pustiitoare, o întrebare fundamentală asupra cuvîntului ca forță de coeziune a lumii. Haosul fenomenal pe care-l închipuie prin recompunerea lumii pe baza unor cuvinte întîmplătoare sugerează un proces cu care s-a confruntat adeseori conștiința omului modern. Este de neînțeles aerul de superioritate al unor literatori față de producțiunile lui Urmuz, față de poema adîncă și tragică ce se oglindește în capodoperele sale. Prezența autorului lui **Ismail și Turnavitu** într-o asemenea antologie este un semn de evoluție a conștiinței estetice. Putem spera multe de la o literatură ce numără pe Urmuz printre clasicii săi ! Un registru expresiv atît de larg încît să cuprindă **Algazy & Grummer** a lui Urmuz și **Moara lui Călifar** a lui Galaction, într-o singură generație literară, mărturisește o bogăție cu care ne putem mîndri.

În cuvîntul său introductiv, antologatorul se referă la un moment dat la două albii, două tipare fundamentale ale genului scurt în literatura noastră. Ar fi vorba de unul strict realist, cu inspirație discernabilă în zona raporturilor sociale, și unul fabulos și fantastic. Este interesant de observat, în literatura noastră, faptul că genul scurt tinde spre exacerbarea fantasticului. Cu cît lentila micșorează în focar, cu atît legile lumii fenomenale se strică și fac loc unei noi alcătuiri, mai întotdeauna în favoarea laturii artistice, augmentînd virtuțile compoziției, valoarea produsului estetic și intensitatea înțelesurilor pe care le propune autorul. Delimitarea strict funcțională cu care operează Nicolae Ciobanu, și ale cărei limite este prinul să le recunoască, devine de-a dreptul inopportună în cazul unor autori de primă mărime. Maidegrabă am putea afirma că, la noi, romanul este genul prin excelență realist, iar proza scurtă vădește o adevărată vocație pentru fantastic. L. Pavel Dan, de pildă, cu cît opera sa tinde mai mult spre roman, cu atît ea se obiectivează, e la **Copil schimbat la Urcan Bătrînul**, fiind o schimbare de intenție estetică, pe traseul dintre fantastic și social. La Rebreanu procesul este și mai limpede. Romanul **Adam și Eva** cu nucleu fabulos, este pur și simplu construit dintr-o sită de nuvele fantastice, iar povestirile cele mai „realiste" plonjează în halucinant (v. **Dinte**). Mai mult, scriitorii cu vocație predominant a această natură s-au impus îndeosebi ca uveliști, cum este cazul lui Gala Galaction sau al lui Mircea Eliade. Este o imprejurare asupa căreia trebuie să ne oprim cu mai multă atenție. Romanul a tins la începuturile sale către construcția în frescă, vizînd totalitatea unei lumi, ambiție ce s-a perpetuat în literatura noastră pînă astăzi. Ea oferea omului un model sod, o înțelegere a lumii, ce părea guvernată legi indestructibile. Tensiunea ce se naștea în caracterele și diferitele circumstanțe prin care evoluau era determinată de acțiunea implacabilă a ordinii acesteia universale. Gen „burgr" prin excelență, romanul realist este expresia încrederii într-o lume solidă. Să nu uităm la noi se tentau încă opere balzaciene, comedia ca să mă joc cu cuvintele, cum este proiectul lui Cezar Petrescu, într-o epocă ce asista la metamorfoze spectaculoase în romanul european, prin excluderea apropie totală a pozitivismului și naturalismului, și reintroducerea îndetinatului și a halucinantului. Într-un asemenea climat literar, genul scurt oferea posibilitatea disonanței, era specia literară ce putea să faloc „golului" existențial, chiar dacă el se trăsea mitologic. Omul pozitivist care venea al secolul trecut refuza să creadă că legile propuse de conștiința sa erau doar niște convenții istitoare. Dacă ai fi tins să construiești întreaiume pe o asemenea viziune, ar fi respins-o cgurantă. Îi era mai ușor să accepte o deschidere bruscă a orizontului către adevăruri mai inițiș mai tulburătoare și să revină apoi, destul repede, pe terenul sigur al vieții de zi cu zi. Dacă putea, chiar cu un zîmbet încurajator partea autorului : „e bine, e bine, fii pe pînu s-a întîmplat nimic !", așa cum pare cît citeodată Caragiale. Jucîndu-se cu mecanismul lumii, urmărindu-i stereotipia, autorul prin cunoscutei **Două loturi** dezvăluie nucleul de irealitate, accentuează tocmai **in-existența**, ceea ce este sursă de tragism, după cum exerbarea mișcării din schițe le creează o dimensiune fantastică. În povestirile sale fabuloasele din izvor oriental, plăcerea este de asemenea, sublimată în jocul cu dimensiunile și planurile lumii, cu spațiul și cu timpul, ai dincolo. Uneori scriitorul se lasă furat de pe construcție, pentru a se ridica apoi imediat ei, ca un lucru cu păcat, ce alterează ordinea noastră în ordinea prestabilită, cum scrie în cazul lui Galaction. **Moara lui Călifar** este un text adînc, ce dezvăluia lipsa de credință a timpului și amăgirea tuturor bucuriilor stărilor omenești. Nuvela se aseamănă cu o celebră parabolă buddhistă referitoare la un tînăr învățăcel care-l întreabă pe maestru ce este maya, iar bătrînul ascet îl roagă ca să-i aducă un ulcior cu apă. Învățăcelul pleacă la rîu unde cunoaște o fată frumoasă, se îndrăgostește, se însoară cu ea, pe care o fericit, își construiește palate, are copii, douăzeci de ani suportă o invazie, i se ucisă, copiii se înecă, iar el rătăcește prin pădure, ajungînd la o colibă unde un bătrîn întreabă calm : de ce m-ai făcut să aproape o jumătate de oră pentru un ulcior cu apă ? Aceasta era maya. Tot așa, morarul lui îl face pe tînărul ambițios să vadă ce se găsea în tot ceea ce visase. Pentru ce în asta era o lucrare diavolească ce trebuia frămîntată cu brutalitate, iar lumea întoarsă în sturile sale și la adevărurile imediate.

Antologia lui Nicolae Ciobanu [illegible] prilej de reflecție și încîntare. În cele [illegible] plăcerea lecturii iese iar biruitoare, regretat însă absența totală a unei specii al scurt, ce are în literatura noastră o cale [illegible] total deosebită. Mă refer la scrisoarea [illegible] cele mai multe ori înscrisă pe coordonate, dar impregnată cu lirism, cu divagații [illegible], și nu de puține ori cu elemente fa[illegible]. Mai puțin acceptată de canonul didactic [illegible] scrisoarea are o deplină legitimitate publica ideală a literelor.

Aurel-Dragoș Ș[illegible]anu

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

Născut : 14 august 1948, Singeru — Prahova. Debut în „Luceafărul" — 1970. Cărți publicate : „Poeme" — Editura „Albatros" — 1975, „Stele pe dealuri" — Editura „Scrisul românesc" — 1976, „Un liber albatros" — Editura „Eminescu" — 1978, „Transplantul de albastru" (reportaje) — Editura „Sport-Turism" — 1978.

LUCIAN AVRAMESCU : «Cred în poezia care-l ajută pe om să se descopere om, iluminîndu-i privelești interioare»

— Ce ecouri a avut ? S-a scris despre ea ?

— Destul de mult. Cronici elogioase, cele mai multe favorabile, două recenzii total defavorabile.

— Cine le semna ?

— Una, Alexandru Piru. Cealaltă era nesemnată.

— Poate influența critica evoluția unui scriitor ?

— Și încă temeinic ! Nu poate influența evoluția unei cărți. Fiind deja tipărită nu mai e, firește, nimic de făcut. Bună sau proastă, ea rămîne o ecuație rezolvată cînd criticul dă verdictul. Cu autorul se întîmplă altceva. El poate fi sprijinit să se descopere în ce are mai autentic. Mai greu este cînd diversitatea de opinii critice (unele nu vin de la critici de meserie) nu mai îngăduie nici o concluzie, contrazicîndu-se aberant. Un scriitor care stă bine în suporții lăuntrici ai vocației sale, găsește, pînă la urmă, drumul. Pot fi, însă, și deraieri definitive, ireversibile. Muntele, odată trecut, poate fi privit, de la o oarecare distanță, în singurătate. Atunci poți vedea și singur golurile, reliefurile, cotele ascunse în negură.

— Cu toate că ai publicat încă două cărți de versuri, aș vrea să rămînem la starea generată de acest prim contact de carte cu critica, cu publicul. À propos, te interesează publicitatea ?

— Nu atît de mult încît să devină o obsesie. Dar nici atît de puțin încît să nu vreau să fiu citit. Cărțile mai puțin realizate ale unor scriitori „cu nume" se cumpără din inerție. Cartea de valoare a unui scriitor tînăr are un drum infinit mai greu către cititor. Și necitită, zăcînd într-un raft de librărie, o carte aproape că nu mai contează. Cel puțin pentru conștiința contemporanilor.

— Da, dar se poate aduce drept suprem argument posteritatea...

— Cînd Eminescu trecea pe stradă era aproape un fenomen cosmic. Se întorceau capete, scapta numelui său circula cu emoție, concetățenii își ridicau respectuos jobenele. Cînd intra într-un local se făcea liniște. Era mai cunoscut decît oricare poet în vreo epocă. Chiar în cea a televizorului. Scriitorii de astăzi, nu numai cei biologic mai tineri, sînt, cu cîteva excepții, puțin cunoscuți. Unii, deloc. Dacă sfîntul să fie vorba numai de lumescul lor profil, altfel să aibă șansa unor lecturi îndîrjite...

— Ce s-a întîmplat cu următoarele cărți : „Stele pe dealuri" și „Un liber albastros"? Cine scrie despre a doua, despre a treia carte a unui scriitor tînăr ?

— Au scris cu seriozitate Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulici, Alex. Ștefănescu, Constantin Mateescu. Au mai scris și alții... Important e să simți, ca autor, că fiecare pagină a cărții tale a fost atinsă. La ce mod ? Ca o clapă de pian, ascultînd sunetul dinlăuntru. Ce bucură, nu-i elogiul, ci înțelegerea superioară ; ce doare, nu-i judecata tăioasă, ci superficialitatea, bîlbîiala afonă.

— Scrii poezii de circumstanță ?

— Scriu poezii care slujesc un anumit moment politic. „Noi n-am plătit istoricii cu ziua" este un poem violent polemic. Cel puțin asta a fost starea mea sufletească atunci cînd l-am scris. Mi se făcuse părul arici cînd am citit rezumatul unei cărți publicate undeva de un istoric străin, o minciună odioasă, în dauna adevărului că noi sîntem fiii acestei vetre. Am așternut dintr-o răsuflare replica mea. Uneori morala istoriei este mai puternică. Dar, istoria se așază... Liniștea ei creatoare și ocrotitoare este și liniștea noastră cea de toate zilele, pentru respirări lirice armonioase.

— Care este poezia în care crezi ?

— Cred în poezia care îl ajută pe om să se descopere om, iluminîndu-i privelești interioare, salvîndu-l de brutalitate și degradare. Nu-mi place un fel de „poezie de analiză" (corespondentul neizbutit al romanului de analiză), fosnind uscat asemeni hîrtiei creponate, vidată de orice omenesc al emoției. Nu-mi place poezia care pune ventuze abisului, fără a scoate deasupra o singură picătură de rouă. Nu cred în poezia care dezertează de la menirea ei fundamentală : aceea de a emoționa, de a fi cunoaștere prin sensibilitate. Coincidența dintre bătaia inimii poetului și ordinea universală, iată ce poate naște lacrima spiritului. Și aici, de cele mai multe ori, avem de-a face cu o tulburătoare simplitate.

— Care este raportul dintre vocație și carieră?

— Ei, asta-i ! În mod normal, într-o țară în care este statuată politic afirmarea valorilor autentice, raportul dintre vocație și statutul social se cuvine să fie unul direct condiționat. Poporul zice : „Omul potrivit la locul potrivit". Se întîmplă, însă, și invers, dragă prietene. Carierele să facă vocațiile. Întîi scaunul — obținut naiba știe prin ce loterie — și pe urmă, trosc, din senin, pică vocația ca un pachet divin... Dar, să lăsăm asta. Scriitorul tînăr are alte frămîntări. Să-și scrie, mai întîi, cărțile. Este o carieră care, împlinită cu har, aduce cele mai nobile satisfacții.

— Ce nu-ți place la tinerii scriitori din promoția ta ?

— Că sînt unii — cîțiva — care au devenit profesioniști ai ponegririi, care mai mult bîrfesc decît scriu. Se cultivă asiduu pîrul prejudecății, iar ultimul lucru care contează este să ne citim reciproc cu atenție și, dacă se poate, cu un pic de dragoste. O poezie publicată pe o pagină de revistă, un fragment de roman e tot ce se știe uneori despre un scriitor.

— Dar ce-ți place ?

— Mă bucur că trăiesc într-o epocă de mare febrilitate a gîndului. Găsesc, dacă stau să mă gîndesc bine, mai mulți oameni de admirat decît de disprețuit. Iubesc mulți oameni care au sufletul sărutat de floarea lui. Cei mai sinceri prieteni îi am în satul meu.

— Ce crezi despre conformism ?

— Nu-mi plac nonconformiștii [illegible]. Ei sînt cei mai conformiști dintre [illegible] nu dau nimic, nici bun, nici rău. [illegible] lor sînt într-un pahar cu apă. Nu [illegible] cu adevărat sînt oamenii noștri [illegible] istoriei noastre. Politica Românie[illegible] dinamică și greu de înghesuit într-un cal[illegible].

— Ce nu ți-ar place să uiți ?

— Steaua polară, locul satului [illegible] mintul lui tata, mort la 49 de ani, cînd [illegible] am fost fericit, clipele în care am [illegible]it. Uitătăm, totuși, atîtea lucruri.

— De ce scrii reportaj ? Ai p[illegible] carte „Transplantul de albastru". De ai publicat, mi se pare, mai des repo[illegible] poezie !

— Scriu reportaj din nevoia de [illegible]frunta cu o realitate fascinantă care[illegible] mele. Reportajul moare, e adevărat. [illegible] dacă nu este și el o mărturie despre [illegible]dimplat azi, într-un azi care, inevitabil, [illegible] mîine un ieri al istoriei. Acest azi m[illegible] nu numai pentru că fac parte din [illegible]imt că, istoric, am șansa de a trăi în[illegible] unui adevăr revoluționar unic, în cl[illegible]evelare sinceră și infinit de generoasă. [illegible]ntul de albastru" este o carte care s-a [illegible]nii mei de gazetărie la ziarul „Orizon[illegible]cea, un ziar mai ambițios și mai viu [illegible] ziare din țară. În privința poeziei a[illegible]eptate. Am scris, în zațul de timp care [illegible] rămas, dîmuit vizibil de obligațiile zi[illegible] volum care-i acum, în lucru, la Edi[illegible]nescu", editură care — prin conducer[illegible] dovedit receptivă la această hotărîre [illegible] propune cartea mea. E adevărat că din [illegible]n-am publicat mai nimic. Sînt poe[illegible]vistele le cer colaborarea numai în a[illegible]nastive. Dînd și altceva, aștepți cîte pr[illegible] mult chiar, și, de cele mai multe or[illegible] aici, sărăcirea, ajustarea profilului [illegible] pînă la crochiu și... linie.

— Ce loc ocupă imaginat[illegible] unui poet ?

— Primul, dacă există o[illegible]. Poeții creează — spunea Platon — f[illegible] realității". Ele nu pot fi atinse, ca [illegible] foc al Etnei, decît cu imaginația. Dinl distinge — imaginează — în b[illegible]onturile reale ale statuii viitoar[illegible]ge infinit mai departe. El imagin[illegible] care n-au imagine, contururi care [illegible]xe nelăsîndu-se bănuite decît de rece[illegible]. Și totuși, asemeni unui person[illegible]focle, poetul poate spune „Eu vă v[illegible]-am fost acolo". Lipsa de imagin[illegible]dirmitate care poate da orice — [illegible]pă îndoiesc — numai poeți nu.

C[illegible]an

atelier literar
poșta redacției

STERIADE TIMUR : Tabloul e într-adevăr foarte întunecat, dar dispuneți de două atuuri majore, pe care să sprijiniți cu toată nădejdea operația **redresare**, operația **echilibru** : tinerețea, talentul. (Talentul, existent fără doar și poate, e încă într-un stadiu de creștere, de definire, de maturizare — stadiu în care școala, studiul, exercițiul, etc. sînt indispensabile, esențiale). Dar în efortul dv., atît de ambițios și hotărît, de a vă găsi drumul adevărat, n-ar fi înțelept „să puneți toate ouăle într-un coș", să jucați totul pe o carte („cartea" poeziei), să așteptați de la această soluția radicală (simplă, operativă) a tuturor necazurilor și neîmplinirilor trăiului dv. actual. Mai întîi, pentru că — după cum ziceam adineauri — talentul dv. are nevoie el însuși (pentru a căpăta dimensiunile plenare și siguranța maturității) de suportul școlii (în toate sensurile și detaliile). Și apoi, pentru că nimeni — cu rarissime excepții și abia în treimea finală a existenței — n-a trăit și nu poate trăi exclusiv din poezie. Aceste două adevăruri (care, credem, nu mai trebuiesc demonstrate) implică, pentru dv. (ca, de altfel, pentru toți tinerii care-și caută matca proprie) necesitatea găsirii unui drum către școală și al unuia (care poate fi, uneori, același) către o slujbă, o ocupație (respectiv, o sursă de trai). Nu vă lăsați amăgit (ori chiar cumva flatat !) de blazonul „amuzant" și comod al lui „incurcălume" (care nu e neapărat și acela al poetului adevărat). În nobila dv. îndîrjire de a vă reface viața, talentul vă va fi (în condițiile arătate) un serios punct de sprijin. Dar nu poate fi singurul ! Versurile de-acum cuprind promisiuni din cele mai bune, mai ales „Ce pot face", „Să nu mă-ntrebe", „O zi pe an", „De la un timp", „Trec nori", „Nu mai rezist", „Ce-aș putea să regret". Țineți-ne la curent.

JEAN CINAS : Unele semne, nu prea lămurite, lasă loc totuși pentru speranțe. „Urme", „Cuvintele m-au ales", „Bine că-i vară" (în strofa a doua, echivocul frizează un comic de anecdotă vulgară !...) justifică, într-o măsură mai mică sau mai mare, aceste speranțe. Să vedem ce mai urmează.

ROMUS ROCA : Paginile sînt inegale, nu tocmai sigure și echilibrate, dar nu lipsesc semnele unor înzestrări lirice (vizibile, mai cu seamă, în „Aceste riuri", „Matca", „Am o grădină", „Mîinile", „Deunuț", „Căciuli de daci", „Pubertate", „Muzeul satului"). Să vedem ce mai urmează.

I.P. NOSTROMO : Surprinde plăcută (după o atît de lungă absență !...). Dar condeiul a pierdut din îndemînare și promptitudine. textele sînt greoaie, poticnite, sofisticate (...în timp ce fabula, mai ales, pretinde tocmai limpezime, cursivitate, vioiciune). Ceva mai bine, parcă, în „Vulpoiul și orbul găinilor". (Mulțumiri pentru amabila invitație).

LIA VERITALIA : Nimic nou, deosebit. Ceva, poate, doar în această epigramatică „Răscumpărare de păcat" : „Eu îmi dau doctoratul. / Tu îți dai doctoratul. / El își dă doctoratul. / Noi ne dăm doctoratul. / Voi vă dați doctoratul. / Ei își dau sufletul / Pentru a-și răscumpăra păcatul / De-a nu-și fi dat doctoratul".

GH. H. COTEA : Sînt unele semne, încă neconcludente, în „Nepăsări" (în rest, năzbîtii și elucubrații) dar, înainte de capriciile pentru „amicul Jons" și de ritoasele (și nițel comicele) preferințe pe care ni le „anunțați („ironia, antifraza, „ambiguitatea", etc.) e necesar un studiu serios, aprofundat, asupra poeziei și, în general, un orizont de cultură mai cuprinzător. (Pentru rezolvarea impasurilor lexicale, e indicată consultarea unui bun dicționar, — n-aveți nimic de pierdut !...).

MAG. L.M. : Interesant ca idee, acest jurnal liric matern. Din păcate, lucrurile alunge la poezie destul de rar și de puțin convingător. Cîte ceva, prin „Nostalgie", „Am legat veșnicia", „Marea ursitoare", „Numărătoare", „Sînt rodul".

D.E. ROȘCA : O schimbare în bine, cu rezultate demne de interes și pline de promisiuni (mai ales, „Scrisoare", „Cultivatorul de ceață"). În al doilea plic, în schimb, o reîntoarcere la vechea formulă, fără rezultate demne de interes (poate, întrucîtva, „Morella", „Convalescență").

RADU PANDELE : Dincolo de familiarismul nejustificat al adresării, n-avem nimic de observat (jocul cu semnăturile, pseudonime, inițiale, etc. ne dă destulă bătaie de cap și produce, nu o dată, încurcături și confuzii). Noi răspundem fiecărei corespondențe, — poate veți reuși să identificați răspunsurile care vă privesc.

V.A.M. : Există oarecare îndemînare în mînuirea versului și chiar un început de freamăt liric. Dar, pînă la poezia adevărată, mai e cale destulă.

ANCA B. : Cîteva lucruri mai limpezi, mai echilibrate („La femme", „Plutim singuri", „Nimeni nu se uită", „Am vorbi în deșert").

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

O zi

La amiază sosește
întotdeauna soarele ;
își toarnă apă
din Burduful de piele
și-și așează pe frunze mari
carnea cu miros de fum,
în vreme ce lemeile
îi curăță fructe
Copiii își trec veseli
mîinile printre raze
Bărbații sînt la vînătoare,
departe de junglă.

MARIANA GEORGESCU

Bibliotecă

Întîmplările din viața unui copac
consemnate de nimfa copacului
în pergamentul făcut sul
în scoarța copacului
de la un an la altul sporind
manuscrisul copacului.

Copacii
rînduiți pe polițele de dealuri
— biblioteci
răsfoită cu fierăstrăul.

ERICH KOTZBACHER

În veșnicia trecerii

Toți morții mei mă leagă de trecut,
de-acea etern-pierdută galaxie
ce-nalt a luminat și-a dispărut
în zări pe care nimeni nu le știe

Cu cît mă trec cu-atît mă-nveșnicesc,
cutreierat de lumi zodiacale
și crește-n mine dorul românesc
și sînt cuprins de-o nesfîrșită jale.

Tu poți să rîzi de-mbătrînirea mea,
de agonia viselor deșarte,
eu harul tinereții-l pot avea
și fericirea vieții fără moarte

Căci sînt legat de tot ce-i trecător
și-n veșnicia trecerii m-oi pierde
cu trup și suflet, cum pe cer un nor
sau nevăzuta sevă-n codrul verde.

PETRE VLAD

Țăranii

Iubirea lor
tot de pămînt se leagă
de-ar fi să-i auzim.
urcînd
dintr-o baladă
tot limba grîului vorbesc
și-ascultă
pîinea țării să fie
mai albă
și mai multă...
Nu este zi
ca soare să nu-i ardă
trudind pe cîmpie
trudind într-o livadă
pe toate meridianele lumii
vorbindu-se de graiul lor
dulce
al pîinii...

G.M. BUCOVICIOR

Desen de Elena Baariu

Cu pași mărunți

Cu pași mărunți copilăria
mai tropăie în jurul meu
cu flori de cîmp
mă tot îmbie
și-n irizări de galben
se tapește
de cîte ori încerc
s-o prind
cu pași mărunți copilăria
mă-ndepărtează-ncet de tine
o găsesc
în patul meu dormind.

ANCI DAN

Încotro

Și acum încotro
după ce am trîntit ușa
peste dulcegele mele amintiri din copilărie
și am deprins arta promisiunii
după ce m-am îmbrăcat într-un argoliu
atît de mare
încît pare, mai degrabă, o haină de clovn
după ce, scriind un poem,
s-au găsit și cîțiva care să-l citească
făcîndu-mă, fără veste, părtaș
la această complicată relație :
producător — marfă — beneficiar
după ce am tunat și fulgerat
în numele unor poezii
pe care nu le-am scris încă
și am uneltit să vă cumpăr sufletul
cu un pumn de cuvinte
după ce, scriind îndelung
într-o cameră cu prea multe oglinzi,
am înțeles, în sfîrșit, că fiecare cuvînt,
suspendat între două secunde trecînd,
se petrece în timp
și se hrănește cu viața mea.

NELU STANCIU

Ars poetica

Mai știi palate și imperii,
tablouri, uliți, oameni, cai ?
Să uiți necontenit și totuși
să ai ce pierde, să mai ai.
Să fii bogat, un zeu al mării,
un Nibelung, Ali-Baba,
c-un gest să pierzi, să rămîi slava
de unde simți că spui ceva.
Sentimental ca nimeni altul
printre atîtea fraze reci,
dar detronînd lucid mincluna
din poezie, ca pe regi.

BORIS MARIAN

Aproape de cer

Locuind aproape de cer
cel mai bine mă-nțeleg cu ploaia
căreia-i dictez versuri mobilizatoare
am înăbușit ultima răscoală a florii de tei
și-mi propun să scriu un tratat
în care combat afirmația
că istoria începe la Summer
așa sună un poem
difuzat prin megafoanele ploii
azinoapte cînd
dormeați foarte profund

DANIEL AMURG

Personaj și context social

Urmare din pag. 1

Monu Moldovan, eroul romanului **Suferința urmașilor** de Ion Lăncrănjan. În alt context social, personajul ar fi fost un justițiar, un soi de Vasile cel Mare dintr-un alt „județ al sărmanilor". Căci Monu se opune nu unui proces dat ca ireversibil (cooperativizarea) ci abuzurilor, deformărilor, nedreptăților, dogmatismelor profesate în numele idealului social. Refuzul oricărui compromis moral, credința într-un adevăr al existenței dincolo de conjuncturi fac din Monu un personaj reprezentativ, investit cu valoarea simbolică a eroilor de epopee. Un erou de epopee fără aura învingătorului, dar care își conservă pînă la capăt, nealterată, integritatea.

Mai puțin clar, mai puțin previzibil și, aș zice, mai uman este destinul lui Dumitru Bejan, unul dintre personajele romanului lui Aurel Dragoș Munteanu, **Marile Iubiri**. Bejan trece printr-un proces progresiv de alterare a personalității, tîrziu conștientizat dar inevitabil. Scriitorul își plasează personajele în deceniul șase, epocă de mutații sociale profunde, cu implicații deseori dramatice pentru destinele individuale. Ardeleanul Mitru Bejan, devenit acum Mitică Bejan (schimbarea numelui este semnul exterior al unei modificări de substanță) și redactor-șef al unui important cotidian din Capitală, se integrează rapid spiritului epocii dar și dogmatismului ei, fără să acuze drama dezrădăcinării. Curînd însă rutina relațiilor oficiale, automatismele unei existențe reglate exclusiv de mecanica stimul-reacție îi vor nivela și anula treptat, personalitatea. Momentul declanșării crizei este aproape, îndoiala se insinuează neștiută, reflecția asupra condiției umane îl conduce la reevaluarea propriei existențe și, în cele din urmă, la o dramatică degringoladă. Pasiunea pentru Viorica Mierlă, soția unui înalt demnitar este doar un interludiu, refugiul efemer care nu reușește să-și ofere echilibrul dorit. Factori sociali agravează acest proces complex de pustiire interioară și grăbesc sfîrșitul personajului. Aparent infailibilul Bejan nu găsește în sine resursele necesare supraviețuirii și sfîrșește lamentabil.

Trei personaje, trei ipostaze existențiale modelate în confruntarea, la fel de acută, cu sinele și cu contextul social. Dezbaterea morală și interogația socială rămîne teme fundamentale pentru scriitorul român, preocupat mai curînd de conținuturile ontologice decît de estetica formelor.

„Noul val" al dreptei

Urmare din pag. 1

structia unui sistem de gîndire cu caracter idealist sau pur fideist. Cazul lui Pascal este poate cel mai ilustrativ pe acest plan.

Dar exemplele pe care le-am relevat pun în lumină situațiile cele mai inocente din sfera conexiunilor posibile dintre știință și filozofie. Există însă și altele, de o tristă amintire, din care rezultă cum politologia, derivată din teze aparent științifice, a dus în mod practic la justificarea crimei. Nazismul reprezintă doar una dintre ipostazele nefericite, rușinoase, criminale ale acestui tip înșelător de conexiune între **„știință"** și **practică**. În condițiile de astăzi, asemenea moduri de gîndire sînt altfel argumentate. Raymond Aron pune în lumină doar cîteva exemple de acest gen menite să ilustreze coloratura **noii drepte** din vremea noastră. Și acum, ca și altădată, totul pare să pornească de la **„știință"**, așadar de la cercetări care lasă impresia unei inocențe totale. Dar cum Nathalie Sarraute ne-a atras de multă vreme atenția că trăim într-o **eră a suspiciunii**, de ce n-am încerca oare că supunem tezele unor gînditori contemporani, unui filtru menit să sublinieze caracterul lor profund reacționar. Raymond Aron semnalează existența unei reviste **(La Nouvelle École)** care însumează concluziile unor cercetători despre civilizația europeană. Totul pare firesc pînă la descifrarea dedesubturilor modului de gîndire a acestor cercetători. Locurile comune, supuse unor acte de interogare par și ele justificate. În aparență sînt examinate unele fenomene actuale, rezultate din gîndirea pur teoretică sau din praxis, care privesc egalitarismul, masificarea, nivelarea sau uniformizarea unor tipuri de societate contemporană. Este adevărat că nu putem contesta faptul că pe unele meridiane ale globului au apărut tendințe de acest gen. Dar ori de unde s-ar reclama asemenea teze nu au nimic comun cu societatea socialistă autentică, nici cu tezele fundamentale de derivație marxistă.

„Salvatorii" lumii de la nivelare și egalitarism pornesc de la unele **utopii** care au anticipat gîndirea marxistă, ca și de la erori care nu au nimic comun cu umanismul socialist. Ei acreditează, de fapt, un alt mod de **gîndire neofascistă**.

La Nouvelle École reprezintă expresia unui asemenea tip de gîndire, iar exponentul său cel mai cunoscut, care ne invită în paginile din **„Figaro Magazine"**, cum să ajungem la **„societate elitară"** este Alain de Benoist.

Este adevărat că despre distribuția bunurilor, despre categoriile și clasele sociale, ca și despre raporturile dintre acestea s-a discutat întotdeauna pe planul gîndirii filozofice cu caracter social. Operele lui Aristotel, Campanella, Rousseau, John Locke etc. sînt o mărturie ilustrativă în acest sens. Cînd un anumit tip de societate a intrat în criză apar atît puncte de vedere revoluționare cît și altele conservatoare.

Noua dreaptă vizează în esență gîndirea marxistă printr-un proces de deformare a unor teze fundamentale. Nu există, după cum bine se știe, în sfera filozofiei social-politice marxiste nici o tendință de echivalare a **egalității sociale** cu **egalitarismul** menit să ducă la o aplatizare a tuturor valorilor. În drumul său îndelungat spre **revoluția mondială**, ca și spre instaurarea unei **noi ordini economice** în lume, specificul național, ca și caracteristicile etniilor sînt respectate.

Or, exponenții **noii drepte**, autorii unor studii din **Club de l'horologe** pornesc de la unele teze discutabile din domeniul biologiei și al geneticii pentru a putea justifica o **filozofie elitară**, diferențe care să demonstreze privilegiile, acte de secesiune națională etc. Este adevărat că în pedagogia marxistă relația dintre mediu și individ este în așa manieră discutată încît să lasă pe prim plan puterea educației în procesul de transformare a individului. Dar concluziile geneticii moderne nu vin în contradicție cu marxismul Dimpotrivă. Ele au fost respinse doar de gînditorii epocii dogmatice.

Noua dreaptă inventează, de fapt, o teorie a **mediului atotputernic** pentru a-și putea opune o concepție despre **ereditatea individuală**, care ar conferi prin datele genetice fiecărui om o stare de diferență față de altul, atît de mare încît apare ca o **fatalitate**, ca un **destin mefistofelic** prin raportare la mediu, educație, viață socială etc.

Astăzi nimeni nu mai este străin de temele geneticii moderne, ca și de experimentele periculoase pe care le practică unii medici în domeniul **chirurgiei genice**. Dar de aici pînă la susținerea unor diferențe fundamentale între indivizi, etnii, grupuri sociale, popoare etc., distanța este uriașă.

Apărînd **ierarhia naturală**, noua dreaptă realizează premizele filozofice ale anarhismului, separatismului, războaielor de secesiune. Noi știm de multă vreme că teoria **contractului social**, enunțată de Rousseau, ca și de alți gînditori este o utopie. Dar experiența vieții sociale în comun, trăirea în aceeași matrice socio-geografică reprezintă factori de care nu se mai poate face abstracție. Așa se explică și situația unor etnii care trăind în același context se apropie ca mod de gîndire și comportament. Oare faptul că în Elveția trăiesc scriitori de expresie germană, franceză sau italiană îi face să gîndească altfel decît poporul în mijlocul căruia viețuiesc ? Se poate oare stabili un raport de echivalență între cultura din R.F.G. și cea din Austria ? Credem că nu, datele istoriei literare fiind elocvente în acest sens. Și atunci de unde rezultă acuzația de miopie a gîndirii marxiste în raport cu alte moduri de gîndire a cărei **transparență** le dă doar un iz conservator sau pur reacționar ? Adre Glucksmann scrie că marxismul **„nu hrănește numai răzvingerile, dar și voința de a nu vedea"**. Dar prin înseși datele ei fundamentale, orice **filozofie revoluționară** trebuie să fie **pătrunzătoare**, nu opacă. Deosebirea între a **vedea fenomene existente** și **situații inexistente** este însă uriașă.

Atacurile **noii drepte**, ca și a **noilor filozofi** fără filozofie se concentrează împotriva unor aspecte ale vieții contemporane, dar mai cu seamă împotriva socialismului. Bernard-Henri Levy afirmă că **„tehnica, dorința și socialismul"** reprezintă **„cele trei figuri matriciale ale tragediei contemporane"**. Înverșunare de noi convertiți, fanatism tipic unor oameni care și-au schimbat credința.

De aceea, nu ne miră faptul că Raymond Aron afirmă că **„Scriitorii din Club de l'horologe amintesc doctrinele revoluției conservatoare din Germania prehitleristă"**.

Asistăm astfel la o nouă tentativă de filozofie elitară, generatoare de anarhie, dar în același timp menită să ducă la menținerea unor privilegii cîștigate. Ea se configurează prin noi argumente ce ne amintesc de tarele atît de grave și de neuitat ale teoriilor naziste de altădată.

De ce oare trebuie invocată știința pentru a apăra teze atît de penibile și nocive pentru lumea contemporană ? Gîndirea pluralistă este firească. Dar nu am dori să mai asistăm la o regîndire a răului pe toate planurile existenței.

Partida de șah

Urmare din pag. a 5-a

avea jumătate de trup arsă și se clătina. Căzuse după treizeci de metri horcăind. Un grup de copii, ieșiți dintr-o grădiniță din apropiere, era mînat din urmă de o femeie agitată, speriată și ea de ceea ce se întîmplase, privind mereu spre cer, ca și cînd ar fi auzit încă de acolo căzînd bombele. Cîteva pilnii lăsate de explozii smulseseră sinele de tramvai și culcaseră la pămînt cîțiva stîlpi metalici. Înfiorător era tocmai acel urlet unanim, nu al răniților pentru că toată lumea striga și valetul se transformase într-un fel de uragan care te făcea să te îndepărtezi de acest loc, lovit de moarte. Una dintre femeile ieșite din gangurile hotelului **Nord**, de vizavi de Gară, fuma prostită pe o grămadă de moloz. Era îmbrăcată într-o rochie roșie, țipătoare și lacrimile care-i udau obrazul îi cărăseră fardul gros pe obraji, desfigurînd-o. Purta ciorapi de mătase, poseta era desfăcută, își pierduse un pantof, nu făcea altceva nimic decît să tragă mecanic din țigară ca și cînd n-ar fi înțeles nimic. „Poate că e lovită și nu-și dă seama, dar n-am timp acum să stau s-o întreb dacă o doare ceva". Se lovea de o lume buimacă, încă apăsată de teroare, de tam-tam-ul bombelor grele care sfîrîmaseră totul în jur. Femei, bărbați, copii, laolaltă, alergau încoace și-ncolo, nemaiînțelegînd unde se află, căutînd un relief cunoscut pe care nu-l mai recunoșteau, pentru că tot decorul familiar în mijlocul căruia trăiseră era acum altceva : munți de moloz, jumătăți de blocuri, încă arzînd, și mai ales un strigăt care ieșea din mormanele parcă vii, de birne calcinate, de sticlă pisată și jumătăți de pereți prăbușiți, de scaune făcute zob sau rămase întregi, pudrate de var, un var ars pe jumătate, de tablouri pe care nu le cunoșteau pentru că păreau ale altora, deși stăruseră pe pereții prăbușiți, de rame care, încadrau fotografii de familie, totul într-o confuzie nemaipomenită, ca și cînd o uriașă frîntă s-ar fi împiedicat de clădirile din jur și ar fi trecut prin ele, despicînd totul, fărîmițînd ziduri și acoperișuri, lăsînd în urmă numai mirosul inecăcios de lucruri arse.

Mulțimea încadrîndu-se acum, instinctiv, în coloane, mărșăluia orb printre două maluri de moloz, într-un mers hipnotic, căutînd o ieșire din acest labirint, iscat deodată sub cerul fierbinte al unei după-amieze de aprilie începute pașnic, cu un cer de un albastru neîntrecut. De îndeva, fila stînga și din dreapta se simțea tradînd o pînză de apă. Pompierii găsiseră gurile de canal și aruncau trîmbe lichide ca o ploaie neașteptată din cerul senilos care adusese atîta nenorocire. Aerul se umezea. Din față, dinspre gară, cineva striga printr-un megafon :

— Fereește !

Probabil că se prăbușea fațada unei clădiri și par se auzeau pașii coloanei de oameni care înainta orbește, într-un mars hipnotic, spre o direcție necunoscută.

— Fereește, mă ! Fereește, mă ! răsunau pretutindeni strigătele soldaților și ale pompierilor și se auzeau loviturile de tîrnăcop și de cazmale, încercînd să deschidă adevărate coridoare în masa amorfă de beton și de cărămidă, dincolo de care se auzeau urlete de ajutor. Se iscase un vînt neașteptat care tîra o trenă uriașă de praf încolo și-ncoace. Soarele se estompase. Era ca o bubă galbenă, ca o libarcă, lățindu-se și sugrumîndu-se. Avea ceva dintr-un foetus lepădat pe apă pe care valurile îl înghit și îl aruncă mai departe. Aerul devenise irespirabil și ceva, apăsător ca o trapă celestă, care cobora peste oraș, necruțător, îi strivea pe cei aflați sub masa rătăcitoare de var amestecat cu pietriș și nisip. Implacabila trapă le strivea ființa cu o a doua spaimă, și mai îngrozitoare, un amestec de teamă și speranță la gîndul că nu știau ce vor găsi la ei acasă pentru că această coloană hipnotică de necunoscuți, solidarizați de bombardamentul neașteptat și pornind fără țintă spre o ieșire pe care n-o cunoșteau, avea un singur scop, să-i ajungă din urmă pe cei lăsați acasă sau aflați în altă parte, să-i revadă, să fie liniștiți de imaginea depărtată a propriei lor locuințe, ivite din depărtare ca semn că fuseseră cruțați și că locuința lor, rudele lor scăpaseră, nu avuseseră soarta celor de-aici, unii, încă vii, încă urlînd dintre ruine, încercînd să miște cu ultimele forțe grinzi și cărămizi uriașe, greutăți căzute asupra lor, bucăți de beton care îi striveau, implorînd, agitînd niște brațe zdrelite prin confuzia de sfărîmături, avînd încă o ultimă certitudine : că trăiesc, că nu vor fi lăsați de cei veniți în ajutorul lor, soldați în uniformă și necunoscuți care nu pregetau să-i salveze. Și tocmai ceea ce-i inspăimînta pe cei porniți spre locuințele lor, aflate în alte puncte ale orașului, într-o grabă fără scop, acele ordine și strigăte, sirene și clopote bătînd, ale pompierilor, tocmai apelurile comandanților soldaților care cereau unora să dea voie plutoanelor lor să degajeze locul, tocmai confuzia sonoră de voci, de alte strigăte de ajutor, venite de sub alte clădiri, dădeau curaj celor care încercau să scape de sub grinzile încă arzînd, de sub uriașa greutate a plafoanelor prăbușite peste ei, care nu reușise încă să-i strivească pentru că ceva, o altă grindă sau o altă grămadă de cărămizi, le împiedicaseră, și ei mai aveau acel milimetru care le permitea să respire între două uriașe lespezi ce ar fi putut să-i ucidă. Și tocmai deșnădejdea lor, acele răcnete neostenite, scoase din sfîșietorile uscate, arse de sete, le dădeau conștiința că trăiesc, că n-au fost striviți și că există o speranță că vor fi scoși de-acolo după ce vor fi auziți.

Umanismul românesc

Urmare din pag. 1

știe, discuțiile despre influențele centripete înregistrate de literatura noastră s-au purtat mai ales în jurul diverselor moduri în care marile curente literare și culturale au avut ecou la noi. În actualitate, cînd se înregistrează, pe de o parte, explozia unei imense producții de literatură și de interpretări ale literaturii, iar pe de alta, coexistența inextricabilă a tuturor modalităților, nu sînt posibile disociații de acest tip, ele avînd nevoie de trecerea unei perioade mai lungi de timp. Așa fiind, apare mult mai accesibilă urmărirea contribuției de fond cu care literatura noastră se prezintă în universal. Înainte de a o întreprinde, putem totuși constata că o deosebită receptivitate a arătat literatura noastră față de operele și doctrinele internelate pe respectul umanist al ideii de progres.

Procesul de „literarizare a literaturii" se afla la 1848 într-o etapă de început, dar semnificativă. Idealul social care domină gîndirea epocii influențează în mod masiv literatura, dar nu într-un mod mecanic. Prin operele sale de vîrf, literatura pașoptistă participă din plin la acest proces. Fără a renunța la ideea mare a unei literaturi legate în mod explicit de existența socială, literatura își caută și își găsește forme specifice de ajungere la semnificații artistice. Avînd în vedere aceste aspecte, a căror perenitate avea să fie confirmată de evoluția ulterioară a literaturii noastre, se poate vorbi cu îndreptățire despre un umanism literar românesc, ale cărui origini se află în glorioasa epocă a pașoptismului. De menționat este deci nota originală a pașoptismului românesc în contextul literar european al epocii. Asimilînd influențele diverse ale romantismului, pașoptismul reușește să impună o structură proprie.

Perioada contemporană a literaturii noastre, ale cărei asemănări cu pașoptismul constituie o mărturie impresionantă de continuitate istorică, a perfecționat, teoretic și practic, o orientare distinctă, în care tradițiile valoroase ale poporului nostru, pentru prima oară sintetizate la 1848, sînt aliate cu ideile umanismului revoluționar. De pildă, orientările ideologice cele mai frapante ale prozei noastre recente (cultivarea tenace a subiectelor legate de trecutul istoric al patriei, abordarea tot mai nuanțată a unor teme de dezbatere politică, propunerea unor modele umane cu distincte semnificații educative), precum și reușitele de expresivitate, dar și de elocință, ale poeziei românești (una dintre cele mai interesante, după cum se spune, din Europa) conferă literaturii noastre contemporane certe semnificații universale.

Astfel, alături de drumurile mai lungi sau mai scurte pe care operele concrete ale diverșilor autori români le parcurg către universalitate, contemporaneitatea ne înfățișează energia reală cu care umanismul românesc se impune, și prin literatură, lumii.

Oamenii șantierelor

Urmare din pag. 1

Scriitorii nu l-au ocolit dar s-au apropiat de el mai mult pentru valențele lui de simbol, cînd el poate însemna și un ce „secret".

Un secret la îndemîna oricui, ar spune oamenii șantierelor cu acea modestie înnăscută care-l îndemna pe un tînăr muncitor (săvîrșise o faptă de eroism) să ne spună că nici prin gînd să nu ne treacă cum că am găsit în el un erou, cînd el a făcut ceea ce a făcut pentru că e tînăr și, nu-i așa, nici noi n-am fi făcut altfel dacă am fi fost în locul lui.

Un secret poate și pentru noi, cel care mai uităm că o haină de montaj, un lac de acumulare sfîșiat de vaporase ascund un șantier, sau, mai bine zis, a fost mai întîi șantierul și numai după aceea autoturismul și electricitatea cea de toate zilele.

Pentru cel descins întîia oară în inima lui, șantierul cu drumurile lui improvizate, cu forfota mașinilor de mare tonaj într-un du-te-vino deconcertant, de brațele macaralelor profetind spre cer în timp ce ele dialoghează cu oamenii, cu formidabilele grămezi de materiale de la sirma de 1 mm pentru încheieturile fierului beton pînă la tuburile cu diametrul unui tunel, cea mai apropiată asociere este aceea cu imaginea bunului turn Babel.

Asta doar cîtva timp. Atît cît îți trebuie să descifrezi pe chipurile oamenilor cu căști de protecție acel calm, acea liniște solară care e numai a omului care știe precis ce are de făcut, care știe prea bine că sub aparența gropii pe care mașina lor o adîncește se ascunde fundația unui viitor turn de răcire. Atîta timp cît îți trebuie să întîlnești la comanda unui excavator fioros o fetișcană de 18—19 ani, în blue-jeans, ceea ce înseamnă aproape o umilire a prejudecății tale că oamenii șantierelor sînt doar bărbații aceia bronzați cărora bicepșii dau să le spargă maieurile.

Atîta timp cît îți trebuie să conchizi fără urmă de malițiozitate că un șantier nu este mai puțin acel bloc de marmură din care artistul dă la o parte surplusul de materie care acoperă statuia ce așteaptă sfioasă înăuntru.

Construcție și analiză

Urmare din pag. 1

personalitatea profesorului în complexitatea ei contradictorie. Savantul cultivă o asceză savurată cu secret orgoliu, decorul laboratorului devine spațiul unui răsfăț intelectual al unei ființe consacrate sieși în primul rînd. Cu egală voluptate, inconștient disimulată, savantul se bucură de opulența unei condiții sociale rezultate din opțiunea pentru o situație care este parțial un compromis. Un compromis care se răsfrînge în aceeași măsură asupra căsătoriei sale. O inflexibilitate provenită din orgoliu determină personajul ca în tinerețe să se expună unui „con de umbră", unei „eclipse" care îl afectează profesional și social. Experiența provoacă mutații sufletești hotărîtoare, dar conforme structurii personajului. Complexul favorabil de imprejurări oferă cadrul compromisului, mai grav pe plan afectiv decît pe plan social : „În felul acesta obscur, instinctul îl ducea de mînă camaraderește, pregătind terenul pentru o descoperire îmbrățișată ceva mai tîrziu și de rațiune. Atunci cînd hotărîrea a fost luată, instinctul făcuse deja, fără greș, alegerea, iar rațiunii nu-i mai rămînea decît s-o ratifice, cu iluzia că tot ei îi aparține". Astfel, personajul se automistifică instalîndu-se în confortabila aparență, refuzînd luciditatea față de propria instanță. „Efectele secundare" ale opțiunilor sale, desfășurate conform acestui obscur scenariu, dublînd aparența împlinire morală, socială, afectivă chiar, deteriorează integritatea conștiinței expunînd-o vanității, egotismului, compromisului și unor culpe mai grave încă.

Relațiile cu ceilalți luminează succesiv și interferent fețele personajului ca soț, colaborator, prieten și tată, definindu-l progresiv și definind în **același** timp restul personajelor.

Asistentul este un duplicat ușor modificat al profesorului, existența sa fiind pînă la un punct similară. El este atins nu de egolatrie, ci de adorația inflexibilă pentru profesor. El însuși suportă „efecte secundare" care îi usucă spiritul aseptic. Corectitudinea poate deveni astfel, printr-o aberație, odioasă. Accidentul reverberant produs în copilărie determină la asistent, ca și la profesorul său, mutații definitive.

Un conflict acut îl opune pe asistent fiului și pe fiu tatălui. Fiul savantului refuză calea și modelul tatălui intuind pericolul „efectelor secundare". Corectitudinii glaciale și ambigue a asistentului fiul îi opune o brutalitate și o frondă pe un fond de autentică generozitate. Refuzul său de a-și abandona mama rigorilor mortificatoare ale unei condiții ireversibile opune o variantă ineficientă, dar umană, utopiei orgolioase a tatălui.

Conștiință atrasă de dezbaterea etică, Dumitru Matală nu expune principii, nu ilustrează, nu elucidează. Culpabilitatea și compromisul nu sînt definite în termeni precisi, pentru că ele interesează în măsura în care devin terenul de înfruntare al unor conștiințe implicate. Prozatorul nu execută, nu acuză și nu exemplifică. Problematica morală este concepută ca deschidere care furnizează substanță laturii dilematice a romanului. Construcția cărții, susținută ferm de echilibrul unor conflicte interferente, este întregită de capacitatea de restituire a unui climat social în diferite momente, de profunzimea introspecției și de finețea analizei. Finalul romanului accentuează poate excesiv gestica dramatică a personajelor transferind într-o atitudine oarecum demonstrativă proporțiile eșecului. Este însă cartea cea mai interesantă a autorului, prin substanța epică, prin autenticitatea personajelor, datorită acuității conflictuale, prin expresia vocației analitice fericit conjugate cu simțul construcției, ca și prin firescul cu care planul simbolic derivă din planul narațiunii. Este, de altfel, remarcabilă adecvarea stilului, sobru, expresiv și fără disonanțe, dovedind capacitatea prozatorului de a-și diversifica verbul în raport cu esența mereu îmbogățită a romanelor sale.

Dumitru Popescu

POEME

în limba spaniolă

de Omar Lara

Liberación

Una marea sin sustancia
pasa por muros, carne, por puertas sin cerradura.
Nadie sabe de dónde viene
el torrente de sangre hasta las grandes venas.
Nadie sabe adonde va
la ola del tiempo hoy en la encrucijada.
Se frota por bosques, por montes, por palacios
moliendo y liberando los restos encerrados...

Estrategia

Demasiado a menudo
los pasos son firmes y seguros.
El puente es duro, ancho,
la nada se golpea en los diques.
Adelante una máscara de afeites...
Atrás los puentes arden.
El vacío se llena de humo.
Defenderlos, mas como ?

Incineración

Decía siempre que el día era de luto, húmedo,
de plomo,
que se había empollado el huevo de Colón.
Días de fiestra, de hule, de hilachas
había recogido en suntuosas marcas.

Después un día más triste y un póstumo pesar ;
hallaron la urna vacía — sin ceniza había
ardido !

Protección

La tierra cerró los postigos
como una ciudadela asediada
por bárbaros,
se encerró en el silencio
antiguo, sepulcral,
para proteger
los sordos latidos del corazón
de la osa de sedosa y susurrante piel,
adormecida
en vegetal hibernación.

Sin cielo

Corneja vieja, peregrina,
graznando sin voz,
por encima de un campo
deshecho, ceniza, de tafetán.

Triste, enlutada,
cautiva en el caída horizonte,
siempre derribada a tiros de arma
por el hombre de barro !

Ternura

El cóndor levanta en el aire la presa,
pero la deja en solitario risco.
El tiempo no se sobrevive
en la violenta encarnación.
Este es el tiempo...
viejo de carta memoria.

El gran demonio amistoso !
Oh, la ternura de empujarme a los abismos...

Los brazos aburridos de demasiado arrullo
tiernamente, a hurtadillas, ahogan.

Sonido

Con el corte cuerno de caza
— sonido perfido, como de lástima —
el toro de la noche me embiste
desde las cuatro puntas cardinales.

Corro, y de nuevo me ponga a acechar,
en mis sienes golpea el duro cuerno.
Me inmoviliza para que no se escuche
la cadena que perdió Prometeo.

Miniatura

Mariposas el polen lunar
sacuden sobre el prado,
las verdes aguas de jade
son lágrimas en las pestañas.

Guerras ventiscan terriblemente
la punta de la aguja,
en el grano de polvo se disputa
el universo pobre.

Ascención

El hombre flotaba en el aire
tragado por el infinito.
Volaba en ataúd de fierro
ascendiendo, no revivido, al cielo.

Salvaje por la devastación y en grave pecado
la altura la crucifijo
Aplastado y lanzado del vacío santo
el hombre asciende hasta la tierra !

Renunciación

En las robadas cuerdas del violín
golpeaba rara, incierta, el tacto de leña
enseñando la pedagogía del abandono
de sí mismo
en un largo concierto.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Interviul nostru cu:

ILINCA DUMITRESCU : „Străinii ne cunosc destul de bine, deși noutăți am avea să le spunem în fiecare zi"

— Tînăra pianistă Ilinca Dumitrescu s-a înapoiat recent din Cuba unde a fost invitată să concerteze cu Orchesta sinfonica Național de Cuba din Havana. La întoarcerea în țară, l-am solicitat să ne împărtășească unele impresii din acest turneu.

— Am prezentat cu Orchestra simfonică națională, sub bagheta dirijorului Duchesne Cuzán, Concert de Grieg, la Havana unde am mai susținut un recital Chopin care a interesat în mod deosebit publicul cubanez. Fie în sala muzeului Bellas Artes, fie în sala White Splendida din orașul Matanzas, am fost impresionată de prezența numeroasă a publicului, a muzicienilor care ne cunoșteau țara, cunoșteau muzica noastră, despre care, la sfîrșitul unui concert, în care mi-au cerut să le cînt o piesă românească, am discutat îndelung. Cu bucurie l-am auzit pe compozitorul Carlos Farinas, decanul facultății de muzică a Conservatorului din Havana, o proeminentă personalitate din Cuba, vorbindu-mi despre prietenii săi din România, compozitorul Tiberiu Olah, dirijorul Iosif Conta, despre muzica și cultura românească atît de cunoscute și iubite în țara lor. Tot cu ocazia acestui turneu mi-am revăzut foști colegi de la Conservatorul „P.I. Ceaikovski" din Moscova (pe care l-am absolvit anul trecut), azi soliști sau profesori : pianistele Nina Britto — care a concertat anul trecut și la noi în țară — Eunice Lluys, dirijorul Gonzales Romeu, care va concerta, în toamnă, la București.

— Fiindcă ați amintit de tinerii dumneavoastră prieteni cubanezi, poate ne spuneți cîteva cuvinte și despre colegii de generație români, mulți dintre ei nume recunoscute, viu aplaudate atît în țară cît și pe scenele lumii.

— Pot să afirm că în momentul de față avem o pleiadă de talente care se afirmă din ce în ce mai mult pe plan internațional, ceea ce este destul de greu în condițiile unei înalte profesionalități a tinerilor muzicieni din lume cu care intri în competiție. Mă gîndesc la nume ca: Șerban Nichifor, Radu Chișu, Mihaela Martin, Aurelian Octav Popa, Vlad Mendelson, Voicu Vasinca ; dar mai sînt și alții, desigur.

— Ați susținut concerte cu orchestre filarmonice din țară și de peste hotare (cu cele din Cehoslovacia, Italia, Iugoslavia, Polonia, Ungaria, U.R.S.S. și, acum, Cuba). „Un talent excepțional", scria Valentin Gheorghiu că sînteți, încă în 1971 ; „Viu aplaudată, pianista Ilinca Dumitrescu a fost o revelație" scria „La Gazetta del mezzogiorno" din Italia în 1974 ; Despre interpretarea Concertului în Do minor de Beethoven, ziarul „Műsorfuzet" din Budapesta spunea, în 1973, că este „atît de bogată și strălucitoare, cum numai rar putem asculta la cei mai mari artiști interpreți". Sînteți, s-ar zice, în ciuda vîrstei, la nu prea mare distanță de consacrare. Cum se ajunge aici ?

— Răspunsul este „clasic" dar foarte actual și adevărat ; prin pasiune, prin muncă, prin seriozitate.

— Se poate vorbi, în cazul unui tînăr pianist ca dumneavoastră, despre ambiția și puterea de a impune atenției lumii nume mai puțin cunoscute în străinătate ale muzicii românești ?

— Ambiția de a impune un nume nu este suficientă dacă nu ești ajutat de interesul spontan și autentic al publicului. În ce privește repertoriul meu românesc sînt fericită să afirm că el este iubit de public, că entuziasmează sălile. De altfel, străinii ne cunosc, aș zice, destul de bine, deși noutăți am avea să le spunem în fiecare zi. Deschiderea spre universalitate a culturii românești favorizează tot mai mult circulația valorilor artistice, ele intrînd într-un flux natural dinspre noi înspre lume. Pentru tinerii artiști, a intra în acest flux este o datorie de care sînt sigură că doresc să se achite cît mai mulți.

Silvia Zabarcencu

● REVISTA STRĂINĂ ● REVISTA STRĂINĂ ● REVISTA STRĂINĂ ●

● **LA LEGENDE DES MILLE TAUREAUX** este titlul romanului scriitorului turc Yachar Kemal, apărut în colecția „Du monde entier" a editurii Gallimard. Autorul povestește aventura unui trib de nomazi care nu erau primiți în locurile tradiționale unde își duceau turmele la păscut. În lupta lor pentru supraviețuire împotriva celor bogați și puternici, întîlnim figuri de neuitat : Suleiman, șeful lor, fierarul Haidar care scoate din nicovala lui cea mai strașnică sabie, și îndrăgostiții Halil și Jeren. Imaginile acestui mare povestitor ating dimensiuni de legendă prin zugrăvirea luptei celor „o mie de tauri" care spulberă în calea lor case, orașe, mașini, camioane, trenuri, apoi se întorc în staulele lor, loc care s-a numit mai apoi **Muntele Binboga.** Iachar Kemal este deținătorul premiului celui mai bun roman străin din Franța pentru „Iarba care nu moare".

● **SUB DEVIZA „ÎNTÎLNIRE LA VIENA"** între 4 și 25 august în capitala Austriei se vor desfășura lucrările „Festivalului mondial de muzică și artă dramatică al tinerilor". La această manifestare artistică — un punct marcant în inaugurarea orașului O.N.U. — vor lua parte grupuri, coruri și orchestre de tineri din 40 de țări.

● **SCRIITORUL FRANCEZ ALAIN ROSQUET** apare în editura Gallimard (Coll. Blanche) cu o nouă ediție a uneia din cele mai reprezentative culegeri din poeziile sale, „Quatre testaments". Aceste testamente sînt un fel de spovedanii ale unui om tot atît de sfîșiat ca și secolul în care trăiește, se dăruiește cu toată pasiunea, temperamentul și nevoia lui de a se depăși, măcar pentru a domina cele o mie de contradicții care îl torturează.

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 200-A ANIVERSĂRI** a înființării Institutului vienez de surdomuți, a avut loc în clădirea băncii „Creditanstalt-Bankverein" inaugurarea unei expoziții de opere artistice. Exponatele au dovedit nivelul extrem de ridicat de formare și dezvoltare al bogatelor posibilități creatoare ale handicapaților senzoriali.

● **CEA MAI MARE COLECȚIE A DESENELOR LUI MICHELANGELO** face obiectul unei expoziții la biblioteca Pierpont Morgan din New York City. Colecția de 24 desene și 41 de ilustrații urmărește desfășurarea artistului de la caricaturile (Inotătorii) la studiile asupra lui Adam pentru realizarea tabloului Creația lui Adam, și schițele pentru pictura murală „Judecata din urmă" din Capela Sixtină. Philip Morris Inc. și The National Endowment au finanțat această expoziție intitulată „Michelangelo și lumea lui" în care este dezvăluită lupta perseverentă a artistului pentru a atinge perfecțiunea.

spectacolul lumii

văzut de
Ioan Grigorescu

Urechea

Sînt ca un purece pierdut într-o ureche. Ca o furnică rătăcită pe un evantai. Singur, într-un amfiteatru antic, pustiu, mă întreb unde s-au dus actorii și spectatorii ? Undeva, peste munții Argolidei, își așterne culcuș soarele, desfăcînd pe cerul egeic cearșafuri de purpură. Gradenele de piatră sură deschid acolade suprapuse stringînd în îmbrățișarea lor semicercul unei scene cu lespezile șlefuite ca ale unui altar pe care s-ar fi adus milioane de ofrande.

De pe pieptul muntelui în care s-a scobit amfiteatrul coboară, pulverizîndu-se lent, o fostă pădure mistuită de foc. O capră paște cu osîrdie smocurile de iarbă rară dintre blocurile de piatră, insensibilă la sacrilegiul pe care-l comite lăsînd în urma ei, să se rostogolească, spre scena pustie, un pumn de alice negre. Mă fascinează pădurea aceea calcinată, ca părul pirlit de pe pieptul unui uriaș, pe care muntele sur a împins-o către ultimele gradene ale amfiteatrului. Cînd a ars ? Cine a aprins-o ? A zărit oare vreun om spectacolul acela demn de încintarea ochilor lui Neron, ori doar caprele fără stăpîn s-au înfiorat de el ? Măsor arcurile de cerc ale gradenelor luînd pe tălpi pulberea pietrei șlefuită de vînturi. Aștept să văd dînd năvală pe marile vomitorii turmele de turiști, dar ceasul tîrziu i-a izgonit pe toți, pînă la unul. Și rătăcesc în urechea de piatră spre care soarele țintește cu sulițele blînde ale asfințitului...

Argolida este leagănul templelor doriene, și poate și cel al primului amfiteatru al Greciei antice — acest imens evantai de piatră încastrat în monticul. Teatrul de la Epidaur. Cuvîntul grec „drama" înseamnă acțiune, adică exteriorizarea unei stări de spirit, enunțul acesteia din dorința de a o comunica altora, nu în intimitate, ci în public, ca pe un mesaj colectiv cu implicații în existența retrospectivă sau de perspectivă a obștelor. Dar pentru a deveni dramatică, acțiunea avea nevoie de dialog, de confruntarea conflictuală a opiniilor, de ciocnirea cît mai impresionantă, cît mai spectaculoasa între sentimente și între interese. Se năștea astfel spectacolul, iar acesta cerea cadru scenic și public spectator.

E greu de spus unde, în lumea Elladei antice, a apărut primul teatru cu scenă, cu interpreți și cu spectatori. El a avut mai întîi forma careului, și numai nevoia îmbunătățirii acusticii i-a rotunjit colțurile ridicîndu-i gradenele în trepte suprapuse, tot mai desfăcute, după imaginea urechii exterioare a omului, o ureche pentru zece, pentru cincisprezece mii de perechi de urechi capabile să înregistreze nu numai strigătul, ci și șoapta rostită jos, în pragul ei, pe scena semicirculară.

2 300 de ani are acest teatru din inima Argolidei. El a găzduit epoca de aur a tragediei antice grecești a cărei strălucire venea din acea inegalabilă tripletă a dramaturgiei eline dinaintea erei noastre : Eschil, Sofocle și Euripide. Pe atunci, actorii purtau măști menite să dea o expresie determinantă rolului interpretat, măști grotești făcute astfel nu numai pentru a sublinia caracterul unui personaj, ci și pentru a mări forța de penetrație a vocilor. De-aici gurile măștilor ca niște pîlnii de porta-voce.

Pentru a cîștiga în statură, pentru a părea mai veridic legați de lumea zeilor sau a eroilor cărora aparțineau personajele interpretate de ei, actorii purtau sandale cu tălpi groase din lemn de balsa, ori de plută, capabile să-i înalțe cu o palmă-două de la pămînt. Din aceeași necesitate de a da personajelor amploare și majestuozitate, coafurile și costumele lor erau astfel desenate și confecționate, încît să permită umplerea piepților, a umerilor, a spetelor lor cu cilți sau cu lînă, actorii căpătînd astfel staturi și înfățișări cu adevărat impresionante. Înainte de toate, teatrul trebuia să convingă, fie și prin înfiorare, și să emoționeze. Să amplifice pînă la dimensiunile suprarealului trăsăturile esențiale ale personajelor, și să le facă mesajul auzit peste mulțimi. Iar pentru ca nici-o șoaptă să nu se irosească în fața unei asistențe frenetice, tumultuoase, copleșită de fascinația uluitoarelor spectacole, constructorii antichității au supus legile acusticii făcînd din acest imense urechi de piatră organul de auz de cea mai înaltă fidelitate. Amplificarea sunetelor venea din însăși tainicile legi ale construcțiilor de gen. Teatrele care au dăinuit peste veacuri au fost acelea în care omul de pe ultima gradenă putea distinge cu ușurință vocile interpreților aflați la o distanță de unde transmiterea sunetelor nu putea să pară decît un miracol.

A rămas apoi, doar timpul, unic spectator al scenei amuțite.

A fost strigăt, a fost chemare, a fost țipăt, a fost vaier, a fost șoaptă, a fost suspin și apoi a fost tăcere. Cînd lumea care a creat aceste capodopere s-a prăbușit, n-a mai rămas să le asculte lenta pieire decît inexorabila scurgere a timpului. „Panta Rhei !" — spuneau grecii antici. Totu-i trecător. Dar tot el dădeau replica propriei maxime : „Arta e lungă, viața scurtă". A dăinuit arta. Timpul a căutat să astupe marea ureche de piatră, s-o înfunde, s-o asurzească, dar tocmai scurta și trecătoarea viață a oamenilor a rezistat. Ei, descendenții înaintașilor care au înălțat astfel de altare artei au fost cei ce s-au întors peste milenii acolo unde s-a auzit cîndva, de mult, bătaia inimii Thaliei acoperită de țărîna uitării. Au dezvelit-o și i-au redat viața. Și marea ureche de piatră de la Epidaur, pentru cincisprezece mii de perechi de urechi, ascultă șoapta înfiorată a altor oameni și a altor măști, întrebîndu-se : „Panta Rhei" ?

pentru a nu se uita niciodată

Cine poposește pe meleagurile Bielorusiei nu poate să nu-și îndrepte pașii spre fostul sat Hatini, care a dispărut mistuit de flăcări împreună cu întreaga suflare în timpul ocupației fasciste. Pe șoseaua Logoiskoi, străjuită de păduri de brazi și meteșugi, simboluri ale vieții și bărbăției, la kilometrul 54, venind dinspre Minsk, capitala R. S. S. Bielorusă, e scris cu litere mari cuvîntul „Hatini". Kilometrii sînt marcați alei cu pietre de mormînt. Călătorul, oricît de grăbit ar fi, se oprește un moment pentru a se descoperi, pentru a cinsti cu emoție memoria victimelor fascismului din cel de al doilea război mondial. Pentru un moment Se oprește zgomotul motoarelor, discuțiile încetează, preocupările cotidiene se îndepărtează. Aceste locuri marchează mai mult decît altele un fragment al istoriei poporului bielorus din perioada Marelui război pentru apărarea patriei — cu tragedia și măreția spiritului lui.

...Deodată — în liniștea ce domnește pretutindeni — se face auzit, ca din senin, un dangăt strident de clopot, sunînd ca o acuzare la adresa barbariei și nelegiuirilor ce s-au petrecut în această localitate ; urmează altul și iar altul ca apoi toată valea să răsune de dangăte ce vin din toate părțile. Din nou se lasă apoi aceeași liniște apăsătoare. Și numai după un minut sunetul clopotelor se repetă iar continuînd cu intermitențe, zi și noapte, ca o avertizare pentru generațiile viitoare, sau poate ca o chemare de a face totul pentru ca tragediile petrecute pe aceste meleaguri să nu se uite, să nu se mai repete niciodată.

Hatini... O localitate cu oameni obișnuiți, cu preocupări modeste. Cultivau pămîntul, coseau iarba, creșteau animale, educau copii, jucau la nunți și trăiau în liniște pînă la adînci bătrînețe. Tragedia a început la 22 iunie 1941 cînd hoardele hitleriste au atacat Uniunea Sovietică iar la scurt timp, Hatini a ajuns sub ocupația fascistă. Desigur, locuitorii nu s-au împăcat deloc cu acea stare de lucruri, nu au acceptat să se supună cotropitorilor. În satul împrejmuit de păduri veneau adesea partizani, și cei din Hatini împărteau cu ei ultima bucată de pîine, ultimul bob de sare, îi ajutau cu haine și încălțăminte, îi îngrijeau pe răniți care, cu forțele refăcute, se avîntau din nou în luptă. Ostilitatea populației le stătea hitleriștilor ca un junghi în coastă și multe au fost acțiunile represive la care au recurs în încercarea zadarnică de a stăvili mînia poporului.

Memorialul de la Hatini

Tragedia a culminat la 22 martie 1943. Pe la ora prînzului, cînd locuitorii satului își pregăteau masa și își hrăneau copiii, a apărut ca din senin un detașament de represalii și a înconjurat satul Pajnic, situat între coline nisipoase în inima unei păduri cu copaci seculari. Tineri și bătrîni, femei cu copii în brațe au fost izgoniți din case și mînați din urmă cu paturile puștilor, au fost închiși într-o magazie ce servea ca adăpost pentru fuiorul de in. Sub ochii lor li s-a dat foc la case. Oamenii au simțit groaza dar nu și-au plecat fruntea. Unii mai speraau într-o minune, în salvare, în îndurare. Dar la ce cruțare te puteai aștepta de la asemenea fiare cu chip de om ? Ei au pronunțat în mod inuman sentința morții pentru toți locuitorii din Hatini.

Magazia în care au fost închiși locuitorii satului a fost înconjurată cu paie și stropită cu benzina, apoi i-au dat foc. E greu de imaginat starea sufletească a oamenilor cuprinși de flăcări și ura împotriva cotropitorilor. Cînd magazia a început să se dărîme, oameni, ca niște torțe vii, au încercat să fugă. Erau împușcați. Cei 149 de locuitori ai satului, printre care 76 de copii, au pierit în acest înfiorător mormînt comun.

După ce hitleriștii au părăsit locul crimei, cînd totul se credea sfîrșit, ca prin minune, două fetițe din familiile Klimovici și Fedorovici, acoperite de corpurile părinților, au început să se miște și s-au tîrît în pădure prin zăpadă. Au fost găsite de locuitorii satului Hvorosteni cu arsuri grave, aproape sfîrșite de viață. Dar nici acest sat nu a avut o soartă mai fericită. În scurt timp, criminalii sinistrului călău fascist Dirlewange care decimau populația din Bielorusia au incendiat și acest sat împreună cu locuitorii săi, iar pe copii i-au aruncat într-o fîntînă cu apă. Desigur, mobilul crimei era și aici la fel ca în Hatini, unde partizanii găseau la nevoie un adăpost, hrană, îmbrăcăminte și încălțăminte.

Dintre toți locuitorii satului Hatini au rămas doar trei în viață. Doi copii pe care părinții lor i-au trimis cu vitele în pădure să le ascundă, crezînd că hitleriștii au venit în sat după hrană și un locuitor rămas în viață printre ruinele magaziei, pe nume Iosif Iosifovici Kaminski. Acest locuitor în vîrstă de 44 de ani s-a tîrît de sub sfărîmăturile magaziei incendiate și, ca prin minune, a izbutit să se strecoare către fiul său aflat în agonie, cluruit de gloanțe. Dar pînă la primul sat copilul a încetat din viață. De atunci, mereu, acest supraviețuitor vine adesea la fosta gospodărie a sa. Își scoate căciula și cu pași înceți se îndreaptă către locul fostei ogrăzi, acolo unde cîndva se jucau copiii lui, unde era casa lui, poarta prin care a ieșit pentru ultima oară familia lui dragă. Se apropie și stă îndelung trist și tăcut, cu capul plecat, îndurerat.

Ceilalți locuitori ai satului au pierit toți mistuiți de flăcări. Au pierit cu demnitate dar nu s-au lăsat înfrînți și umiliți. Și ca un simbol al puterii omului, în centrul memorialului Hatini, s-a înălțat din piatra de granit figura unui bărbat cu cămașa arsă, ținînd pe brațe un copil fără viață. El privește undeva în zare, departe spre vremurile apuse, iar părul lui răvășit de vînt seamănă cu un nor de fum. Statuia-simbol se găsește nu departe de locul în care cei din Hatini au ars de vii și unde acum sînt așezate plăci de marmură neagră ce simbolizează acoperișul magaziei prăbușit de flăcări. Ea exprimă mînia și durerea poporului bielorus pentru fiicele și fiii săi împușcați, spînzurați, arși în flăcări și martirizați pentru că nu și-au plecat capul în fața dușmanului cotropitor.

Locuitorii din satele învecinate își amintesc că incendiul a mistuit în flăcări toate casele, construite din bîrne, adăposturile de animale și păsări, gardurile. Au rămas doar temeliile construite din piatră și coșurile caselor durate din cărămidă. Ca o acuzare, pe aceste locuri au fost ridicate coloane din piatră pînă la înălțimea fostelor coșuri de casă, iar de ele sînt prinse clopote și inscripții cu numele celor care au locuit odinioară acolo. Și glasul clopotelor plutește ca un ecou deasupra pădurilor și cîmpiilor scăldate în sînge pentru apărarea patriei. Glasul clopotelor ce bat necontenit din minut în minut este o avertizare și o acuzare împotriva celor care au semănat moartea pe cîmpia Bielorusiei, pentru ca aceste samavolnicii să nu se mai repete. Glasul clopotelor oficiază de-a pururea pomenirea celor ce au căzut mistuiți de flăcări și de gloanțe, ale căror nume sînt înscrise pe aceste monumente.

...Pe locurile unde cotropitorii fasciști au distrus, pentru moment, prin flăcări și gloanțe, orice urmă de viață, astăzi viața pulsează cu vigoare.

Toate orașele și satele din Bielorusia au fost refăcute și s-au creat condiții noi de viață și muncă. Numai „Hatini" a rămas ca simbol. Ca să nu se uite niciodată ! Dar și aici viața pulsează continuu. Pentru că, zilnic, vin aici sute și mii de oameni din toate colțurile lumii. Și privirile lor acuză.

Pe o placă de marmură neagră, împărțită în patru, sînt plantați trei mesteceni. În cea de a patra parte a plăcii arde, fără întrerupere, o flacără care simbolizează viața veșnică.

Florea Ceaușescu

din poezia antifascistă
Leonard Cohen

Un dialog migrator

Avea o mustață neagră și păr lucios
Vorbeam despre țigani

Nu-ți minca unghiile, i-am spus.
Nu minca presurile
Ai grijă de iepuri
Fii ingenios.
Nu-ți pierde nopțile urmărind
programul ultimului show la TV
Nu te scăpa în uniformă.

Și ce s-a întîmplat cu toți acei generali,
războinici de viță veche,
acei bravi Junkeri, Rommeli,
acei bravi ambasadori von Silverharbetten
care și-au dat demisia în '41 ?

Șterge-ți surîsul acela încrezut de pe față
Căpitanul Minune a semnat contractul biciului
Joe Neghiobul a fabricat biciurile
Micuta Abner le-a împachetat în cutii.
Puștii Katzenjammer au născocit experimente.
Simpli intermediari.

Cucu-bau donșoară Săpun-de-Om
Nu s-a întîmplat niciodată.
Oh castele pe Rin.
Oh blonzi SS-iști
Nu credeți tot ce vedeți în muzee.

Am spus ȘTERGE-ȚI SURÎSUL ACELA ÎNCREZUT înțelegînd
și spuma de la gură, acel dezgust superior.
Nu-mi place felul în care pleci la lucru dimineața.

Cum de mai merg autobuzele ?
Cum de se mai fac filme ?

Cred cu tărie în cel de-al Doilea Război Mondial

Sînt convins că a avut loc.
Nu sînt sigur de Primul Război Mondial

Războiul Civil Spaniol — poate.
Cred în dinți de aur.
Cred în Churchill.
Nu-mi spuneți că am pirjolit așezări.
Cred că exagerați.
Tratatul Westfalic s-a șters ca un ruj
mînjit pe Piatra Lingușirii.
Napoleon a fost o brută seducătoare.
Hiroshima a fost „Fabricat în Japonia" din Lipsă de hîrtie.
Cred că ar trebui să lăsăm cenușile adormite să se odihnească
Cred cu tărie în toată istoria
pe care mi-o amintesc, dar e din ce în ce mai greu
să-ți amintești multă istorie.

Triste confetti azvîrlite
de la ferestrele unor trenuri ce pleacă.
Le las să cadă. Nu mi le pot aminti.
Bocetul lor se aude zilnic în viața mea.
Uit edițiile speciale,
uit ce pot să însemne.
Cer iertare secției de fotogravură
a unui ziar din 1945 care mi-a început educația

Cer iertare în dreapta și-n stînga.
Cer iertare cu anticipație tuturor membrilor
acestei largi audiențe pentru remarcile lipsite de gust din încheiere.

Braun, Raubal și el,
Hitler și cucoanele sale
(am ceva experiență în acest domeniu),
aceste trei ființe,
nu pot să-mi scot din cap trupurile lor iubitoare.

(Din volumul „Flowers for Hitler" 1964)

Traduceri de Alexandru Șerban

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian